

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2019

Jussila Mari

OMATYÖNTEKIJYYS TURVAKODISSA

– Turvakotiyön suola

Jussila Mari

OMATYÖNTEKIJYYS TURVAKODISSA

- Turvakotityön suola

Opinnäytetyö on tutkimus omatyöntekijäkäytännöstä turvakodissa. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia Suomen turvakotien erilaisia omatyöntekijäkäytäntöjä, käytännön toteutumista ja merkityksiä sekä löytää hyviä tapoja toteuttaa käytäntöä.

Tämän kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmänä on käytetty kyselytutkimusta, turvakotien henkilökunnalle. Kyselytutkimuksen aineiston ja opinnäytetyön tutkimuskirjallisuuteen perustuvasta teoriasta on etsitty tilastollisen päättelyn ja laadullisen analyysin välinein vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Tulokset osoittavat Suomen 27:stä eri turvakodista, 25:ssä olevan käytäntönä nimetä omatyöntekijä asiakkaille turvakotijakson ajaksi. Aineiston perusteella turvakodit, käytännöt ja työntekijöiden kokemukset eroavat toisistaan monin tavoin. Yleisempänä käytäntönä on nimetä omatyöntekijä yli kolme vuotiaalle asiakkaille ja toisena omatyöntekijäparin nimeäminen koko perheelle.

Turvakodissa omatyöntekijäkäytännön tavoitteina ovat työntekijän työpanoksen keskittäminen, työn kokonaisvaltainen hahmottaminen, luottamuksellinen ja turvallinen yhteistyösuhde sekä asiakkaan kokonaisvaltaisen ja yksilöllisen palvelun toteuttaminen. Näiden toteutumisessa työntekijän sitoutumisella ja laaja-alaisella osaamisella on suuri merkitys käytännön toteutumisen kannalta. Omatyöntekijän vastuualueena ja vastuuna on turvakodista asiakkaalle tarjottavan kokonaisvaltaisen tuen mahdollistaminen. Tässä painottuvat säännölliset omatyöntekijätapaamiset, joissa painopisteenä on asiakkaan kohtaaminen ja psykososiaalinen kriisituki.

Käytäntö lisää työssäjaksamista ja asiakkaan hyvinvointia sekä palvelun vaikuttavuutta. Toimimattomana käytäntö voi tuottaa myös työnkuormittavuutta ja epätasa-arvoista palvelua.

Kehittämistarpeiksi nousivat muun muassa asiakastyösuunnitelman hyödyntämisen lisääminen, yhteistyön ja tehtävän sisältöjen terävöittäminen, yhteisesti sovittujen käytäntöjen toteuttamisen vahvistaminen sekä asiakkaan tietoisuuden lisääminen oman työntekijän olemassaolosta.

Tutkimuksen tulokset osoittavat turvakodeissa olevan paljon hyviä käytäntöjä, joiden avulla omatyöntekijyyttä on mahdollisuus kehittää yhteiseksi vaikuttavaksi työmenetelmäksi turvakodeissa.

ASIASANAT:

Omatyöntekijä. Ohjaus. Turvakotityö. Lähisuhdeväkivalta.

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of social services

2019 | 73 pages, 13 pages in appendices

Jussila Mari

PERSONAL WORKER AT THE SHELTER HOME

- Spice of the work

The objective of this study was to gather information about the practices of personal workers in Finnish shelter homes and consequently finding adequate ways to implement these in daily routines.

This research was carried out in a qualitative manner and included a survey with staff members of various shelter homes in Finland and hence the results in this thesis are partly based on the experiences of individuals working within these institutions. Moreover, by consulting literature sources and qualitative analyzing the data provided by the questionnaire, this paper addresses the research questions at hand.

The results suggest that 24 out of the 27 shelters of Finland assign a personal worker to the client. Furthermore the survey shows that the shelter homes, their work practices and employee experiences differ in manifold ways. The prevailing practice seems to be the allocating of a personal worker for children over three years of age. The second common practice is to offer the whole family support by means of a personal worker.

In addition, this approach of assigning personal workers for clients was considered important so that the client needs are being taken in consideration and to provide affective service. In one hand it is important to establish a safe and confidential relationship with the clients and on the other hand the professionalism and commitment of the staff play a big role. Among other things these factors increase coping at work, customer well-being and the overall quality of the services provided. Subsequently, it can be concluded that these aspects are paramount in avoiding dissatisfaction and varying customer service at shelters.

Considering the diverse aspects around this subject it can be concluded that the requirements for a successful development rely among other things on using the client plan as one of the work tools, strengthening commonly agreed practices and raising customers awareness of having a personal worker.

In conclusion the results show that there are numerous valuable practices, which provide the opportunity to develop even more effective working methods and better services for employees and clients of shelter homes in the future.

KEYWORDS:

Personal worker. Councelling. Shelter work. Intimate violence.

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	6
1 JOHDANTO	7
2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ	9
2.1 Ilmiötä koskeva lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset	10
2.2 Lähisuhdeväkivallan esiintyvyys ja vaikutukset	15
2.2.1 Esiintyvyys	15
2.2.2 Lähisuhdeväkivallan vaikutuksia	19
2.3 Lähisuhdeväkivallan auttamisjärjestelmä ja turvakoti	22
3 TURVAKOTITYÖ JA OMATYÖNTEKIJYYS	27
3.1 Turvakotityö	27
3.1.1 Ohjaus ja neuvonta	32
3.1.2 Asiakastyönsuunnitelma asiakastyön tukena	35
3.2 Omatyöntekijyys	37
3.3 Aiemmat tutkimukset	37
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	41
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	41
4.2 Tutkimusprosessi ja menetelmät	41
4.2.1 Tutkimusmenetelmänä kyselytutkimus	42
4.2.2 Kyselyn sisältö ja testaaminen	44
4.2.3 Analyysi	47
5 OMATYÖNTEKIJYYS TURVAKODISSA	49
5.1 Käytännön tavoitteiden toteutuminen	51
5.2 Työnsisältö ja vastuu	55
5.2.1 Omatyöntekijä ohjaajana	60
5.2.2 Erityisosaaminen	61
5.3 Haasteet ja hyvät käytännöt	63
6 LOPUKSI	67
6.1 Johtopäätökset	67
6.2 Kehittämistarpeet	69

6.3 Tutkimuksen arviointia	71
6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	72

LÄHTEET	74
----------------	-----------

LIITTEET

Liite 1. MARAK-riskinarviointilomake	
Liite 2. Kyselytutkimus	
Liite 3. Tutkimuslupa-anomus	

KUVIOT

Kuvio 1. Lähisuhdeväkivallan esiintyvyys vuosina 2010-2016 (Tilastokeskus 2017).	17
Kuvio 2. Traumaattisen kriisin vaiheet (Toivio & Nordlingia 2013 mukaillen).	21
Kuvio 3. Turvakodin asiakkuudet vuosina 2015-2017 (THL 2018d, 1).	24
Kuvio 4. Esimerkki turvakodin asiakastyön prosessista (THL:sta 2013, 21 mukaillen).	30
Kuvio 5. Kyselytutkimukseen osallistumisen kriteerit.	43
Kuvio 6. Turvakotien omatyöntekijäkäytännöt.	50
Kuvio 7. Omatyöntekijäkäytännön tavoitteiden toteutuminen turvakodissa.	52
Kuvio 8. Omatyöntekijäkäytännön vaikutukset turvakotityössä.	54
Kuvio 9. Omatyöntekijän ensisijaiset tehtävät turvakodissa.	56
Kuvio 10. Omatyöntekijän ensisijaiset vastualueet turvakodissa.	57
Kuvio 11. Omatyöntekijän vastuulla olevat asiakirjat turvakodissa.	59

TAULUKOT

Taulukko 1. Rikoslain kehitys Suomessa ja Ruotsissa (Kaituetta ym. 2007, 42; Nyqvistiä 2001, 28 mukaillen).	12
Taulukko 2. Asiakkaiden tietoisuus omatyöntekijästä turvakodissa.	53
Taulukko 3. Yhteisesti sovittujen käytäntöjen toteutuminen turvakodissa.	55
Taulukko 4. Turvakodin työryhmän ja esimiehen tuki omatyöntekijälle.	64
Taulukko 5. Vuorotyön ja lomien vaikutus oman asiakkaan kohtaamiseen ja tapaamiseen.	65

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

STM	Sosiaali ja terveysministeriö.
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
Turvakotilaki	Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakoti- palvelun tuottajalle (Laki valtion varoista maksettavasta kor- vauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 1354/20141354/2014).
WHO	Maailman terveysjärjestö.

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö on tutkimus omatyöntekijäkäytännöstä turvakodissa. Tavoitteena on kar-
toittaa Suomen turvakotien eri käytäntöjä ja tarkastella itse omatyöntekijyyden merki-
tystä. Tutkimusta on rajattu omatyöntekijyyteen aikuisasiakkuuksien kohdalla koska
opinnot ovat suuntautuneet aikuissosiaalityöhön.

Väkivalta lähisuhteissa on maailmanlaajuinen ongelma (WHO 2010). Tutkimusten mu-
kaan tämän kohteeksi joutuu Suomessa suuri määrä ihmisiä vuosittain (Piispa ym. 2006;
Heiskanen & Ruuskanen 2010; Tilastokeskus 2017). Yleisin henkirikoksen uhri Suo-
messä on tuttavan tai ystävän surmaama mies ja seuraavaksi yleisin uhri on parisuhde-
kumppanin surmaama nainen (Lehti 2018, 1).

Suomessa toimenpiteitä väkivallan ehkäisemiseksi ja lopettamiseksi on lisätty kattavasti.
Yhtenä ajankohtaisena toimenpiteenä on lähisuhdeväkivallan kokijoiden tukipalveluiden
kehittäminen ja turvakotipaikkojen lisääminen (STM 2017, 19-22). Vuonna 2015 voi-
maan tulleen turvakotilain tavoitteena on turvata valtakunnallisesti laadukkaat ja koko-
naisvaltaiset turvakotipalvelut (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turva-
kotipalvelun tuottajalle 1354/2014, 1). Turvakotipalveluilla on keskeinen rooli lähisuhde-
väkivallan interventiona ja väkivallan ehkäisyssä. Turvakoti tarjoaa tukea väkivaltakier-
teen katkaisuun, väkivallasta irrottautumiseen sekä väkivallan aiheuttamien vaurioiden
korjaamiseen (THL 2013, 14; Ojuri & Laitinen 2015).

Tutkimusten mukaan hyvin toimivan omatyöntekijäkäytännön avulla edistetään palvelun
vaikuttavuutta (Hjerppe 2010; Salminen & Tynninen 2011). Omatyöntekijäkäytäntö vaatii
Laitisen (2003, 161) mukaan omatyöntekijältä tietoa, taitoa ja tahtoa käytännön toteutta-
miseksi. Lyhyiden asiakkuuksien kohdalla käytäntö on haasteellinen ja tarvitsee jatkuvaa
työnsuunnittelua, tutkimista ja uusien mahdollisuuksien etsimistä. Opinnäytetyön tavoit-
teena on myös tarjota mahdollisuus pysähtyä omatyöntekijyyden äärelle herättäen ajat-
telua työn kehittämiseksi.

STM:n (2018) ja Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 42§) mukaan sosiaalihuollon asiakkaalla
on oikeus omatyöntekijään. Tämän työntekijän tehtävänä nähdään olevan asiakkaan
edun ja tarpeiden mukaisen palvelun järjestämisen edistäminen. Turvakotipalvelujen
kansallisten laatusuosituksen (THL 2013, 23-24) mukaan lapselle ja väkivallan tekijälle

tulisi nimetä omatyöntekijä, jonka kanssa mahdollistuu työskentely turvallisessa ja luotamuksellisessa suhteessa.

Tämän tutkimuksen oletuksena on, että turvakodeissa on käytäntönä nimetä omatyöntekijä myös väkivaltaa kokeneille. Ajatus opinnäytetyön tekemiseen on lähtenyt itämään pitkän turvakodissa työskentelyn aikana. Oma kokemus omatyöntekijäkäytännön merkityksellisyydestä on kasvattanut motivaatiota käytännön kehittämiseen. Käytäntöjen ja palvelujen kehittäminen ovat merkityksellisiä yksilön, palveluntuottajan ja yhteiskunnan näkökulmasta. Kehitettäessä turvakodin sisäisiä käytäntöjä lisätään tällä kokonaisvaltaista palvelun vaikuttavuutta. Mahdollisimman vaikuttava palvelun tuottaminen edistää asiakkaan yksilöllistä hyvinvointia sekä yhteiskunnan hyvinvointia.

Aikaisempia tutkimuksia omatyöntekijyydestä turvakodissa ei näyttäisi olevan tehty. Tämä nostaa tarvetta tutkimuksen tekoon. Tutkimuksia omatyöntekijyydestä on tehty sosiaali- ja terveydenhuollon eri palvelusektoreilla kuten esimerkiksi terveydenhuollon, lastensuojelun sijaishuollon ja varhaiskasvatuksen sektoreilla (Kyrönseppä ym. 1990; Elo-Kuru 2003; Munnukka & Aalto 2003; Munnukka 2003; Hjerppe 2010; Salminen & Tynni-nen 2011).

Opinnäytetyön luvussa kaksi tarkastellaan lähisuhdeväkivaltaa moniulotteisena ilmiönä sekä sen interventiona lähisuhdeväkivallan auttamisjärjestelmää ja turvakotia. Luvussa kolme siirrytään tarkastelemaan turvakotityötä ja omatyöntekijyyttä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Opinnäytetyön loppuosuus luvut neljä, viisi ja kuusi keskittyvät esittelemään tutkimuksen toteuttamista ja tuloksia, peilaten näitä teorian tietoon. Tutkimustulokset perustuva teorian tiedon lisäksi turvakotien työntekijöille kohdennetun kyselytutkimuksen aineistoon.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ

Käsitteistöä

Lähisuhdeväkivallan termi näyttäytyy laajana kattokäsitteenä lähisuhteissa tapahtuvalle väkivallalle, jonka alle mahtuu joukko sisällöltään rajatummin määriteltyjä käsitteitä.

Parisuhdeväkivallasta puhuttaessa tarkoitetaan tällä puolisoitten tai kumppaneiden välistä väkivaltaa. Parisuhdeväkivallan termi ei kata lapsiin, vanhuksiin, sisarusten välistä tai lasten vanhempiinsa kohdistamaa väkivaltaa. Puhekielessä ja tutkimuskirjallisuudessa Suomessa onkin siirrytty vakiintuneemmin käyttämään termiä perheväkivalta. Tämä kattaa perhesuhteet laajemmin ja toimii kattavana yläkäsitteenä puhuttaessa perheissä tapahtuvasta väkivallasta. Suomalaista perheväkivaltakäsitettä vastaavat englanninkielisessä tutkimuksessa käytetyt *family violence* tai *domestic violence* –käsitteet. (Nyqvist 2001, 17-19; Nietola 2011, 11-12.) Nyqvistin (2001, 19) mukaan englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa termien käyttö on kirjavaa ja vapaamuotoista. Käyttö ei ole riippuvainen tutkijan näkökulmasta tai väkivallan kategoriasta. Niemi (2010, 4) tuo esille miten seurusteluväkivallan käsitteellä (englanniksi *dating violence*, *dating aggression*, *courtship violence* ym.) voidaan viitata kaiken ikäisten seurustelevien pariin väkivaltaan. Usein tutkimukset kuitenkin viittaavat seurusteluväkivallan käsitteellä nuorten ja nuorten aikuisten parisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan.

Tutkimuskirjallisuudessa esiintyy myös naisiin kohdistuneen- ja sukupuolittuneen väkivallan käsite (englanniksi *violence against women*, *woman battering*, *wife abuse* ym.). Tällä tuodaan esiin väkivallan ja sukupuolen yhteyttä. Ruotsalaisessa tutkimuksessa käytetään pääsääntöisesti *kvinnomishandling* tai *våld mot kvinnor* termejä, jolloin samalla ilmaistaan tekijä sekä kokija. (Nyqvist 2001, 17-19; Nietola 2011, 11-12.)

Eritoten turvakotityön kontekstissa käytettävä termi lähisuhdeväkivalta (englanniksi *intimate partner violence* tai *intimate violence* ja ruotsiksi *våld i närrelationen*) on väkivallan muotojen ja suhteidensa sisällöltään laajempi aiemmin käsiteltyihin termeihin verrattuna. Nykyinen Suomen lainsäädäntö määrittelee lähisuhdeväkivaltaa siten, että tekijä tai kokija voivat olla nykyinen tai entinen kumppani, lapsi tai puolison lapsi, vanhempi, muu lähisukulainen tai läheinen. Myös lähisuhdeväkivalta tekona on määritelty laissa laajemmin. Se määritellään tekona, joka aiheuttaa tai voi aiheuttaa ruumiillista, seksuaalista,

henkistä tai taloudellista haittaa ja kärsimystä. Myös näillä teoilla uhkaaminen, pakottaminen tai mielivaltainen vapaudenriisto määritellään lähisuhdeväkivallaksi. (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 1354/2014, 3§, 4 §.)

Tutkimuskirjallisuudessa ja WHO:n ja STM:n kansainvälisissä asiakirjoissa näyttäytyy myös lähisuhdeväkivallasta käytettävän englanninkielen termiä interpersonal violence (Gormley & Lopez 2010; WHO 2010, 6; STM 2012, 32).

Eri termien muodostumiseen ovat vaikuttaneet yhteiskunnassa eri aikakausina ja eri maissa vallitsevat tasa-arvo käsitykset, lainsäädäntö sekä lähestymistapa (Nyqvist 2001, 17-19; Marttala 2011, 39).

Tässä opinnäytetyössä käytetään lähisuhdeväkivallan termiä, jota tarvittaessa tarkennetaan ilmiön ala käsitteillä, kuten perhe- tai parisuhdeväkivalta. Lähisuhdeväkivallan termin käyttö mahdollistaa aiheen käsittelyn laajemmin sitomatta sitä sukupuoleen, ympäristöön tai muihin taustatekijöihin. Turvakodin kontekstista katsottuna termi muodostaa nykyaikaisen turvakotityöskentelyn laajemman kohteen, eli kriisiavun tarjoamisen niin perhe- kuin läheisissä suhteissa esiintyvän väkivallan tai sen uhan alla eläville ihmisille (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 1354/2014, 3§, 4 §). Ahola & Aholan (2016, 54) mukaan käsitteenä lähisuhdeväkivalta on monikäyttöinen sen kattaessa myös eri väkivallanmuodot laajemmin. Termin käyttöä puoltaa Nyqvistin (2001, 17, 19) ja Nietolan (2011, 12) mukaan sen auttamisnäkökulman laajempi perspektiivi. Tällöin ihmisten vuorovaikutukseen liittyvän väkivaltaisuuden käsittelyä laajennetaan myös kodin ja perheen ulkopuolelle. Toisaalta määritelmän ollessa kovin laaja ja tarkasteltaessa lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan eri ilmiötä tarvitaan ajoittain aina yksilöidymmän termistön käyttöä.

2.1 Ilmiötä koskeva lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset

Ihmisoikeusien ja nykyisen rikosjärjestelmän pohjaksi on luotu Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirja (1945) ja siitä johdetun YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (1948). Ihmisoikeuksien julistuksessa todetaan kaikkien ihmisten olevan tasavertaisia ja kaikille kuuluvan ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Näitä ovat oikeus elämään, turvallisuuden sekä ruumiilliseen koskemattomuuteen. (Kaitue ym. 2007, 32-33; YK 1948, 72-73.)

Kansainvälinen oikeus luo yksittäisille valtioille pohjaa lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn ja väkivaltaongelman ratkaisemiseksi. Kansainväliset sopimukset ja suositukset velvoittavat valtioita aktiiviseen toimimiseen lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi, turvaten näin ihmisoikeuksia. Vaikka lähisuhteessa väkivaltaiset teot eivät ole sukupuoleen sidottuja, käsitellään kansainvälisen oikeuden piirissä ja asiakirjoissa lähisuhdeväkivaltaa naisiin kohdistuneella väkivallan käsitteellä. (Euroopan neuvosto 2011.) WHO (2005, 109) perustelee tätä sillä, että maailman laajuisesti suurin osa parisuhdeväkivallan koki-joita ovat miesten kaltoinkohtelemat naiset.

Olenaisia lähisuhdeväkivaltaan liittyviä kansainvälisistä sopimuksia ovat YK:n naisten oikeuksien yleissopimus eli ns. CEDAW- sopimus (kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus 1979), Euroopan ihmisoikeussopimus eli EIS- sopimus (1999) ja Lapsen oikeuksien yleissopimus eli LOS- sopimus (1989) (Kaitue ym. 2007, 33-39; Nyqvist 2001, 26-27). Uusimpana merkittävänä sopimuksena on vuonna 2015 Suomessa voimaan tullut Euroopan neuvoston yleissopimus eli Istanbulin sopimus (2011) naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (STM 2017).

Näitä sopimuksia vahvistavat joukko pienempiä sopimuksia ja suosituksia. Näistä olen- naisimpia ovat Wienin julistus (1993) ja Pekingin julistus (1995). Sopimukset määrittelevät osaltaan väkivaltaa ja ovat nostaneet esille naisiin kohdistuneen väkivallan huomioi- mista. Ne velvoittavat ratifioituneita maita toiminaan lainsäädännön keinoin, vaalien ih- misoikeuksia, sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä ehkäisemään ja lopettamaan väkival- taa. Näiden eri sopimusten ja suositusten kautta väkivalta on kriminalisoitu kansainväli- sesti. Suomi on sopimukset ratifioinut eli allekirjoittanut ja saattanut ne virallisesti käy- täntöön. (Kaitue ym. 2007, 33-39; Nyqvist 2001, 26-27.)

Istanbulin sopimus painottaa väkivallan ennaltaehkäisyä, mutta se sisältää myös run- saasti veloitteita väkivallan uhrien suojelemiseksi ja väkivallan tekijöiden saattamiseksi rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Suomessa STM on tehnyt sopimuksen poh- jalta toimeenpanosuunnitelman. Suunnitelmassa on otettu huomioon tuleva sote- ja maakuntauudistus, joka liittyy keskeisesti myös Istanbulin sopimuksessa määriteltyihin palveluihin. Toimenpiteiden toimeenpano on käynnistynyt pääosin vuonna 2018. Toi- menpiteitä on yhteensä 46 ja ne kohdentuvat eri hallinnonaloille, toimien yhteistyössä eri järjestöjen kanssa. Tavoitteisiin on katsottu päästävän mm. kehittämällä eri toimijoiden välistä yhteistyötä, väkivallan kokijoiden sekä tekijöiden tukipalveluja, tehostamalla tut- kimusta, tilastointia, valistusta ja koulutusta. (STM 2017, 11-12.) Toimenpiteet tukevat

vuosina 2010–2015 toteutetun naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen ohjelman jatkoa (STM 2010). Suomessa sopimusta sovelletaan sukupuolineutraalisti siten, että sopimuksen naisiin kohdistunut väkivallan ehkäisy on laajennettu kattamaan myös miehet (STM 2017, 11).

Jos valtio ei riittävästi pyri ehkäisemään väkivaltarikoksia lainsäädäntötoimin katsotaan tämä siten, ettei valtio turvaa ihmisoikeuksia alueellaan. Näitä toimia ovat esim. väkivallan tekijän saattaminen vastuuseen teostaan ja väkivallan kokijoille suojan tarjoaminen esim. turvakotipaikkoja luomalla. (Kaitue ym. 2007, 30.) Suomi on saanut kansainvälisiltä toimijoilta useita huomautuksia, ettei naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisen toimet ole olleet riittäviä tilastollisiin lukuihin verrattaessa (STM 2017, 11). Uusia toimeenpanoja Suomen lainsäädäntöön on nähty tämän myötä tarvittavan lapsen huolto- ja tapaamisoikeutta käsittelevässä lakiuudistuksen valmistelussa, jossa huomioidaan väkivalta ja varmistetaan lapsen turvallisuus. Suunnitelman mukaisia toimenpiteitä ovat myös mm. turvakotipaikkojen lisääminen sekä väkivallan kokijan rikosprosessin arvioiminen hyvien käytäntöjen kartoittamiseksi. (STM 2017, 21-22, 24, 26.)

Lainsäädäntö

Suomen lainsäädäntö on kehittynyt suhteellisen hitaasti verrattuna esim. Ruotsiin (Kaitue ym. 2007, 42; Nyqvist 2001, 28-29). Kotona tapahtunut väkivalta on Suomessa pitkään mielletty yksityiseksi ja kodin sisäiseksi asiaksi (Ahola & Ahola 2016, 6). Kaituen ym. (2007, 5, 42, 43) mukaan Suomen rikoslaki ei huomioi pitkään jatkunutta väkivaltaa yhtenä tekona, vaan ne käsitellään erillisinä tekoina. Laki ei myöskään huomioi lähisuhteiden väkivallan toistuvuuden kierteen tuomaa kontrollia ja vapauden rajoittamista. Ruotsin lainsäädäntöön on sisällytetty naisrauhapykälä. Tämän mukaisesti henkeen, terveyteen, vapauteen ja seksuaalisuuteen kohdistuvissa rikoksissa rangaistus on ankarampi, kun ne ovat osa toistuvaa väkivallan kierrettä, lähisuhteessa. Alla vertailtuna Suomen ja Ruotsin rikoslain kehitystä.

Taulukko 1. Rikoslain kehitys Suomessa ja Ruotsissa (Kaituetta ym. 2007, 42; Nyqvistiä 2001, 28 mukaillen).

	Ruotsi	Suomi
Vaimon ja lapsen kotikuritus kiellettiin	1864	1970
Inestin uhrin rangaistus poistui	1937	1971
Raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin	1962	1994

Yksityisellä paikalla tapahtunut pahoinpitely virallisen syytteen alaiseksi	1982	1995
Laki lähestymiskiellosta säädettiin	1988	1999
Lähisuhteessa tapahtuva loukkausrikos	1998	puuttuu

Suomen ajantasainen lainsäädäntö koskettaen lähisuhdeväkivaltaa alkaa perustuslaista (1999/731), joka määrittää ihmisellä olevan oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, vapauteen ja turvallisuuteen yhdenvertaisesti (1999/731, 7 §). Väkivallan käyttöä koskevat säädökset on määritelty pääasiallisesti Rikoslakiin (Nyqvist 2001, 27). Rikokset jaotellaan niiden teon mukaisesti seksuaalirikoksiin, henkeen ja terveyteen kohdistuviin väkivallan tekoihin, yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamiseen, tieto- ja viestintärikoksiin, tai vapauteen kohdistuviin rikoksiin. Rikokset luokitellaan asteittain esim. lievään ja törkeään tekoon aina sen tekotavan, vammojen ja muiden tilanteeseen vaikuttavien seikkojen perusteella (Rikoslaki 1889/39, luku 20, 21, 24, 25, 38). Päihdehuoltolaissa on määräys tahdonvastaisesta hoidosta väkivaltaisuuden perusteella sekä mielenterveyslaissa itselleen tai muille vaarallinen henkilö voidaan määrätä tahdonvastaiseen hoitoon (Päihdehuoltolaki 1986/41, 12, 13§; Mielenterveyslaki 1990/1116, 8 §).

Vuonna 1995 lakimuutoksen myötä muuttui yksityisellä paikalla tapahtunut pahoinpitely yleisen syytteen alaiseksi rikokseksi. Tällöin poliisi voi tutkia asiaa rikoksena ja syyttäjä nostaa syytteen ilman kokijan eli asianomistajan vaatimusta tekijän rankaisemiseksi. Aiemmin rankaiseminen pahoinpitelystä on edellyttänyt, että väkivallan kohde vaatii tekijälle rangaistusta. (Kaitue ym. 2007, 43-44; Rikoslaki 1889/39, luku 21.) Lakimuutos mahdollistaa viranomaisen puuttumisen tilanteeseen, kun kokijan pelosta, häpeästä, syyllisyydentunteesta ja riippuvuussuhteesta johtuen rikosilmoitus ja syyttämiskaavimuk- sen tekeminen kokijan taholta ei toteudu. Kääntöpuolena on perusteeton puuttuminen tilanteeseen, jolloin epäillyn tekijän oikeusturvaa loukataan. Tämä nostaa perusteellisen selvitystyön ja viranomaisyhteistyön tärkeyttä. Nyqvist (2001, 29.) Toinen merkittävä edistysaskel vuonna 1995 on ollut lähestymiskiellon laajentaminen, joka mahdollistaa väkivaltaisen perheenjäsenen poistamisen yhteisestä asunnosta määrääjäksi eli perheen sisäisen lähestymiskiellon hakemisen. Kielto kattaa myös seuraamisen ja tarkkailun. (Laki lähestymiskiellosta 1998/898, 1-2§.)

Vuonna 2011 lievä pahoinpitely muuttui virallisen syytteen alaiseksi silloin, kun se kohdistuu alaikäiseen, tekijän läheiseen tai työtehtäviään suorittavaan henkilöön. Muutos

parantaa väkivaltaa kokeneen asemaa ja osoittaa entistä selvemmin, ettei lieväkään väkivalta ole hyväksyttävää. Muutoksen myötä poliisille on tullut myös velvoite selvittää tapahtumainkulkua esimerkiksi kotihälytyksen yhteydessä nykyistä laajemmin. (Oikeusministeriö 2010.)

Aiemmin Suomen lainsäädäntö on mahdollistanut tuomion ja korvausten hakemisen lähinnä yksittäisistä teoista, kuten laittomasta uhkauksesta, kotirauhan rikkomisesta, sala-katselusta, vahingonteosta tai pahoinpitelystä (Rikoslaki 1889/39, 24 luku). Vuonna 2014 vainoaminen kriminalisoitiin Suomessa (Rikoslaki 1889/39, 7 a §). Vainoon liittyvä laki, on merkittävä edistysaskel kokijan auttamiseksi, sen mahdollistaessa rikoksen toistuvuuden huomioiminen. Nykyaikaisena käsitteenä vaino mielletään lähisuhteissa tapahtuvaksi väkivallaksi, joka voi tapahtua joko parisuhteen aikana tai eron jälkeisenä vainona. Vainoaminen on väkivaltaa, joka voi koostua ulkopuolisista pienimuotoisilta vaikuttavista toistuvista yhteydenotoista, kontrolloinnista ja seuraamisesta. Vaino voi sisältää myös fyysistä väkivaltaa ja tekoja, jotka voivat äärimmillään päättyä henkirikokseen. (Rikoslaki luku 25: 7 a §; Spitzberg & Cupach 2007, 70; Nikupeteri & Laitinen 2017, 19-21.) Sosiaalisen median areenoiden kautta, henkinen väkivalta ja vaino ovat saaneet uusia ulottuvuuksia (Ahola & Ahola 2016, 54). Vainoamislain voimaantulon yhteydessä rikoslakiin lisättiin myös viestintärauhan rikkomista koskeva säännös, joka vallitsee myös kodin ulkopuolella (Rikoslaki 24 luku, 1 a §).

Vuoden 2015 sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä, lähisuhdeväkivalta on määritelty ensimmäistä kertaa omana tuen tarpeenaan lakiin (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 11 §). Samana vuonna voimaan tuli myös turvakotilaki, jonka tarkoituksena on taata valtakunnallisesti laadukkaat ja kokonaisvaltaiset turvakotipalvelut. Turvakotilaissa määritellään myös lähisuhdeväkivaltaa. (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 1354/2014, 1,3,4 §.)

Lainsäädännön ajallisen kehityksen katsotaan osoittavan vallitsevaa yhteiskunnallista asennetta ja moraalista muutosta. Lainsäädännöllä yhteiskunta ottaa kantaa väkivaltaan sen väärydestä ja tuomittavuudesta, jolla on suuri merkitys väkivallan kokijalle. (Meh-tola & Ojuri 2011, 231.) Tämä viesti näyttäytyy väkivallan ehkäisyn näkökulmasta merkityksellisenä myös väkivallan muille osapuolille. Lakiuudistukset osoittavat positiivista asenteiden muutosta, ja oikeutta suojautua väkivallalta. Näiden pohjalta keinot lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi ja pysäyttämiseksi kasvavat, niin kokijan kuin viranomaisnäkökulmasta (Hannus 2011, 203).

Sosiaalihuollon lainsäädännössä on useita lakeja, jotka liittyvät väkivallan käyttöön, mutta myös velvoittavat viranomaisia toimenpiteisiin (Nyqvist 2001, 27).

Laki velvoittaa eri viranomaisia ja tähän verrattavia toimijoita tukemaan ennaltaehkäisevästi asiakkaita mm. ohjauksen ja neuvonnan keinoin (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §; Hallintolaki 2003/434, 8 §; sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 6 §). Jos asiakkaan sosiaalihuollon tarve on ilmeinen edellyttää sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 35 §) yhteydenottoa sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi.

Lapsiperheiden kohdalla väkivalta on myös lastensuojelullinen asia (Hannus 2011, 201). Lastensuojelulaki (417/2007, 1 §) turvaa lapsen oikeuksia turvalliseen ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Viranomaisia ym. toimijoita koskee salassapitosäännöksiä estämättä ilmoitusvelvollisuus sosiaalihuoltoon, jos lapsen tilanteesta herää epäily väkivallasta tai suojelun tarpeesta. Myös kuka tahansa muu kansalainen voi tehdä ilmoituksen. Tällöin kyseessä ei kuitenkaan ole ilmoitusvelvollisuus vaan oikeus tehdä ilmoitus (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §; THL 2013, 23). Lapseen kohdistunut väkivalta tai epäily seksuaalirikoksesta velvoittaa lisäksi ilmoituksen tekemistä poliisille (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §). Kunnallisia lastensuojeluviranomaisia laki velvoittaa selvittämään ja arvioimaan kiireellisesti avun tarpeen sekä tukemaan tilannetta tarvittavin toimenpitein. Jos väkivallan uhan todetaan kohdistuvan lapseen voi kunnan sosiaalityöntekijä päättää lapsen kiireellisen sijoittamisen kautta tapaamis- ja yhteydenoton rajoittamisesta väkivaltaa käyttävään tai uhkaavaan aikuiseen. (THL 2013, 23; Lastensuojelulaki 417/2007, 12 §, 13 §, 38 §.)

2.2 Lähisuhdeväkivallan esiintyvyys ja vaikutukset

2.2.1 Esiintyvyys

Lähisuhteissa tapahtuva väkivalta on maailmanlaajuisesti esiintyvä ongelma, joka koskettaa niin rikkaita länsimaita kuin köyhiä kehitysmaita (WHO 2010, 80) Lähisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa maissa ja sosiaaliryhmissä, riippumatta uskonnosta tai kulttuurista (Kanervo ym. 2011, 175). Tutkimusta lähisuhdeväkivallan esiintyvyydestä on tehty poliisin ja terveydenhuollon palveluiden tilastotiedon ja uhritutkimuksien avulla (WHO 2005, 109). WHO:n (2010, 80) mukaan vuonna 2004 tehty kansainvälinen tutkimus osoittaa naisiin kohdistuvan väkivallan ja sen seurauksena aiheutuvan kuoleman tapauksien

olevan yleisiä. Tämän WHO:n maailmanlaajuisen tutkimusraportin (2005, 114) mukaan merkittävä osa henkirikosten aiheuttamista naisten kuolemantapauksista aiheutuu parisuhdeväkivallan seurauksena. Näistä tapauksista 40-70 %:ssa on surmaajana ollut naisen aviomies tai miesystävä. Useissa tapauksissa väkivalta oli jatkunut jo pitkään. Nykyisen tai entisen naispuolisen kumppaninsa surmatuksi tulleiden miesten osuus on ollut 4-9 %.

Lehden (2018, 4,6,9) tutkimuksen mukaan korkean henkirikollisuuden maita Euroopassa ovat pitkään olleet Suomi sekä Itä-Balkanin, Baltian ja Itä-Euroopan maat. Henkirikollisuuden taso on laskenut kaikkialla Euroopassa viimeisten kahden vuosikymmenen kuluessa. Vaikkakin henkirikollisuuden määrä on laskenut 1990-luvun puolivälistä alkaen, on lähisuhdeväkivaltaan liittyneiden henkirikosten kehitys ollut vakaampaa.

Lehden (2016, 8) tutkimus osoittaa naisten väkivaltaisten kuolemien tilastojen kärkipäässä olevan Venäjä (prosenttiosuus 2,40) sekä muut entiset sosialisti- ja kehitysmaat. Suomessa prosenttiosuus on 1,01, Norjassa 0,84 ja Ruotsissa 0,48. Heiskasen (2001) mukaan Suomessa sekä naisiin kohdistuva väkivalta, että naisten kuolemaan johtava väkivalta on yleisempää kuin muissa teollistuneissa maissa keskimääräisesti. Lehden (2016, 8, 9, 52) mukaan näistä maista vain Yhdysvallat (prosenttiosuus 2,40) on tilastollisesti Suomen edellä.

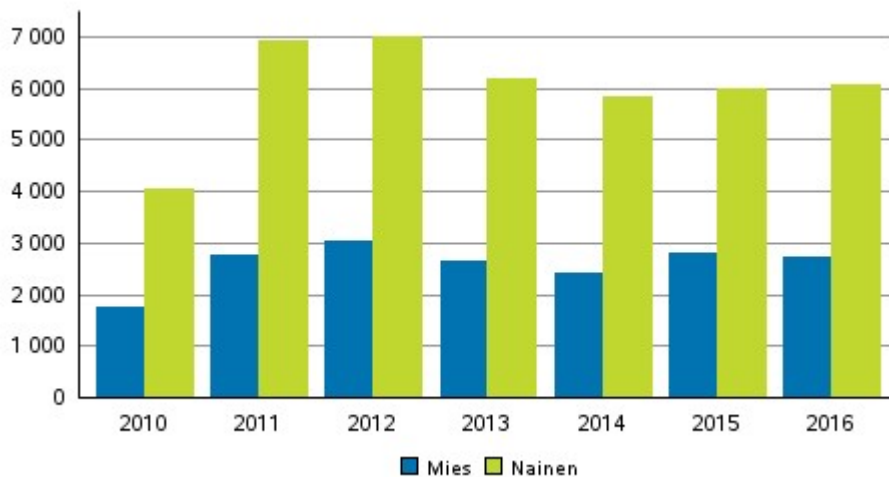
Suomessa vuosina 2003-2014 on tehty 601 henkirikosta. Näistä pääosa on tuttavien, seurustelukumppanien tai perheenjäsenten välisiä. Naisista 60 prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi, yhdeksän prosentin surmaaja oli muu lähiomainen. Naisista tuttavan surmaamaksi oli joutunut 18 prosenttia. Miehistä 65 prosenttia surmaaja oli uhrin tuttava ja 17 prosentin kohdalla uhrille aiemmin tuntematon henkilö. Miehistä kahdeksan prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi, vajaa prosentti samaa sukupuolta olevan partnerin ja yhdeksän prosenttia muun lähiomaisen. Katsauskauden aikana surmattiin 39 alle 15-vuotiasta lasta. Uhreista 20:n (51 %) surmaaja oli biologinen äiti, yhden äitipuoli (3 %), 17:n (44 %) biologinen isä ja yhden (3 %) isäpuoli. (Lehti 2018, 15, 24.)

Lapsiin kohdistunut väkivalta ja väkivaltaan kuolleisuus näyttäytyvät kansainvälisesti suurena ongelmana. WHO:n (2005, 79) mukaan vuonna 2000 henkirikoksen uhrina kuoli arviolta 57 000 alle 15-vuotiasta lasta. Arvioiden mukaan suurimmassa vaarassa ovat 0-4 vuotiaat vauvat ja pienet lapset. Pieni- ja keskituloisissa maissa tappavan väkivallan

riskin on arvioitu olevan jopa kolminkertainen muihin maihin verrattaessa. Kansainvälisten tutkimusten mukaan parisuhteissa tapahtuva väkivalta nostaa perheen lasten pahoinpitelyriskiä vähintään kaksinkertaiseksi. (WHO 2005, 88-89.)

Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaisema tutkimus (STM 2017, 11) osoittaa, että 30% 18–74-vuotiaista suomalaisista naisista on kokenut nykyisen tai entisen kumppaninsa taholta fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. STM:n (2017) rekisteritietojen mukaan vuonna 2016 viranomaisten tietoon tulleissa pari- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa väkivallan kokijoita oli 8 800. Määrä on 0,4 prosenttia edellisvuotta vähemmän. Vuonna 2016 n. 1 250 ihmistä ovat kokeneet väkivaltaa vuoden aikana useammin kuin kerran. Perhe- ja lähisuhdeväkivallasta 40,6 prosenttia oli avio- ja avopuolisoiden välistä väkivaltaa. Uhreista neljännes oli alaikäisiä. Danielssonin & Kääriäisen (2017, 2) mukaan rikostilastot ym. viranomaislähteet antavat vain viitteitä todellisista luvuista, koska vain osa tapahtuneista rikoksista tulevat poliisin tai muiden viranomaisten tietoon. Luvut kertovat kuitenkin luotettavasti vakavan väkivallan määrästä, mutta lievän väkivallan ilmeneminen on paljon sattumanvaraisempaa. Alla esitelty lähisuhdeväkivallan tilastointia ajallisesti.

Kuvio 1. Lähisuhdeväkivallan esiintyvyys vuosina 2010-2016 (Tilastokeskus 2017).

Tilaston ajallista kehitystä tarkasteltaessa näyttäytyy miten lakimuutokset nostavat esiintyvyyttä suurinakin harppauksina. Vuonna 2011 alaikäiseen tai läheiseen kohdistuva lievä pahoinpitely muuttui virallisen syytteen alaiseksi (Laki rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta 1082/2010). Tämä lakimuutos lisäsi kirjattujen pahoinpitelyiden määrää huomattavasti (Tilastokeskus 2017). Toisena muutostekijänä näyttäytyy vuonna 2015

voimaan tullut lastensuojelulain muutos (Laki lastensuojelulain muuttamisesta 1302/2014), jolla laajennettiin ilmoitusvelvollisuutta tilanteissa, joissa on syytä epäillä lapsen henkeen tai terveyteen kohdistunutta rikosta. Vuoden 2016 tietoon tulleet vanhempien alaikäisiin lapsiinsa kohdistamat väkivaltatapaukset vähenivät 1,3 prosenttia verrattuna edellisvuoteen. Lakimuutokset ovat lisänneet naisten osuutta perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan tekijöiksi epäiltynä. (Tilastokeskus 2017.)

Viranomaislähteisiin liittyvien rajoitteiden vuoksi on tärkeää saada poliisi- ja tuomioistuintilastoista riippumatonta ja niitä täydentävää tietoa rikollisuudesta sekä turvallisuustasosta. Näitä tietoja on mahdollisuus kerätä kansalaisilta kyselytutkimuksien avulla. Niiden avulla voidaan tuottaa tilastojärjestelmästä riippumatonta tietoa väkivallantekojen ja uhkailun yleisyydestä maassa sekä saada tietoja, joita tilastoissa ei kerätä. (Danielsson & Kääriäinen 2017, 2.)

Suomessa tehtyjen kysely-uhritutkimuksien (Heiskanen & Piispa 1998; Piispa ym. 2006) mukaan, 20 prosenttia naisista on elämänsä aikana kokenut nykyisen avio- tai avopuolison taholta fyysistä väkivaltaa, yhdeksän prosenttia uhkailua ja kuusi prosenttia seksuaalista väkivaltaa ja ahdistelua. Entisen avio- tai avopuolison taholta vastaavat kokemukset olivat yleisempiä. Miespainotteisessa uhritutkimuksessa (Heiskanen & Ruuskanen 2010) vertailtavuuden saavuttamiseksi tutkimuksessa on haastateltu myös naisia. Tutkimuksen perusteella miesten kokemukset nykyisen kumppanin tekemästä parisuhdeväkivallasta ovat suunnilleen yhtä yleisiä naisiin verrattuina. Väkivallan muodoissa näyttäytyi kuitenkin eroja siten, että naisiin kohdistui yleisemmin seksuaalista väkivaltaa sekä entisen kumppanin tekemää väkivaltaa. Lisäksi naiset kokivat väkivaltaa suhteessaan määrällisesti useammin ja väkivallan seurauksena enemmän vakavampia fyysisiä ja psyykkisiä vammoja.

Tutkimukset (Ellonen ym. 2008; Sariola 1990; Fagerlund ym. 2013) lasten ja nuorten kokemasta väkivallasta osoittavat vanhempiensa taholta koetun väkivallan selvästi vähentyneen vuosikymmenten aikana. Viimeisin tutkimus kuitenkin osoittaa, että yhdeksäsluokkalaisista nuorista yli viidennes ja kuudesluokkalaisista yli kymmenes nuori on kokenut elämänsä aikana vähintään lievää fyysistä väkivaltaa äidin tai isän taholta. Sisarusten ja ikätovereiden taholta fyysiseksi pahoinpitelyksi luokiteltavia pahoinpitelyitä raportoi kokeneensa tytöistä noin viidennes. Saman ikäisistä pojista pahoinpidellyksi oli tullut noin joka kymmenes. (Fagerlund ym. 2013, 120-124.)

Tutkimukset tai tilastot eivät ole suoraan vertailukelpoisia keskenään esimerkiksi niiden eri kontekstien, mittaustavan tai väkivallan luokittelun vuoksi (Piispa 2011, 21). WHO (2005, 113) tuo esille miten useissa kansallisissa tutkimuksissa on saatu huomattavasti alhaisempia lukuja kuin mitä pienemmissä yksityiskohtaisemmissa ja vuorovaikutteisissa haastattelututkimuksissa. Piispan (2011, 30-31) mukaan tutkimukset ja tilastot antavat kuitenkin käsitystä väkivallasta ja sen uhasta Suomessa ja lähisuhteissa. Tulosten mukaan lyhyellä aikavälillä kumpikin sukupuoli voi olla parisuhdeväkivallan tekijä tai ko-kija. Kun tarkasteluun otetaan mukaan väkivallan ajallinen kehitys eli taipumus muuttua vakavammaksi ja raaemmaksi ajan myötä, korostuu tuolloin naisten osuus väkivallan kokijoina. Tulokset antavat suuntaa miten sukupuolittuneempaa parisuhdeväkivalta on, kun väkivalta on perheissä vakavampaa.

WHO:n (2005, 30) mukaan myös kulttuuriset erot vaikuttavat tutkimustuloksiin. Esimerkiksi perhekäsitteen ja väkivallan määrittelemisessä eroavaisuuksia on eri kulttuureissa ja lainsäädännöissä. Tutkimusten perusteella näyttäytyy, että väkivalta on usein toistuvaa ja pitkään jatkuvaa, jonka kuolemaan johtava vaikutus todentuu tilastoissa etenkin naisten osalta. Huolestuttavaa on, miten esille tuleva lähisuhdeväkivalta on vain jäävuoren huippu, jonka todellinen määrä on paljon suurempi.

2.2.2 Lähisuhdeväkivallan vaikutuksia

Lähisuhdeväkivallalla katsotaan olevan yleisesti elämää ja hyvinvointia rikkova vaikutus (Ojuri & Laitinen 2015, 14). WHO:n (2005, 109) mukaan lähisuhteissa esiintyvää väkivaltaa on aloitettu ymmärtämään ihmisoikeusrikkomuksen lisäksi myös kansanterveysongelmana.

Yhteiskunnallisesti lähisuhdeväkivallan vahingot ovat merkittäviä kustannusten ja eri palveluiden tarpeen kasvamisen vuoksi. Sosiaali- ja terveysministeriön tekemän viimeisimmän arvion mukaan vuonna 2002, lähisuhdeväkivallasta aiheutuvien kustannusten on arvioitu Suomessa olevan kokonaisuudessaan noin 90 miljoonaa euroa vuosittain. Kustannukset syntyvät mm. Terveystieteiden, sosiaali- ja oikeussektoreilla. (STM 2017b.) THL:n (2018b) mukaan jo itsessään turvakotipalvelujen tuottamiseen vuodelle 2018 on osoitettu lisärahoitusta neljä miljoonaa euroa. Tämä on riittänyt neljän uuden turvakodin perustamiseen. Vuonna 2019 turvakotipalvelujen tuottamiselle on osoitettu lisärahoitusta kaksi miljoonaa euroa. Tämä riittää yhden uuden turvakodin perustamiseen sekä 16 perhepaikan lisäämiseen jo olemassa oleviin turvakoteihin. (THL 2019.)

Yksilötasolla lähisuhdeväkivallan vaikutukset koskettavat laajasti väkivallan osapuolien lisäksi mm. omaisia, ystäviä ja naapureita. Väkivalta, sen uhka tai väkivallan vahingolliset vaikutukset kohdistuvat usein myös ympäröiviin ihmissuhteisiin (Ahola & Ahola 2016, 54). Kokijan ja muiden läheisten lisäksi väkivalta koetaan usein myös tekijän näkökulmasta häpeälliseksi ja syyllisyyden tunteita tuottavaksi, jonka vuoksi sitä salaillaan ja peitellään (Nyqvist 2001, 10).

Väkivalta vaikuttaa negatiivisesti terveyteen, persoonallisuuteen, käyttäytymiseen, tunne-elämään ja sosiaalisiin suhteisiin (Ojuri & Laitinen 2015, 12). Äärimmillään väkivalta voi johtaa vakavaan vammautumiseen tai kuolemaan (Lehti 2018). Kaittila (2017, 17) tuo esille miten väkivallan negatiivisesti vaikutukset voivat näyttäytyä myös taloudellisenä tai väkivalta voi itsessään olla muodoltaan taloudellista väkivaltaa.

Kokemus henkisestä väkivallasta voi olla fyysistä väkivaltaa vahingollisempi. Tässä kontrollilla, alistamisella, mitätöinnillä ja väkivallan uhalla on ihmisarvon vievä vaikutus. (2011 Marttala, 42.) Ojuri & Laitinen (2015, 22) tuovat esille, että fyysinen väkivalta haavoittaa aina myös henkisesti.

Väkivallan jatkuessa pitkään kokijan ja joskus myös lähiympäristön toleranssi sekä avun hakemisen kynnys kasvavat (Nyqvist 2001, 22). Väkivallan käyttö aiheuttaa pelkoa ja jatkuva turvattomuus lisää itesyytöksiä, avuttomuuden tunnetta sekä neuvottomuutta ongelmatilanteen ratkaisemiseksi (Ahola & Ahola 2016, 60). Masentuneisuus, ahdistuneisuus ja laskenut itsetunto ovatkin yleisiä oireita väkivallan seurauksena tapahtuvista muutoksia (Gormley & Lopez 2010). Marttalan (2011, 43) mukaan parisuhdeväkivalta aiheuttaa emotionaalista riippuvuutta väkivallan tekijään. Nämä vaikeuttavat väkivallasta irti pääsemisessä (Nyqvist 2001, 16).

Kriisin aiheuttama trauma

Hedrenius & Johansson (2016, 24) toteavat miten vakavimpia henkisiä vaurioita ihmiselle aiheuttaa se, miten muut häntä kohtelevat. Suurimmat vauriot syntyvät, kun kaltoinkohtelija on joku läheinen. Väänäsen mukaan (2011, 124) osa väkivaltaa kokeneista kärsii traumatisoitumisen seurauksista ja eriasteisista stressihäiriöistä. Trauma on odottamaton järkyttävä ja haavoittava tapahtuma, joka herättää esimerkiksi kuolemanpelkoa, syvää avuttomuuden tunnetta ja kauhistuttavia mielikuvia (Punamäki 2010, 129.) Traumaattinen kriisi on epätavallisen voimakkaan ja epänormaalin järkyttävän tapahtuman aiheuttama mielen tila, jossa sen hetkiset voimavarat eivät riitä (Toivio & Nordling 2013, 293-294; Poijula 19.10.2016).

Lapsuudessa tapahtuneen toistuvan traumatisoitumisen on tutkittu lisäävän riskiä traumaperäisiin häiriöihin, päihderippuvuuteen, itsetuhoisuuteen sekä omaan väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Dobash & Dobash 2004, 343; Keiski 2018, 22, 48).

Traumaattisen kriisin oireet voivat näyttäytyä toistuvina pelkotiloina, fyysisinä oireiluna, univaikeuksina, tunteiden säätelykyvyn heikkenemisenä, voimakkaina tunne- ja toimintatason eli vireystilan vaihteluina. Tuntemukset, oireet ja toiminta voivat olla voimakkaita ja pelottavia. Ne voivat vaihdella ääripäästä toiseen, ylivirittyneenä tai lamaantumisen tilana. Kokemukset voivat synnyttää myös pelkoreaktioita, aiemmin neutraaleina koettuihin asioihin. Oireet ilmenevät tyypillisesti kriisin vaiheiden mukaisesti. (Väänänen 2011, 124; Toivio & Nordling 2013, 295-296.) Alla kuvattuna kriisin eri vaiheet.

Kuvio 2. Traumaattisen kriisin vaiheet (Toivio & Nordlingia 2013 mukailten).

Shokki- ja reaktiovaiheessa mieli voi selviytymiskeinona koettaa suojautua, esimerkiksi torjumalla ja kieltämällä kriisin aiheuttaneen tapahtuman. Reaktiovaiheessa mieli alkaa pala kerrallaan kohdata tapahtunutta ja ymmärtää sen merkitystä. Kovin syvällinen asioiden tutkiskelu ei tässä vaiheessa ole mahdollista, vaan ihminen kokee tarvetta tulla kuulluksi, yhä uudelleen ja uudelleen, jotta tapahtuman ymmärtäminen ja tunteiden kohtaaminen olisi helpompaa. Puhumisella on usein tärkeä merkitys toipumisen kannalta. Traumaattisen kriisin aiheuttaneen tapahtuman muistikuva voi olla todellisuudesta vääristynyt tai se voi toistua mielessä usein ahdistusta aiheuttavina muistikuvina eli aistihavaintoina. Kriisitilanne aiheuttaa voimakasta stressiä, jonka seurauksena stressihormonien toimesta fyysiset oireet voimistuvat, esimerkiksi sydämen syke ja veren sokeripitoisuus nousevat sekä lyhytkestoinen suorituskyky saattavat kasvaa. Fyysiset reaktiot ja vireystilan vaihtelut voivat aiheuttaa muistivaikeuksia, kärsimystä ja univaikeuksia. (Toivio & Nordling 2013, 295-296.)

Työstämis- ja käsittelyvaiheessa tilanne on rauhoittunut siinä määrin, että se mahdollistaa tapahtuman merkityksen käsittelyn suhteessa vaurioituneeseen ja muuttuneeseen negatiiviseen käsitykseen itsestä sekä ympäröivästä maailmasta. Uudelleen suuntautumisen vaiheessa akuutin kriisin käsittely jää taka-alalle. Kriisin aiheuttanut tapahtuma

alkaa hiljalleen muuttua merkittäväksi osaksi omaa elämäntarinaa, eikä se enää täysin hallitse tunne- ja ajatusmaailmaa. Tuolloin on mahdollista arvioida, minkälaista elämä jatkossa on ja miten tapahtuma siihen vaikuttaa. Jos kriisin käsittely jää pinnalliseksi, voi olo tuntua toipuneelta, mutta tilanne voi myöhemmin kriisiytyä tai uuvuttaa uudelleen. (Toivio & Nordling 2013, 295-296.) Käypähoitosuositukset jakavat stressihäiriön akuuttiin stressireaktioon (ASR) ja traumaperäiseen stressihäiriöön (PTSD). Stressireaktio muuttuu traumaperäiseksi hoitoa vaativaksi häiriöksi oireiden voimakkuuden ja haitta-asteen mukaan sekä kun oireet ovat kestäneet yli kuukauden. (Duodecim 2016.)

2.3 Lähisuhdeväkivallan auttamisjärjestelmä ja turvakoti

Lähisuhdeväkivallan auttamisjärjestelmän eri organisaatiot voidaan jaotella yleisiin ja väkivaltaspesifeihin eli väkivaltaerityisiin palveluntarjoajiin. Yleisiä palveluntarjoajia ovat esimerkiksi poliisi, terveydenhuolto ja sosiaalihuolto, joissa väkivalta on yksi ongelmalue muiden ongelmien ja tehtävien joukossa. (Ojuri & Laitinen 2015, 13.)

Väkivaltaa kokeneille palvelujärjestelmässä on tarjolla palveluita kohdennetuille asiakasryhmille. Esimerkiksi Rikosuhripäivystys (RIKU) tarjoaa seitsemässä toimipisteessään apua rikoksen uhreille ja todistajille (RIKU 2018). Seksuaalista väkivaltaa ja/tai hyväksikäyttöä kokeneille on kohdennettu Raiskaus kriisikeskus Tukinainen, jolla on kolme eri toimipistettä Suomessa (Tukinainen 2018). Tukikeskus Varjo tarjoaa tukea Oulun ja Mikkelin seudulla eron jälkeisen vainon kohteena eläville henkilöille (Varjo 2018). Helsingin seudulla maahanmuuttajataustaisille naisille ja -lapsille tukea tarjoavat Monikanaiset toiminnallaan (Monikanaiset 2018). Helsingissä toimii myös Suvanto, joka tarjoaa ikääntyneille kaltoinkohtelun, hyväksikäytön ja väkivallan kokijoille tukea (Suvanto ry 2018). Väkivaltaa kokeneille naisille on tarjolla Naistenlinjan kriisipuhelin ja Helsingissä vertaisryhmätoimintaa (Naisten linja 2018). Väkivaltaa käyttäville miehille puolestaan on tarkoitettu Helsingin seudulla toimivan Lyömättömän linjan palvelut (Lyömätön linja 2018). 18-24 vuotiaalle nuorille kriisimajoitusta ja tukea tarjoavat Suomessa viisi nuorten turvataloa (Punainen Risti 2018). Edellä mainitut palvelut tarjoavat palveluitaan lisäksi valtakunnallisesti puhelimitse ja sähköisesti.

Uutena väkivaltaspesifisenä palveluna on vuonna 2016 aloitettu valtion erityispalveluna toteutettu maksuton Nollalinja-puhelinpalvelu. Palvelu tarjoaa puhelimitse tukea ja ohjausta lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille, läheisille ja viranomaisille sekä muille ammattilaisille. (Nollalinja 2018.)

Ojuri & Laitisen (2015, 13) mukaan joillakin kunnilla on tarjolla väkivaltaa kokeneille ns. turva-asuntoja, joissa ei ole tarjolla palveluja tai ammatillista apua.

Suomessa 27 turvakotia tarjoavat valtakunnallisesti lähisuhdeväkivaltaspesifisenä palveluna, ympärivuorokautista turvattua kriisi asumista ja psykososiaalista tukea lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille (THL 2018b). Kokonaisuudessa turvakotipalvelut muodostuvat turvakodeista ja väkivaltatyön avopalveluista (Ojuri & Laitinen 2015, 13). Turvakodin avopalvelut tarjoavat palveluita laajasti, väkivaltatilanteen kaikille osapuolille. Turvakoti ja sen avopalvelut tarjoavat tukea myös puhelimitse, sähköisesti ja ryhmätöiminnan keinoin.

Ensimmäiset turvakodit perustettiin Suomeen vuonna 1979 järjestöjen ensikotitoimintaan pohjautuen (Ruohonen 2006, 12). Toiminta on ollut vahvasti kytköksissä lastensuojeluun ja turvakodit ovat aiemmin olleet suunnattuja ensisijaisesti lapsiperheille (THL 2013, 33). Nykyäänkin turvakotien suurimpana palveluntuottajana toimii Ensi ja turvakotien liitto ry. (THL 2018d). Tänä päivänä turvakotien toiminta on laajennettu lähisuhdeväkivallan tai sen uhan alla eläville kaiken ikäisille aikuisille ja perheille, sukupuolesta riippumatta (THL 2018b). Nykyisessä muodossaankin palveluissa turvataan erikseen lapsen suojelun ja tuen tarve huomioimalla ensisijaisesti lapsen etu (THL 2013, 22; Lastensuojelulaki 417/2007, 10§, 4§; Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991, 3§, 19§, 34§, 39§).

Muulla pohjoismaissa turvakodit toimivat vain naisten ja lasten kanssa (Honkatukia 2011, 67). Teollisuusmaissa naisten kriisikeskukset ja turvakodit ovat olleet kautta aikain perheväkivallan kokijoiden suojelemisen kulmakiviä (Nyqvist 2001, 18; WHO 2005, 127).

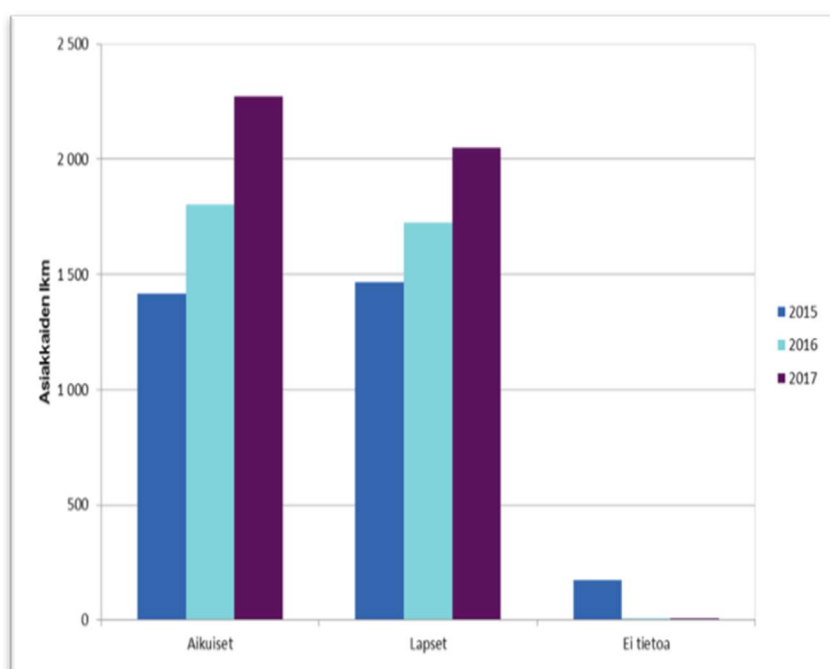
Suomessa turvakotipalvelut ovat osa valtakunnallista väkivaltatyötä (THL 2013, 3, 14; Ojuri & Laitinen 2015). Väkivaltatyön termiä käytetään väkivallan kokijoiden, tekijöiden ja väkivaltaa todistavien auttamistyöstä (Nietola 2001, 12). Turvakotipalvelun nähdään olevan keskeisessä roolissa lähisuhdeväkivallan ehkäisytyössä mahdollistaen akuutin väkivaltakierteen katkaisun ja tarjoamalla tukea väkivallasta irrottautumiseen sekä sen vaurioiden korjaamiseen (THL 2013, 3, 14; Ojuri & Laitinen 2015).

Auttamisnäkökulmasta turvakodin tarjoama tuki on kaksitasoinen. Fyysisen suojan lisäksi se näyttäytyy erityisenä asiantuntijuutena väkivaltaerityiseen työhön (Ojuri & Laitinen 2015, 14). Nyqvistin (2001, 19) mukaan jo nimitys turvakoti (englanniksi shelter, refuge) kertoo systemaattisesta suojelunäkökulmasta. Toisena väkivaltatyön intervention

tavoitteena on eri osapuolten kriisitilanteen keinojen ja vuorovaikutuksen edistäminen, tavoiteltaessa väkivallatonta elämää.

Turvakoti on tarkoitettu lyhytaikaiseksi asumiseksi kriisitilanteen ajaksi, jossa oleskelun kesto on aina yksilöllinen. Keskimääräinen asumisaika turvakodissa on tilastollisesti katsottuna n. 15 päivää. Suurin osa (85%) asiakkuuksista ovat kestoaltaan alle kuukauden. (THL 2018d, 5.) Turvakotiin voi hakeutua oma-aloitteisesti vuorokauden ajasta riippumatta. Asiakkaita ohjautuu turvakotiin myös viranomaispalvelujen sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen kautta. (THL 2018b.)

Vuoden 2017 aikana turvakodeissa oli asiakkaana yhteensä 4 333 ihmistä. Lasten ja aikuisasiakkaiden määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna 23 prosentilla eli 798 asiakkaalla. Tilastojen mukaan, 31 prosentilla asiakkaista on taustalla aiempia turvakotijaksoja edellisen viiden vuoden aikana. (THL 2018d, 1, 5.) Alla esiteltynä turvakodin asiakasmäärien muutoksia.

Kuvio 3. Turvakodin asiakkuudet vuosina 2015-2017 (THL 2018d, 1).

Haasteena Suomessa on ollut ja on edelleen, ettei turvakotipaikkoja ole riittävästi ja koko maan kattavasti. EU:n asiantuntijaryhmä on suositellut turvakotipaikkojen määräksi yksi paikka/10 000 asukasta kohden (Ewalds 2005, 12). Tämän perusteella Suomessa tulisi olla 500 turvakotipaikkaa (Honkatukia 2011, 68). Vuosina 2015- 2016 Suomessa toimi

19 turvakotia. Vuonna 2017 avautui lisäksi kolme uutta turvakotia, sekä Kajaanissa aloitettiin etäturvakotitoiminta. Tällöin perhepaikkojen määrä nousi yhteensä 143:een. Vuonna 2018 turvakotien määrä kasvoi 27 turvakotiin ja perhepaikkojen määrä 179 paikkaan (THL 2018b). Täten kaikissa Suomen maakunnissa on tällä hetkellä vähintään yksi turvakoti. Vuodelle 2019 on tehty sopimus uuden turvakodin perustamisesta, jolloin perhepaikkojen määrä nousee yhteensä 202 paikkaan (THL 2019). Perhepaikka tarkoittaa turvakodin asiakaspaikkojen määrää, jolla kuvataan turvakotien kokoa. Yhdellä perhepaikalla olevien asiakkaiden määrää ei ole sitovasti määritelty. (THL 2018d, 1-2, 11.) Etäyksikkö on turvakotipalvelujen yksittäinen asiakaspaikka tai yksittäisiä asiakaspaikkoja, jotka ovat sijoitettu toiminnassa olevan ympärivuorokautisen sosiaali- tai terveyspalvelun yhteyteen (THL 2017, 2).

Aiemmin lähisuhteissaan väkivaltaa kokeneiden auttamispalvelut ovat olleet kuntien tarjoamien palveluiden varassa ja palveluita on ostettu kolmannen sektorin palveluntuottajilta. THL:n (2015) mukaan turvakotipalvelut Suomessa ovat turvakotilain myötä vuonna 2015 muuttuneet lakiin määritellyiksi erityispalveluiksi, joita koordinoi THL. Lain myötä rahoitusvastuu turvakotipalvelun akuutista kriisihoidosta turvakodissa siirtyi valtiolle. Tätä ennen turvakotitoiminta perustui kuntien rahoitukseen sekä osittain asiakasmaksuihin. Lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokenut henkilö voi uuden lainsäädännön mukaisesti mennä asiakkaaksi mihin tahansa turvakodeista ja palvelu on asiakkaalle makсутonta. Laki mahdollistaa myös turvakotiasiakkuuteen nimettömästi. Uuden lain ja muutoksien kautta tavoitteena on turvata yhdenvertaiset, laadukkaat ja vaikuttavat turvakotipalvelut koko maassa. (THL 2018a; Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 1354/2014.)

Vuonna 2015 ja 2016 turvakotipalvelun tuottajiksi ovat THL:n toimesta valikoituneet: Ensi- ja turvakotien liitto ry (17 turvakotia), Monika-Naiset liitto ry, Folkhälsan-yhdistys, Porvoon-, Kuopion-, Joensuun- Mikkelin- ja Kotkan kaupungin turvakodit sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöryhmä (THL 2018b).

Turvakotien lähisuhteissaan väkivaltaa kokeneille ihmisille suunnatuissa palveluissa näyttäytyy turvakotien ja palveluntarjoajien välisiä eroja. Turvakotien koko ja asumisen muodot vaihtelevat laitosasumisesta tuettuun asumiseen. Asumis- ja avopalveluita on tarjolla kohdennetusti eri ikäisille, naisille tai miehille sekä maahanmuuttajataustaisille asiakkaille. Osa turvakodeista ja sen avopalveluista tuottavat palveluita yhteisesti kaikille asiakkaille. (Eksote 2018; Lahden ensi- ja turvakoti ry 2018; Turun ensi- ja turvakoti ry 2018; Pääkaupungin turvakoti ry 2018; Monikanaiset 2018).

Mäkelän & Ewaldsin (2014, 4) mukaan turvakodit ovat usein sijoitettu jonkun muun laitostoinnin yhteyteen. Pieni osa palveluntuottaja on keskittynyt ainoastaan turvakoti-toimintaan tai lähisuhde- ja perheväkivallan kokijoiden auttamiseen. Eri puolilla Suomea toimivat turvakodit ovat kooltaan, toimintamuodoiltaan ja osittain työmenetelmiltään erilaisia (THL 2013, 7). Vuonna 2017 suurin turvakoti on ollut 11-paikkainen ja pienin turvakoti yksi paikkaisena toimiva turvakodin etäyksikkö. (THL 2018d, 1-3, 11.) Saatavilla olevat palvelut vaihtelevat kunnittain ja palveluntarjoajittain. Erityispalvelut ovat keskittyneet suuriin kaupunkeihin. (Ewalds 2005, 12; THL 2018d, 12).

3 TURVAKOTITYÖ JA OMATYÖNTEKIJYYS

3.1 Turvakotityö

Turvakotilaki (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 1354/2014, 5 §) määrittelee turvakodista saatavan tuen olevan akuuttia kriisiapua eli tilanteeseen liittyvää psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta.

Väkivaltatyö perustuu ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen, joka on ideologisesti sitoutunut kansainvälisiin ja maailmanlaajuisesti hyväksytyihin perus- ja ihmisoikeuksiin (Ojuri & Laitinen 2015, 8). Asiakastyöskentelyä turvakodissa ohjaa laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista edistäen asiakaslähtöisyyttä, asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun. (THL 2013, 19; laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 1 §.) Turvakodin työskentelyn periaatteina ovat asiakkaan turvallisuus, osallisuus, kunnioittaminen ja toivon luominen.

Koska turvakotiin tullaan asiakkaaksi eri tilanteista ja kriisin eri vaiheissa, muokkautuu tuki aina kunkin perheen ja yksittäisen asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Tuen tarve ja sen kesto vaihtelevat ympärivuorokautisesta turvatun asumisen tarpeesta kevyempään tukeen avopalvelumuotoisena. Turvakodista tarjottava tuki avopalveluna voi olla esim. ammatillista psykososiaalista tukea kasvokkain, puhelimen välityksellä tai sähköisesti. Tuki voi toteutua myös ohjattuna vertaisryhmätoimintana tai tuettuna asumisena. Turvakotiasumisen aikana tuki on suunnitelmallista ja säännöllistä kriisitukea, asiakkaan sekä työntekijän yhdessä työskentelyä, yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti. (THL 2013, 13.)

Turvakodin integroidussa asiakastyöskentelyssä tavoitteena on tarjota tukea kaikille tilanteen osapuolille (THL 2013, 14, 19). Käytännössä väkivallan tekijät ohjautuvat turvakotien avopalveluiden piiriin. Tuki toteutuu eri osapuolien kanssa tehtävänä yksilötyönä ja suunnitelmallista yhteistyötä tehden. Työskentelyssä huomioidaan tilanteen eri osapuolten ja työntekijöiden turvallisuus ollen näin työskentelyn edellytys sekä tavoite. (THL 2013, 14, 19.)

Turvakotipalveluissa toimitaan yhteistyössä myös muiden tilanteeseen liittyvien eri tahojen kanssa. THL:n (2013, 16, 31) mukaan kokijan tilannetta ja turvallisuutta on tärkeää tarkastella kokonaisvaltaisesti pyrkien tukemaan samanaikaisesti kaikissa ongelmissa.

Usein väkivaltaiseen elämäntilanteeseen liittyy myös muita ongelmia, joiden ratkaisussa vaaditaan monen eri toimijan asiantuntijuutta ja yhteistoimintaa. Väkivallattoman elämän rakentamisessa, turvakodilta tarjotaan tukea käytännön asioiden hoitamiseen esim. asunnonhakuun ja taloudellisten tai oikeudellisten asioiden järjestämiseksi.

Lasten osuus turvakodin asiakkaista väkivaltaa kokeneina tai sille altistuneina on 47 % (THL 2018d). Lapsen kanssa työskentelyn tavoitteena, on fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden lisäämisen lisäksi löytää ja vahvistaa lapsen omia rakentavia selviytymiskeinoja. Lähtökohtana työskentelyssä ovat lapsen osallisuus ja voimavarat. Työskentely perustuu yhteistyöhön lastensuojelun kanssa. (THL 2013, 22-23.) Osassa turvakodeissa on nimettynä työntekijä tai työntekijöitä kohdentuen erityisesti lasten kanssa tehtävään työhön.

Nyqvistin 2001 (167, 188) ja Ojurin (2004 168-169) tutkimusten mukaan turvakotityö voidaan jakaa kriisivaiheen ja selviytymistä tukevaan työhön. Työmuotojen raja on liukuva ja olennaisena määrittelevänä tekijänä tässä nähdään asiakkaan sitoutuminen pitempiaikaiseen työhön.

Väänäsen (2011, 110-112) mukaan kriisivaiheen työskentelyn alussa tavoitellaan riittävän vakaita ja turvallisia oloja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Väkivaltaa kohdanneen ihmisen kriisistä selviytymisen edellytyksenä on väkivallan loppuminen ja turvallisuuden lisääntyminen. Turvakodin kriisivaiheen työssä huolehditaan asiakkaiden turvallisuudesta, jonka tilannetta arvioidaan koko turvakotiasiakkuuden ajan. Arviointia tehdään yhteistyössä keskustellen asiakkaan ja mahdollisten yhteistyötahojen kanssa. (THL 2013, 21.) THL:n (2013, 14) ja Ojurin (2004) tutkimuksen mukaan turvallisuuden tunteen luomiseksi turvakodissa on keskeistä se, että työntekijät ovat läsnä ympäri vuorokauden. Turvallisuutta lisää, ettei väkivallan tekijä pääse edes suostuttelun tai uhkailun avulla turvakotiin, työntekijöiden huolehtiessa ovien avaamisesta ja puhelimeen vastaamisesta (THL 2013, 14). Koskisen (19.4.2018) mukaan turvallisuuden tunnetta lisää myös työntekijän aktiivinen ohjaava ja asioiden hoidon toteutumisen koordinoiva rooli, joka vahvistaa tunnetta asioiden olevan kontrollissa.

Oleennaista kriisitilanteessa Hedrenius & Johanssonin (2016, 108) mukaan on tukea turvallisuuden kokemuksen luomisessa, miten järkyttävä tilanne on ohi ja miten kokija on turvallisesti ja varmasti siinä tilanteessa missä on. Turvallisuuden tunnetta voi lisätä fyysisillä puitteilla, mutta myös yksilön oman toiminnan ja valinnan mahdollisuuksia lisäämällä. Järkyttävät tapahtumat yleensä lisäävät tilanteen hallitsemattomuutta. Tällöin

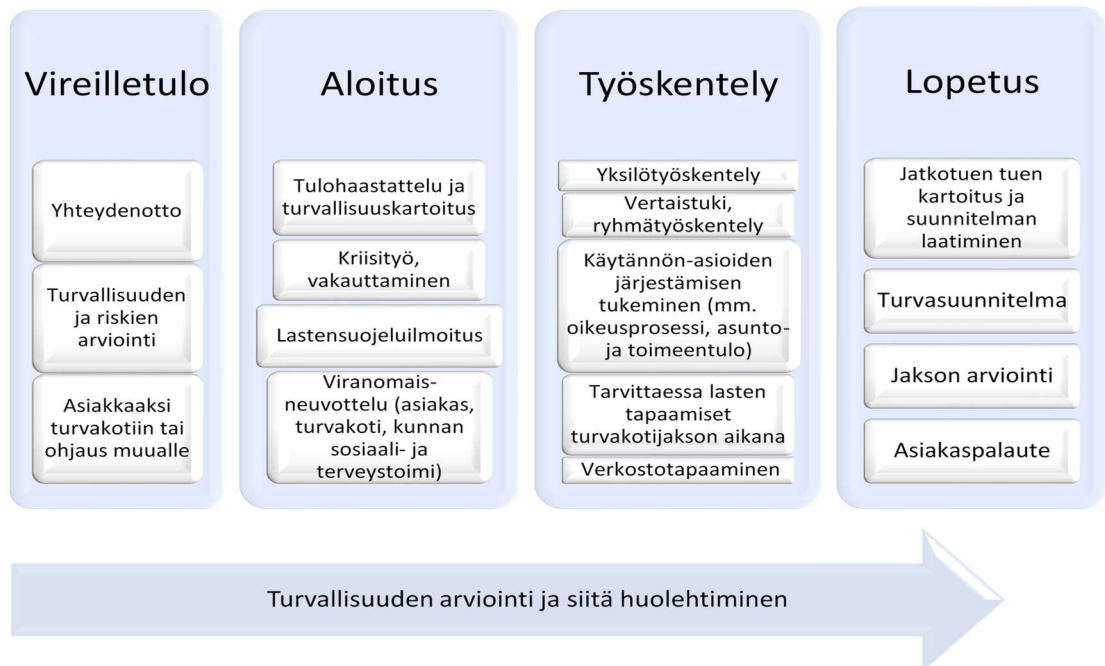
oman kontrollin kokemusta voidaan palauttaa esimerkiksi tilanteen prosessin etenemisen selittämällä, aktiivisuuden tukemisella tai omaan päätöksentekoon mahdollistamisella. Tuolloin kontrollin ja turvallisuuden tunne lisääntyy. (Hedrenius & Johansson 2016, 206.)

Koska kehon ja mielen jännitystilasta sekä paniikin tai lamaantumisen oireet voivat aiheuttaa pelottavia hallitsemattomia tuntemuksia, voidaan asiakkaalle tarvittaessa tarjota välineitä näiden hallitsemiseen (Väänänen 2011, 111). Koskisen (19.4.2018) mukaan työntekijän vakauttava rooli näyttöytyy merkityksellisenä kriisitilanteessa ja traumaattisen tapahtuman kohdanneiden ihmisen kohtaamisessa. Tässä korostuu rooli asiakkaan tunne- ja viireystilojen tasaajana sekä uusien kuormittavien tilanteiden minimoijana.

Turvakodin työskentelyssä mahdollistetaan asiakkaan oman tilanteen läpikäyminen turvallisesti ja luottamuksellisessa asiakassuhteessa. Väkipalalta tehdään näkyväksi esimerkiksi antamalla tietoa väkivallan eri muodoista ja vaikutuksista sekä miten väkivallalta on rikos, jossa vastuu on aina tekijällä. (THL 2013, 22.) Väänänen (2011, 114) mukaan lyhytkestoisessa tuessa väkivaltakokemusten purkamisen ei ole välttämätöntä, mutta kokemusten tunnistaminen ja käsittely näyttöytyvät selviytymisen kannalta tärkeinä. Työskentely asiakkaan kanssa on suunniteltava huolella sekä sovittava miten vaikeita asioita käsitellään hienovaraisella ja rauhallisella tahdilla. Väkipaltookemusten työstäminen aloitetaan vasta kun asiakkaalla on riittävä ulkoinen ja sisäinen kokemus turvallisuudesta (Väänänen 2001, 113). Väänänen (2011, 110-112) mukaan lyhytkestoisessa asiakassuhteessa tuki keskittyy tuen tarpeen arvioimisen kautta, auttamaan väkivallan kokijaa kohti käytännön arjen sujuvuutta stressihäiriöiden lieventämiseksi. THL (2013, 20, 23) tuo esille miten kriisitilannetta ja arjen sujuvuutta vakautetaan turvakodissa myös mahdollistamalla normaali päivärytmi, ruokailuineen. Lapsille mahdollistetaan lisäksi mm. ulkoilu ja tarvittaessa koulumatkat turvataan koulukyydein.

Koska asiakkaan tilanne ja asiakkuuden kesto vaikuttavat aina yksilöllisesti turvakotiproessin etenemiseen ja sen eri vaiheiden sisältöön on aloituksen, varsinaisen työskentelyvaiheen ja lopetuksen rajat vaihtelevia. (THL 2013, 20-21.) Työskentelyn toteutus, menetelmät ja välineet ovat osittain THL:n määrittämiä sekä osittain asiakkaan ja työntekijän harkinnan mukaisia. Ojurin & Laitisen (2015, 27) mukaan toteutuksessa korostuu tuen ja avun antaminen vuorovaikutteisena kohtaamisena. Toisena turvakodilta saatava tuki ja apu määrittyy asianajoksi, jossa asetetaan asiakkaan puolelle vieden asioita eteenpäin muussa palvelujärjestelmässä.

Alla kuvattuna esimerkillinen prosessi turvakodin asiakastyöskentelyn eri vaiheista.

Kuvio 4. Esimerkki turvakodin asiakastyön prosessista (THL:sta 2013, 21 mukailien).

Nyqvistin (2001, 184) mukaan turvakodin selviytymistyön prosessi muistuttaa palvelunohjausprosessia. Tässä Rosenin (1992, 288-289) mukaan prosessin vaiheina ovat ongelman tunnistaminen, auttamistarpeen arvioiminen, suunnitelman tekeminen, ohjaus tarvittaviin palveluihin ja etenemisen arviointi sekä tarvittaessa asiakkaan asianajoa.

Koskelaisen (2001, 53-54) mukaan väkivaltaa kokeneen selviytymisprosessi voidaan eritellä kahdeksaan vaiheeseen. Näitä ovat valmisteleva vaihe, havahtuminen, etäännyttäminen, häilyminen, tunnustaminen, surutyö, työskentely ja uuden rakentaminen. Kuten kriisin vaiheissa myös selviytymisen prosessi on aina yksilöllinen. Jokaisella vaiheella on oma merkityksensä väkivallasta selviytymisessä ja kulkemisessa kohti elämää ilman väkivaltaa tai sen pelkoa. Eteneminen voi pysähtyä ja eri vaiheisiin saatetaan palata uudelleen. Väänänen (2011, 109) tuo esille miten selviytyminen tarkoittaa väkivallasta johtuvien seurausten ja häiritsevien oireiden poistumista sekä turvallisuuden kokemuksen lisääntymistä ja omanarvontunnon palautumista. Selviytyminen voi olla irtaantumista väkivaltaisesta suhteesta, jossa tietoisuuden lisääntyessä havahdutaan omasta osallisuudesta elämään ja omiin valintoihin. Selviytyminen voi myös olla väkivallan päättymistä parisuhteesta ja suhteen jatkumista väkivallattomana.

Vaikka väkivaltatyöskentely turvakodissa pyritään aloittamaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, on lähtökohtana antaa kokijan omalle prosessille riittävästi tilaa. Väänänen (2011, 111) tuo esille, miten kriisissä ja sen jälkeen on tarpeellista pysähtyä sekä varata fyysiselle ja henkisellevolle tarpeeksi tilaa ja aikaa. Ojuri & Laitisen (2015, 3) mukaan väkivaltaa kokeneen tuen tarve vaihtelee kriisivaiheessa ja sen jälkeen. Siihen vaikuttavat muun muassa koettu väkivalta, ihmisen omat resurssit sekä saatavissa oleva tuki. Yksilölliset tekijät määrittelevät onko ensisijainen tarve toipuminen ja lepääminen vai tulevaisuuden suunnittelu. THL:n (2013, 14, 23) ohjeistaa väkivaltatyötä tehtävän aina asiakaslähtöisesti, jossa työskentely etenee asiakkaan tahdon ja kyvyn mukaisesti. Aholan & Aholan (2016, 19) mukaan auttamistyön vaikuttavuus ja lopputulos ovat riippuvaisia siitä onnistuuko työntekijä saamaan asiakkaan ja työntekijän välille yhteisen käsityksen tavoitteista ja keinoista niiden tavoittamiseksi.

Turvakotityöskentelyssä tavoitteena on vahvistaa asiakkaan omia voimavaroja ja selviytymiskeinoja (THL 2013, 21). Väänänen (2011, 113) tuo esille miten väkivaltatyöskentelyssä on hyödyllistä kartoittaa vanhoja ja etsiä uusia tekijöitä, jotka ovat itselle hyviä ja turvallisia voimavaroja tai selviytymiskeinoja. Ojurin (2004, 175) mukaan tämä on asiakkaalle merkityksellistä muutoksessa selviytymisen ja identiteettityön kannalta. Turvakodissa asiakkaan kanssa kartoitetaan ja rakennetaan myös läheisverkostoa. Tavoitteena on mahdollisuuksien mukaan aktivoida verkostoa tueksi ja voimavaraksi. (THL 2013, 22.) Toivon luomisella turvakotityössä pyritään luomaan uskoa ja toivoa väkivallattomaan elämään ja elämänhallintaan. Etsimällä ilahduttavia ja energiaa tuovia asioita elämässä voidaan vahvistaa voimavaroja, nostaa itseluottamusta, itsestä huolen pitämistä ja puolustuskykyä. (THL 2013, 20.) Luottamusta omaan pärjäämiseen antavat onnistumiset ja tunne asioiden eteenpäin menemisestä. Voimavaroja voidaan löytää myös ryhmätyöskentelyssä toiminnallisien menetelmin. (Helminen 2016, 214-216.) Ryhmän tarjoamalla vertaistuellalla on usein suuri merkitys väkivallasta irtautumisessa ja siitä toipumisessa, identiteettiä vahvistavalla vaikutuksella (THL 2017, 17). Ojurin (2004, 175) tutkimuksen mukaan turvakodin vertaistuki toimii merkittävänä voimauttavana ja muutosta tukeva, yhteisöllisenä tuen muotona.

Tarkasteltaessa turvakodin työntekijän roolia merkityksellisenä näyttäytyy asiakkaan sen hetkisen tilanteen kartoitus ja tarpeiden tunnistaminen. Oikea-aikaisen tuen mahdollistaminen vaatii työntekijältä väkivaltatyön erityisosaamista tarvittavien välineiden tarjoamiseksi työskentelyn eri vaiheissa. Auttamisen pohjana on Ojuri & Laitisen (2015, 27) mukaan on työntekijöiden väkivallan ja väkivaltatyön erityisasiantuntemus.

3.1.1 Ohjaus ja neuvonta

Ohjaus käsitteenä on laaja ja monitahoinen. Käsite voidaan määritellä joko toimintana, ohjauksen eri muotoina tai sen tehtävänä. Ohjaus-käsitteellä voidaan viitata opetus- ja ihmissuhdeammateissa käytettävään työmenetelmään, ammatillisen keskustelun muotoon tai institutionaaliseen toimintaan, jossa tavoitteet ovat ennalta asetettuina. (Spangar ym. 2000, 6; Ojanen 2012, 10.) Ohjattavana voi olla yksilö, ryhmä tai laajempi yhteisö (Onnismaa 1998, 8-9).

Ohjaus ja neuvonta (counselling) ovat ammatillisia toimintatapoja, jotka käytännössä kietoutuvat toisiinsa (Watts & Kidd 2000, 492-494; Onnismaa 2011, 23). Neuvonnassa asiakas odottaa saavansa asiantuntijalta neuvoja, joiden noudattamisesta tekee päätöksen itse. Ohjauksessa ohjattava osallistuu aktiivisesti esittämiensä ongelmien ratkaisuun ja asiantuntijuus on tasavertaisempaa (Peavy 2001, 16; Onnismaa 2011, 26-27). Ohjauksessa pyritään syvemmin ja kokonaisvaltaisemmin perehtymään, kun taas neuvonnassa edetään nopeammin etsimään konkreettisia ratkaisuja ohjattavan kysymyksiin (Puukari & Korhonen 2013, 15-16). Nyqvistin (2001, 167) mukaan väkivallan negatiivisten vaikutusten vuoksi ei lähisuhdeväkivallan kriisissä riitä pelkkä ohjaus vaan asiakkaat tarvitsevat vahvempaa ja tukevampaa otetta.

Ohjaus voidaan nähdä prosessina, joka koostuu yksittäisistä osista ja työvälineistä. (Onnismaa 2011, 22-23). Työvälineitä voivat olla myös sopiminen ohjauskeskustelun tavoitteista ja säännöistä, toiminnan suunnittelu, tarkentavien kysymysten esittäminen tai keskustelun rajaaminen (Onnismaa 2011, 29-31).

Ohjausta voi tarkastella myös työmenetelmänä. Tällöin voidaan korostaa itse menetelmää, ohjattavan ja ohjaajan välistä vuorovaikutusta, tai prosessia johon ohjauksella pyritään vaikuttamaan (Onnismaa 2011, 7).

Ohjauksessa sekä ohjaus - ja neuvontatyössä on Onnismaan (1998, 38) mukaan kysymys ajan, kunnioituksen ja huomion antamisesta. Se voi olla tilapäistä tai säännöllisesti toteutettua, jota ohjaajan roolissa oleva antaa ohjattavalleen. Tässä ohjattavalle mahdollistuu tilaisuus tutkiskella ja selkeyttää erilaisia keinoja tai löytää uusia tapoja elää hyvinvoivemmin (Onnismaa 1998, 7,68). Nykyään ohjaus on usein yhteistyötä, elämäsuunnittelun riskien ja eettisten kysymysten yhteistä tarkastelua ja arviointia (Onnismaa 2011, 7). Ohjauksen tavoitteet ovat viimevuosikymmenten aikana suuntautuneet yksilön valtaistumiseen ja toimintakyvyn lisäämiseen (Onnismaa 2011, 20-21).

Turvakodissa ohjaus on prosessi, jossa työntekijä antaa aikaa, huomiota ja kunnioitusta yksittäiselle asiakkaalle tai turvakodin asiakkaille ryhmänä. Tässä ohjauksen kautta mahdollistetaan tilaisuus tutkia, keksiä ja selkeyttää tapoja työstää kohtaamiaan traumattisiakin tapahtumia. Tavoitteena on myös auttaa kehittämään omaa hallinnantunnettaan ja kykyä käsitellä sekä ratkaista ongelmatilanteita myös tulevaisuudessa.

Sosiaalihuoltolaissa (1301/ 2014,16§) käsitellään sosiaaliohjausta erilaisten kohderyhmien tukemiseksi, neuvonnaksi ja ohjaukseksi eri palveluiden käytössä. Tämä toteutetaan yhteistyötä tehden ja eri tukimuotoja yhteensovittaen. Tavoitteena on elämänhallinnan ja toimintakyvyn lisääminen luoden mahdollisuuksia hyvinvoinnin ja osallisuuden lisäämiseksi. Tarkasteltaessa sosiaaliohjausta työmuotona, ilmenee Helmisen (2016, 210-211) tutkimuksessa toimintaympäristön ja kohderyhmän määrittelevän ohjauksen sisältöä. Sosiaaliohjaus eri palveluissa voidaan jakaa niin ikävaiheiden kuin sosiaalisten ongelmien mukaan. Koska turvakodin asiakkaat koostuvat eri ikäisistä asiakkaista, ohjauksen lähtökohdat ja ohjattavat palvelut ovat erilaisia. Tällöin ohjaus on laaja-alaista ja monimuotoista. Yksilölliseen tilanteeseen liittyy usein väkivallan lisäksi myös muita ongelmia tai tarpeita, joissa turvakodin työntekijät ovat tukena ohjauksen keinoin. Näitä voivat väkivaltaan liittyvien palveluiden ohella mm. asumiseen, päihdehuoltoon tai päivähoitoon liittyvä ohjaus ja neuvonta. Onnismaan (2011, 33) mukaan ohjauksen ja neuvonnan tehtävänä on vaihdella tavoitetta palvelevia näkökulmia. Turvakotityön fokus on kuitenkin aina kiinnittynyt lähisuuhdeväkivaltaan (Ojuri & Laitinen 2015, 14).

Peavyn (1999, 19) mukaan eri ohjausmenetelmät omaavat yhteisiä piirteitä. Ohjaussuhteen tavoitteena on tarjota tukea, huolenpitoa, lohtua ja toivoa sekä tarvittaessa informatiivista tietoa. Ohjauksen avulla autetaan selventämään ja luomaan kuvaa omista tavoitteista ja tulevaisuudesta sekä tuetaan löytämään omia voimavaroja ja rajoitteita. Edellä mainittujen kautta ohjattavaa autetaan tekemään ja toteuttamaan vaihtoehtoisia suunnitelmia ja valintoja. Tässä myös eri menetelmien käyttäen käsitellään ja läpikäydään tavoitteiden saavuttamisen tiellä olevia esteitä.

Turvakodin ohjaustyössä on yhteneväisyyttä sosiodynaamisen ohjauksen kanssa. Tämä korostaa ohjaajan ja asiakkaan välistä yhteistyötä ja luottamuksellista, kunnioittavaa ja välitöntä vuorovaikutusta (Peavy 2001, 16). Ohjaajan roolina on yhteistyössä opastaa asiakasta, olemalla painostamatta ja opettamatta sekä luomalla viestintää, jonka painospisteessä ovat ohjattavan kokemukset (Peavy 2001, 15). Dialogin kautta, muutoksen keskellä voidaan tulla tietoisiksi omista vahvuuksista. Ohjauksessa tuetaan etenemistä

tavoitteiden suuntaan mm. kirkastamalla ajattelun suuntaa, vahvuuksia ja voimavaroja sekä miten toimitaan ja millaista tulevaisuutta tavoitellaan. (Peavy 2001, 16-17.)

Peavyn mukaan (1999, 87) viestintä ja kieli ovat ohjaajan työvälineistä keskeisin. Ohjaus näyttäytyy prosessin omaisena kommunikaationa, jossa keskustelu on tärkeä osa sen erityisen dialogiluonteen vuoksi. Ymmärryksen saavuttamiseksi tärkeänä näyttäytyy myös kuuntelu. Dialogissa kuunnellaan empaattisesti ja ottamalla toisen sanoma todesta. Pyrkimyksenä on ymmärtää toista ihmisenä, hänen tarkoitustaan, hänen omasta viitekehksestään. Kuuntelua toteutetaan avoimin mielin ja valppaana, jossa tavoitellaan omien ennakkoluulojen ja oletuksien minimoimista. Ohjaajana kiinnitetään huomiota myös sanattomaan viestintään, joita tulkitaan eleistä, asennoista ja liikkeistä. Dialogissa puhujan ja kuulijan yhteinen viestinnästä tulisi muodostaa tulkinnallinen kokonaisuus, jossa ymmärrykset sulautuvat toisiinsa. Paneutuva ja myötätuntoinen kuunteleminen on myös tapa tukea ja herättää toivoa (Peavy 1999, 88).

Ojuri & Laitisen (2015, 27) turvakodin ohjaustyössä korostuu tuen ja avun antaminen vuorovaikutteisena kohtaamisena, johon sisältyy emotionaalinen tuki. Tässä ihminen hyväksytään omana itsenään, kuunnellen, kannustaen ja ymmärtäen asiakasta perustuen hänen omiin kokemuksiin ja tietoon. Parhaimmillaan työntekijöiden kanssa käydyistä keskusteluista välittyy asiakkaille työntekijän aito kuunteleminen ja ymmärrys, jotka näyttävät olevan selviytymisen kannalta avainasemassa. Peavy (1999, 81) korostaa ohjauksen olevan oppimisprosessi, jossa sekä ohjaajan että ohjattavan on oltava valmis oppimaan uutta ja muuttumaan. Tämä sujuu parhaiten, kun molemmat osapuolet osallistuvat prosessiin aktiivisesti kokien sen mielekkääksi ja merkitykselliseksi.

Ohjaajan erityisosaamiseen kuuluvat omassa toimintaympäristössä tai asiakasryhmän neuvonnassa tai ohjauksessa tarvittavat tiedot ja taidot. Käytännön tilanteissa ohjauksen menetelmiä ja lähestymistapoja käytetään usein rinnakkain. (Onnismaa 2011, 22.) Turvakotityössä kokonaisvaltainen työote, sisältää vahvaa erityisyyttä. Tämä tarkoittaa, että työntekijän on toisaalta tarkalleen tiedettävä mitä väkivallan ilmiö erilaisissa tilanteissa tarkoittaa, mitä se tuottaa ja miten tällöin on toimittava. Toisaalta erityisyyteen kuuluu, että työntekijä asettuu ei-tietämisen tilaan, jossa asennoidutaan nöyrästi ja kunnioittavasti tukemaan asiakasta. Asiakkaan on näin mahdollista valita hetki ja tapa, joka mahdollistaa vastaanottamaan ja sisäistämään tietoa. Tämänkaltainen työskentelysuhde perustuu vastavuoroisuudelle, jossa ratkaisuja tutkaillaan ja löydetään yhdessä askel askeleelta. (Ojuri & Laitinen 2015, 28.)

3.1.2 Asiakastyönsuunnitelma asiakastyön tukena

Turvakodin asiakastyössä työskentelyn tukena on käytössä erilaisia välineitä ja menetelmiä työskentelyn ja dokumentoinnin tueksi. Kirjalliset asiakastyön suunnitelmat ja muut väkivaltatyön asiakas lomakkeet ovat tarkoitettu tehtävän jokaiselle asiakkaalle henkilökohtaisesti (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

Työmenetelmät ovat välineitä laajempia kokonaisuuksia, joissa on määritelty periaatteita, prosessia ja tapaa, jolla menetelmää käytetään. Työmenetelmien taustalla on yleensä tutkimus- ja kehittämistyötä ja ne ovat kokonaisvaltaisia työtapoja. Kunkin menetelmän sisällä voidaan käyttää erilaisia yksittäisiä työvälineitä, esimerkiksi lomakkeita. (THL 2018c.)

THL:n (2018f) mukaan lomakkeet ovat käytettäväksi väkivallasta kysymisen ja kirjaamisen apuvälineiksi. Väkivaltaa ilmetessä on suotavaa käyttää väkivallan tarkempaan kirjaamiseen tarkoitettuja lomakkeita asiakkaan oikeusturvan parantamiseksi. Yleisesti lomakkeet ovat tarkoitettu täytettävän asiakkaan kanssa yhdessä ja ovat osa vuorovaikutuksellista keskustelua. Lomakkeen käyttäminen nähdään jo itsessään interventiona eli väkivaltaan puuttumisena.

Turvakotipalvelun palvelutarpeen arviointilomake koostuu asiakkaan ja ammattihenkilön näkemyksestä sekä arviosta kyseisen palvelun tarpeesta. Lomakkeessa arvioidaan myös tarvetta omatyöntekijään. Arviointi tehdään asiakkaan tilanteen edellyttämällä laajuudella yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa muiden tilanteeseen liittyvien toimijoiden kanssa. Arviointia tehtäessä kunnioitetaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Palveluntarpeen selvittämisen perusteella arvioidaan, minkälaista tukea turvakodissa tarjotaan ja mahdollisen muun sosiaalipalvelun tai tuen tarve. (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015, 15§; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 2 §, 36 §, 37§, 38§; Ensi- ja turvakoti ry. 2018.)

Asiakastyön suunnitelma- ja turvakotipalvelun toteuttamissuunnitelma lomakkeet täydentävät palvelutarpeen arviointia. Näihin kirjataan palveluntarpeen arvion mukaisesti asiakkaan kokonaistilanne, turvakotipalvelulle asetetut tavoitteet, menetelmät ja yhteistyötahot. Suunnitelmaan kirjataan lisäksi, onko tuen tarve luonteeltaan tilapäistä, toistu-

vaa vai pitkäaikaista sekä mahdollinen tuen tarpeen seuranta, arviointi ja jatkosuunnitelma. Palvelun arvioinnissa ja toteutuksen suunnitelmassa otetaan ensisijaisesti huomioon aina lapsen etu. Suunnitelmaa tehtäessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen. (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015, 16 §; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 4 §, 5 §, 39§; Ensi- ja turvakoti ry. 2018.)

Asiakkaan kokonaistilanteen ja väkivallan kartoituksen tukena käytössä ovat muut erilliset asiakastyön lomakkeet. Nämä oletettavasti vaihtelevat turvakodeissa eri palveluntuottajien ja käytäntöjen mukaisesti. Ensi- ja turvakoti ry:n turvakodeissa käytössä on lapselle ja aikuiselle omat turvakotipalvelu - lomakkeet. Näissä kartoitetaan tilanteeseen olennaisesti liittyvien asioiden avulla kokonaistilannetta, väkivaltaa ja riskejä. Käytössä on myös turvakotijakson yhteenveto lomake, johon kirjataan asiakastyön suunnitelman - ja toteutumisen mukaisesti jakson yhteenvetoa, arvioidaan tavoitteiden toteutumista ja kirjataan jatkosuunnitelma. (Ensi- ja turvakoti ry 2018.) Näiden lomakkeiden avulla turvakodit osallistuvat myös osaltaan tuottamaan tilastotietoa THL:lle (THL 2018d).

Lisäksi väkivallan riskien arvioinnin tukena on käytössä MARAK (Moniammatillinen riskinarviointikokous) – menetelmä. Tämän yhtenä osa-alueena on MARAK- lomake, jonka avulla arvioidaan vakavan väkivallan uusiutumisen riskiä. Riskin ilmetessä on asiakkaalla halutessaan mahdollisuus osallistua MARAK työskentelyyn moniammatillisessa työryhmässä. Työryhmä koostuu eri virastojen ja hallinnonalojen edustajista. Moniammatillisen työskentelyn tarkoituksena on saada kokonaisvaltaisempi käsitys väkivaltatilanteesta ja miten kokijan sekä mahdollisten lasten turvallisuutta voidaan parantaa. MARAK työryhmässä laaditaan turvasuunnitelma, jonka perusteella asiakkaan turvallisuutta voidaan lisätä tai väkivaltaa voidaan vähentää tarvittavin toimenpitein. Lisäksi asiakkaalle mahdollistetaan tukihenkilö. (THL 2012, 2.) MARAK-toimintamalli on käytössä Suomessa 32 paikkakunnalla ja sen koordinoijana on THL (THL 2018e).

Liitteenä MARAK riskinarviointilomake

Turvakodissa asiakkaiden kanssa tehdään erillinen, henkilökohtainen kirjallinen turvasuunnitelma. Tähän kirjataan konkreettisia keinoja väkivallan uusiutumisen riskien tunnistamiseen, toimintatapoja ja turvallisuutta parantavia keinoja sekä turvaa ja apua mahdollistavia yhteystietoja. Turvasuunnitelma vahvistaa kokijalleen tilanteen hallinnan tunnetta ja sen avulla voidaan vähentää tai lieventää väkivallan seurauksia (THL 2018f).

THL on lisäksi luonut yleisesti sosiaali- ja terveystaloudissa käytettäväksi erinäisiä muita välineitä, joita ovat mm. lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake, pahoinpitely- ja kehokarttalomake (PAKE) sekä erillinen lomake häirinnän ja vainon kartoittamiseen (THL 2018f). Asiakastyöskentelyn tukena on lisäksi rajaton mahdollisuus käyttää erilaisia kirjallisia tai toiminnallisia välineitä aikuisten ja lasten kanssa työskenneltäessä, niin yksilö- kuin ryhmätyöskentelyssä.

3.2 Omatyöntekijäisyys

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 42 §) ja STM (2018) määrittelee sosiaalihuollon asiakkaalla olevan oikeus omatyöntekijään. Tämän tehtävänä on asiakkaan tarpeiden ja edun mukaisesti edistää asiakkaan palvelujen järjestymistä. Turvakotipalveluiden kansallisten laatusuosituksen (THL 2013, 23-24) mukaan lähisuhdeväkivallan tekijälle ja kokijalle tulisi turvakotipalveluissa nimetä omatyöntekijä, jonka kanssa mahdollistuu työskentely turvallisessa ja luottamuksellisessa suhteessa.

Omatyöntekijän nimeäminen asiakkaalle näyttäytyy olevan laajasti käytössä palvelujärjestelmän eri sektoreiden palveluissa riippumatta asiakasryhmästä tai iästä. Ammattikorkeakoulutasoisia opinnäytetöitä aiheesta on tehty mm. varhaiskasvatuksen, lastensuojelun sijaishuollon (Ylilehto 2012), alaikäisten maahanmuuttajien perheryhmäkodin (Aitoaho 2016) ja terveydenhuollon erilaisiin palveluihin kohdentuen esim. mielenterveyspalvelut ja vanhustenhuolto (Antikainen, Aspholm & Määttänen 2014).

Käytännöstä esiintyy eri nimityksiä esimerkiksi omaohjaaja, omahoitaja ja vastuutyöntekijä. Eri nimitykset viittaavat palveluntarjoajien välisiin eroihin niin tavoitteiden, keinojen kuin käytännön järjestelyiden suhteen. (Kyrönseppä ym. 1990, 7; Salminen & Tynnenen 2011.)

3.3 Aiemmat tutkimukset

Elo-Kuru (2003) ja Kyrönseppä, Rautiainen & Airio (1990) ovat tutkineet omatyöntekijyyttä lastensuojelulaitoksissa käytössä olevana työmenetelmänä. Aiemmin omatyöntekijän tehtävänä laitoksissa on ollut omaohjattavansa asioiden hoitaminen, järjesteleminen ja niistä selvillä oleminen. Menetelmä on kehittynyt enemmän kokonaisvaltaisemmaksi, yksilöä varten olevaksi omaksi työntekijäksi. Tämä suhde nähdään terapeuttisena

ja henkilökohtaisena yksilön tarpeet huomioonottava vuorovaikutussuhteena, jolla on tärkeä merkitys mm. tunne-elämän vaurioita korjaavavana suhteena. (Kyrönseppä ym. 1990, 7.)

Ensisijaisena tavoitteena menetelmässä nähdään olevan asiakkaan tarpeisiin vastaaminen ja toisena tavoitteena näyttäytyy tehtävän työn kokonaisvaltainen hahmottaminen. Sijaishuollossa suurena painopisteenä on lapsen tai nuoren hoito- ja kasvatustyö. (Kyrönseppä ym. 1990, 7-8). Elo-kurun (2003, 53-54) mukaan omahoitaja tutustuu lapseen, tämän tarpeisiin ja tärkeimpänä tehtävänä on toimien lapsen edunvalvojana asiakkuuden ajan.

Asiakkaan prosessin mukaisesti omatyöntekijä kulkee mukana sen eri vaiheissa. Työntekijä huolehtii asiakassuunnitelman tekemisestä, toteutuksesta ja seurannasta tuoden asiakkaansa asiaa työryhmän käsittelyyn. Omatyöntekijä on asiakkaansa mukana mm. neuvotteluissa, toiminnallisissa tilanteissa ja on yhteydessä tarvittaviin yhteistyötahoihin. (Kyrönseppä ym. 1990, 19, 24, 31-32, 52.) Elo- Kuru (2003, 53) tuo esille miten vastuu lapsen tai nuoren asioista on myös jaettu yhteisvastuullisesti muiden tiimin työntekijöiden kesken.

Kyrönseppä ym. (1990, 7-8) mukaan omatyöntekijämenetelmän avulla vahvistetaan asiakassuunnitelman aseman merkitystä ja prosessien hallintaa sekä omatyöntekijän tehtävän selkiytymistä. Menetelmällä tavoitellaan myös edistettävän yksilöllistä hoitoa sekä sen vaikuttavuutta. Työntekijälle menetelmä vahvistaa työntekijän ammatti-identiteettiä, ammatillisuuden kehittämistä sekä työhön perehtymistä ja perehdyttämistä. Kyrönseppä ym. (1990, 10) näkevät omatyöntekijyyden olevankin työssä keskeisin yksilöllisten menetelmien kokonaisuus.

Terveystieteiden palveluissa on kehitetty omahoitajamalli eli yksilövastuisen hoitotyön malli (englanniksi the practise of primary nursing) (Manthey 2012). Omahoitajuuden näkökulmia ovat tutkineet teoksessaan Munnukka & Aalto (2003). Tässä teoksessa Laitinen (2003) tuo esille näkökulmaa lyhytaikaisten asiakkuuksien kohdalla. Toisena keskeisenä tutkimuksena on Hjerppen (2008) Pro-gradu tutkielma, jossa tutkimuksen kohteena on omahoitajien kokemukset mallin toteutumisesta. Lisäksi tukena on Munnukan (1993) tutkimus mallista.

Mallin yhtenä kehittäjänä toimineen Mantheyn mukaan kehittämisen taustalla on ollut tarve ja tavoite vastata työn pirstaloitumiseen, kommunikaatio ongelmien ja vastuun

puutteeseen. Keskeisimpinä elementteinä mallissa nähdään omahoitajan yksilökohtainen vastuu ja itsenäisyys sekä hoitavan ja hoidettavan välinen vuorovaikutussuhde. Käytännössä hoidettavalle nimetään omahoitaja, joka vastaa hoidosta ja sen koordinoinnista koko jakson ajan. Omahoitaja vastaa hoidettavansa hoidosta aina ollessaan työvuorossa ja suunnittelee seuraavan työvuoron hoidon toteutuksen. (Manthey 2012, 27-28.)

Munnukan (1993, 8) mukaan omahoitajan tehtävänä on laatia hoitotyön suunnitelma ja ohjata avustavia työntekijöitä. Tavoitteena mallissa on tuottaa mahdollisimman kokonaisvaltaista ja yksilöllistä koordinoitua hoitoa, koko asiakkuuden ajan. Mallin avulla nähdään mahdollisuus nostaa työn laatua. Tämä perustuu ajatukseen, että asiakassuhteet olisivat yhden ihmisen kanssa työskenneltäessä pidempiä. Tuolloin työntekijä voi paneutua asiakkaansa asioihin täydellä kapasiteetilla tunnistuen asiakkaan tarpeet paremmin. Mallin toteutuminen ja laadukas lopputulos tosin määräytyy aina sitä toteuttavan organisaation ja näissä työskentelevien yksilöiden omasta tulkinnasta ja mallin toteuttamisen mahdollistamisesta. (Hjerppe 2008; Manthey 2012.)

Laitinen (2003, 161) tuo esille miten lyhyiden asiakkuuksien kohdalla käytäntö on haasteellinen toteuttaa ja vaatii tekijältään sekä organisaatiolta osaamista, motivaatiota ja joustavuutta. Tarvitaan työvuorojen suunnittelua asiakastyön tarkoituspelistä lähtien ja erilaisten tukitoimintojen järjestäminen siten, että työntekijät voivat keskittyä oman asiantuntijuutensa hyödyntämiseen asiakkaan hyväksi.

Omahoitajuutta pedagogisena työmenetelmänä päiväkodissa ovat tutkineet teokseensa Salminen & Tynninen (2011). Tutkimusta on tehty osittain työntekijöiden kokemukseen perustuen (Salminen & Tynninen 2011).

Omatyöntekijästä varhaiskasvatuksessa käytetään nimityksiä omahoitaja ja vastuu kasvattaja. Salmisen & Tynnisen (2011, 11-12, 15) mukaan omahoitajuusmenetelmä on muodostunut kehittämällä päivähoiton käytäntöjä, joilla vastataan parhaiten lapsen kehityksen tarpeisiin. Taustalla on ollut tarve löytää käytäntö, jonka avulla autetaan päivähoitoa aloittava lapsi sopeutumaan uuteen ympäristöön ja tuetaan sosiaalisissa vuorovaikutustaidoissa. Päiväkodin omahoitajuusmallissa viitekehyksenä ovat lapsen kiintymyssuhde hoitajaan, lapsen kasvu ja kasvatusta. Lapsen kiintymyssuhteen luomiseksi päiväkodissa lapselle nimetään omahoitaja, joka pitää vahvimmin yllä vuorovaikutussuhdetta lapseen ja tämän perheeseensä. Tämän avulla mahdollistetaan lapsen turvallisen suhteen luominen ensin yhteen hoitajaan. Kun lapsi on saanut riittävän aikaa tutustua

omaan hoitajaansa ja uuteen hoitoympäristöönsä, on turvallisen olon myötä myös kontaktin otto ryhmän muihin aikuisiin ja lapsiin luonnollista. Tavoiteltavaa on luoda turvallinen yhteistyösuhteen pohja myös vanhempien kanssa, jolloin yhteinen kasvatuskumppanuus. (Salminen & Tynninen 2011, 12, 15, 47.)

Tavoitteena varhaiskasvatuksen omahoitajuudessa on jatkuvuus eli omahoitajana säilyminen tietylle lapselle aina mahdollisimman pitkään. Toisena tavoitteena on, että hoitajilla on käytännön kautta paremmin aikaa ja mahdollisuuksia tutustua ja perehtyä lapseen. Tämän kautta onnistuu lapsen tarpeiden tunnistaminen ja tarpeisiin vastaaminen yksilöllisemmin. (Salminen & Tynninen 2011, 47, 49.)

Varhaiskasvatuksessa omahoitajamenetelmässä omahoitaja sitoutuu ottamaan lapsesta päivähoidon ajaksi päävastuun. Vastuuteen sisältyy lapsen hoidon, pedagogisen tukemisen ja yhteistyön vastuun lisäksi myös oman työvuoron aikana tapahtuva lapsen kohtaaminen. Omahoitajalle katsotaan kuuluvan kirjallisen hoidon suunnitelman ja toteutuksen tekeminen, kasvatustietokeskusteluiden järjestäminen hoitajien kanssa sekä mahdolliset kotikäynnit. (Salminen & Tynninen 2011, 12, 51.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on tarkastella turvakodin omatyöntekijäkäytäntöä ja sen merkitystä turvakodin kontekstista. Tutkimus on keskitetty turvakodin aikuisasiakkaiden omatyöntekijyyteen, koska opinnot suuntautuvat aikuissosiaalityöhön. Tavoitteena on tutkia mitä käytäntö turvakodissa pitää sisällään, mistä se koostuu ja miten käytäntö toteutuu. Tavoitteena on myös löytää hyviä ja toimivia tapoja käytännön toteuttamiseen.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat

- Mitä turvakodin omatyöntekijäkäytännöt ja omatyöntekijän työnsisältö turvakodissa ovat?
- Miten omatyöntekijäkäytännölle asetetut hyödyt ja tavoitteet toteutuvat turvakodissa?
- Mitä ovat hyviä käytäntöjä, jotka tukevat omatyöntekijäkäytännön toimivuutta?

4.2 Tutkimusprosessi ja menetelmät

Opinnäytetyötä on aloitettu ideoimaan syksyllä 2017. Keväällä 2018 on tehty alustava tutkimussuunnitelma, joka alkuperäisesti kohdentui tutkimaan turvakodin asiakkaiden kokemuksia omatyöntekijyydestä.

Turvakotien erilaiset toimintamallit ja kirjallisen teorian puuttuminen turvakodin omatyöntekijyydestä nosti aluksi tarvetta kartoittaa käytäntöjä. Kartoituksessa selvitettiin, onko turvakodeissa ylipäättään käytäntönä nimetä asiakkaille omatyöntekijä. THL:n koordinoimiin 25 turvakotiin kartoitusta aloitettiin tekemään syksyllä 2017, sähköpostin ja puhelinkeskustelujen avulla. Kartoituksen alussa tavoitettiin yhteensä 12 turvakodin edustajaa, joista kolmen kanssa käytiin alustavaa viestittelyä turvakotien kyselytutkimukseen osallistumisesta.

Ensimmäiset tutkimusluvut kyselytutkimuksen toteuttamiseen, anottiin keväällä 2018. Tämän jälkeen astui voimaan THL:n tutkimus ja opinnäytetyön käytäntöjen uusi ohjeis-

tus, jonka myötä ammattikorkeakoulutasoisen tutkimuksen tekeminen turvakodin asiakkaille ei ole enää mahdollista. Uuden käytännön myötä tutkimussuunnitelmaa muutettiin kohdentuen turvakodin työntekijöihin ja aloitettiin tutkimuslupien haku.

Syksyyn 2018 mennessä tutkimuslupia myönnettiin yhteensä kuudesta eri turvakodista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tämän hetkisen tutkimus ja opinnäytetyö lupakäytännön ohjeistuksen mukaisesti tutkimuslupa on anottu jokaiselta palveluntuottajalta erikseen sekä tutkimuksesta on tiedotettu THL:sta. Kyselytutkimus toteutettiin syksyllä 2018, kuuden eri turvakodin henkilöstölle. Prosessin aikana uusia turvakoteja on perustettu kaksi lisää.

Opinnäytetyö on määrällinen tutkimus. Tutkimuskyselyn sisältäessä avoimia eli laadullisia kysymyksiä on niiden analysoinnissa sekä tutkimustulosten johtopäätösten teossa käytetty myös ilmiön ymmärtämiseen perustuvaa laadullista otetta. Vallin (2018, 10) mukaan antoisuutta tutkimukseen tuo, kun määrällisellä tutkimusotteella tavoitellaan yleiskäsityksiä ja esitetään tuloksia sekä tulosten analysointiin paneudutaan laadullisella otteella.

Tutkimuksessa on fenomenologisia piirteitä, koska yhtenä tutkimuksen kohteena on turvakodin työntekijöiden kokemukseen perustuva, omatyöntekijäkäytännön merkityksen tutkiminen. Laineen (2018, 29-32) mukaan fenomenologisen lähestymistavan kohteena on ihmisen kokemuksellinen suhde maailmaan, jossa hän elää. Tämän tutkimuksen aineisto pohjautuu työntekijöihin kokemuksiin, jotka jakavat saman turvakotityön kontekstin samoja piirteitä ja yhteisten tapojen kokemusmaailman. Kokemukset ovat aina yksilöllisiä, mutta osittain myös yhteisiä.

4.2.1 Tutkimusmenetelmänä kyselytutkimus

Tutkimusmenetelmänä on käytetty kyselytutkimusta. Vehkalahden (2014, 11-12) mukaan kyselytutkimuksessa periaatteena on, että tutkija esittää vastaajalle kysymyksiä kyselylomakkeen avulla. Kyselytutkimus (survey) on laajasti käytössä oleva tapa ja mittausväline, jolla kerätä ja tarkastella tietoa esimerkiksi erilaisista ilmiöistä, mielipiteistä, asenteista ja arvoista. Mittarilla tarkoitetaan kysymysten ja väitteiden kokonaisuutta, joilla pyritään mittaamaan tutkimuksen kohdetta.

Kyselyn toteutukseen on valittu sähköisesti toteutettava kysely, jotta mahdollistuu tiedon kerääminen valtakunnallisesti useammasta eri turvakodista, tutkimuksen luotettavuuden

lisäämiseksi. Valli & Perkkilän (2015, 109-110) mukaan sähköisten kyselyiden yhtenä vahvuutena ovat mahdollisuus rakentaa kysely juuri kohderyhmälle sopiviksi. Sähköisten kyselyiden käyttö on kasvanut myös tutkimuskäytössä. Toisena vahvuutena verkkokyselyissä on nopeus toimituksen ja palautuksen suhteen. Sähköinen kysely mahdollistaa aineiston hankkimisen laajaltakin alueelta. Verkkokysely vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta aineiston ollessa valmiina sähköisenä, juuri siinä muodossa kuten vastaaja on sen itse vastannut.

Sähköisen kyselyn toteutukseen on käytetty Webropol- sovellusta sen turvallisuuden ja toimivuuden vuoksi. Kysely on toteutettu anonymisti. Kyselyyn osallistuminen toteutui turvakodin tai sen yhteyshenkilön sähköpostiin lähetetyn sähköisen Webropol linkin kautta. Vastaajien sähköposti osoitteet eivät ole välittyneet opinnäytetyön tekijälle eikä kyselyssä kerätty tietoa missä turvakodissa vastaaja työskentelee. Vallin & Perkkilän (2015, 115) mukaan eri ohjelmilla tehtävät verkkokyselyt ovat logiikaltaan erinäköisiä. Webropol kyselyn kysymykset ovat yhdellä avoimella lomakkeella. Omien vastauksien vertailu helpottaa johdonmukaisuutta ja auttaa hahmottamaan kokonaisuutta, mutta näin niillä voi olla vaikutusta toisiinsa. Webropolin (2018) mukaan sovelluksen turvallisuustaso on erittäin korkea. Anonyymeissa kyselytutkimuksissa yksittäisiä vastaajia ei kyetä tunnistamaan. Tutkimukset voidaan suojata salasanalla ja osallistuvia tietokoneita voidaan rajata evästeiden ja IP-rajoitusten avulla. Helppokäyttöisyyttä puoltaa se, että kyselyt skaalautuvat vastaanottajan laitteen mukaan, esimerkiksi älypuhelimien, tablettien, kosketusnäyttöjen ja tietokoneiden näytöille sopivaksi.

Jotta tutkimus pysyisi paremmin ajallisesti sekä työmäärältään hallinnassa on tutkimuksessa mukana olevien turvakotien tavoitteellinen määrä rajattu maksimissaan kuuteen eri turvakotiin. Tutkimuksen kyselyyn mukaan ovat valikoituneet osa Suomen turvakodeista, alla esitellyin kriteerein.

1. turvakodilla on sopimus turvakotipalveluiden tuottamisesta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa

2. tarjoaa ympärivuorokautista turvattua asumisen palvelua ja ovat toiminnaltaan samankaltaisia

3. käytäntönä on nimetä omatyöntekijä aikuisasiakkaille turvakotiasumisen ajaksi

4. kuusi ensimmäistä turvakotia jotka, ilmaisivat halukkuutensa tutkimukseen mukaan tulosta tai ovat myöntäneet tutkimusluvan

Kuvio 5. Kyselytutkimukseen osallistumisen kriteerit.

Kysely on kohdennettu mukaan valikoituneiden turvakotien asiakastyötä tekeväälle henkilöstölle, jotka ovat työskennelleet turvakodissa vähintään kuukauden ajan.

Turvakotien yhteyshenkilöiltä saadun arvion mukaan kyselyyn vastaajia oli tuolloin noin 54 työntekijää. Vastaajien määrää ei ole tarkalleen kyetty määrittelemään, koska turvakotien henkilöstömäärä vaihtelee aina sen perhepaikkojen mukaan. Toisena haasteena näyttäytyi se, että jokaisessa turvakodissa kyselyn vastaajien kohderyhmän määrä vaihtelee aina akuutin lomatilanteen, eri käytäntöjen ja työkokemuksesta johtuen.

Tavoitteena tutkimuksessa oli, että jokaisesta turvakodista kyselyyn saataisiin vastauksia vähintään 4 kpl ja vastauksia yhteensä 25 kpl. Tämän on arvioitu tuomaan esille riittävän otannan eri turvakotien käytännöistä ja työntekijöiden kokemuksista lisäten tutkimuksen luotettavuutta. Tarvittaessa kysely oli suunniteltu uusittavan samaisiin turvakoteihin, jos vastauksia tulee alle 20 kpl. Metsämuurosen (2018, 277-278) mukaan määrältään pienen tutkimusaineiston vähimmäismääräksi riittää kolme eri havaintoa, jolloin tuloksia voidaan vertailla. Tulosten määrän kasvaessa mahdollistuu tutkimuksen avulla todentaminen tilastollisesta suuntaa antavuudesta, tai merkittävien tutkimustulosten tekeminen.

4.2.2 Kyselyn sisältö ja testaaminen

Kysely on rakennettu teoreettisen tutkimustiedon pohjalta, jota on täydennetty omaan kokemukseen perustuen.

Kyselyn ensimmäinen versio oli luonteeltaan pääosin avoimia kysymyksiä sisältävä. Tällä tavoiteltiin saavutettavan vastaajalta mahdollisimman originelleja ajatuksia. Tämän jälkeen kyselyä on lähdetty kehittämään kohti enemmän valmiita vastausvaihtoehtoja sisältäväksi kyselyksi. Tämän on oletettu auttavan vastaajaa ymmärtämään kysymyksen sisältö helpottaen ja motivoiden vastaamista sekä helpottamaan myös tutkijaa tulosten analysoinnin vaiheessa. Vallin & Perkkilän (2015, 106) mukaan avointen kysymysten etuna on vastaajan mielipiteen saaminen selville perusteellisesti ja monipuolisemmin. Huono puolia voivat olla avoimiin kysymyksiin vastaamatta jättäminen, vastausten epätarkkuus tai vastaaminen kysymyksen vierestä, jolloin ne eivät tuota tuloksia. Kysymykset on luotu siten, ettei niihin ole ollut mahdollisuus jättää vastaamatta, jolloin tulokset eivät ole vaillinaisia ja vaikuta tutkimuksen luotettavuuteen.

Kyselyä on testattu 7 henkisellä sosiaalipalveluja tuottavalla ryhmällä, josta vastauksia saatiin 1 kpl. Kysely lähetettiin kommentoitavaksi myös opinnäytetyötä ohjaavalle oppilaitoksen edustajalle. Uudelleen muokkauksen jälkeen kyselyä on testattu toisella sosiaalipalveluita tuottavalla seitsemän henkisellä testiryhmällä, jolta määräaikaan mennessä ei saatu yhtään vastausta. Kyselyn testaamista jatkettiin kolmella yksityishenkilöllä, joiden kommenttien avulla se muokattiin lopullisempaan muotoon. Kyselyä on tarkasteltu verraten tutkimuksen tavoitteisiin, teoriaan ja tutkimuskysymyksiin.

Vallin & Perkkilän (2015, 114) ja Vehkalahden (2014, 48) mukaan sähköisen lomakkeen kohdalla kysymysten asettelu on suunniteltava tarkasti ja lomakkeen ennalta testaamisen merkitys korostuu. Lomakkeen toimivuudella on vaikutusta tulosten luotettavuuteen ja raportointiin. Testaajaryhmän olisi hyvä koostua mahdollisimman samankaltaisesta ryhmästä kuin varsinaisessa tutkimuksessa.

Kysely on jaettu neljään eri osa-alueeseen, jotka on nimetty "taustatiedot, työmenetelmät- ja välineet, omatyöntekijän työnsisältö ja rooli sekä kokemuksia omatyöntekijäkäytännöstä". Yksi osio ja siihen sisältyvät kysymykset ovat rakennettu aukeavan aina yhdelle sivulle. Vallin ja Perkkilän (2015, 115) mukaan kyselylomaketutkimuksen periaatteena on, että aiemmin kysytyt kysymykset eivät saisi vaikuttaa tuleviin kysymyksiin. Kysymysten sijoittelussa tavoiteltiin huomioitavan tutkimuskysymysten mukaan teemoittelu, selkeys, looginen järjestys sekä miten kysymykset voivat mahdollisesti vaikuttaa toisen kysymyksen vastauksiin.

Kyselyssä on 39 kysymystä. Näistä viisi ovat avoimia ja yhdeksän valmiita vastausvaihtoehtoja sisältäviä kysymyksiä. Loput kyselyn 25 kysymystä ovat arvosteluasteikon avulla mitattuja. Kyselyssä on haluttu mahdollistaa valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi myös oman avoimen vastauksen kirjaaminen. Vallin & Perkkilän (2015, 106) mukaan valmiisiin vastausvaihtoehtoihin tulisi lisätä myös "muu, mikä?"-vaihtoehto. Tällä taataan vastaajalle löytyvän aina oikea ja sopiva vaihtoehto vahvistaen tutkimuksen luotettavuutta. Kyselyn loppuun on lisäksi luotu yksi kysymys mahdollista kyselyn kommentointia varten.

Vehkalahden (2014, 48) ja Vallin (2018, 261-262) mukaan, kyselyyn vastaaminen tulisi tehdä mahdollisimman lyhyeksi ja helpoksi sekä kielen selkeyteen ja ulkoasuun kiinnittää huomiota. Tavoitteena oli selkeä ja samalla tutkimuskysymyksiin ajallisesti mahdollisimman nopeasti vastauksia keräävä ja laajasta teoriasta johdettu monipuolinen kysely. Kyselyn vastaamiseen menevän arvioidun ajan maksimi aikaraja oli 10 minuuttia, jonka

rajoissa kyselyä on muokattu. Kyselyn vastaamisen ei haluttu kuormittavan työntekijöitä kohtuuttomasti ja ettei se veisi hektisessä työssä liaksi aikaa. Omatyöntekijäisyys on sisällöltään laaja ja aiheena monimuotoinen, joka kerrytti kysymysten määrää. Kyselyn on tiedostettu olevan pitkä, mutta tämä riski on otettu, jotta kysely toisi tutkijalleen tämän käytännön tutkimiseen tarvittavat vastaukset.

Kyselyn avulla on tavoiteltu kerättävän turvakodin työntekijöiden kokemuksia omatyöntekijäkäytännöstä. Kysely sisältää osittain kysymyksiä samasta aiheesta, mutta eri tulosta tai näkökulmaa tavoitellen. Kyselyyn on sisällytetty joidenkin kysymysten kohdalla asenne ja mielipidemittaus. Yhtenä menetelmänä on käytetty yksisuuntaista intensiiviasteikkoa. Tässä tutkija antaa janamuotoisella numeroasteikolla mahdollisuuden valita mieleinen vaihtoehto kahden nimetyn eri ääripään väliltä. Kokonaisluvulla asteikolla saadaan tarkka mittaustulos. Asteikon hyvänä puolena on helposti saavutettava yhteisymmärrys tutkijan ja vastaajan välillä käytetystä skaalasta. Vaarana tätä mittaria käytettäessä on, että useissa peräkkäisissä saman mittarin kysymyksissä vastaaja huomauttaen muuttaa vastaustensa suuntaa kohti positiivista ääripään vastausta. (Valli & Perkkilä 2015, 103-104.)

Osa kysymyksistä on rakennettu mittaamaan mielipidettä asteikolla yhdestä kuuteen, vaihtoehdolle annettavan arvosanan mukaisesti. Tässä menetelmänä kyselyssä on käytetty Likertin asteikkoa, jossa yhdestä kuuteen koostuvalla asteikolla mitataan mielipidettä tai muuta haluttua kohdetta. Vallin (2015, 98-99) mukaan kannan ottaminen vahvistuu, kun vastausvaihtoehdoista jätetään pois neutraali vastausvaihtoehto tai ”en osaa sanoa” -vaihtoehto.

Saatekirjeen merkitys on Vehkalahden (2014, 47-48) mukaan suuri kannustamisessa kyselyyn vastaamiseen ja näin vaikuttaen vastausten luotettavuuteen. Saatekirje sisältää tutkimuksen perustiedot, mistä tutkimuksessa on kysymys, kuka tutkimusta tekee, miten vastaajat on valittu ja miten tuloksia käytetään. Tämän tutkimuskyselyn saatekirjeenä on toiminut sähköposti, joka on sisältänyt myös kyselyyn osallistumisen linkin. Sähköpostissa on informoitu kyselyn tarkoituksesta ja tekijästä, kyselyn sisällöstä, siihen menevästä ajasta sekä tutkimuksen olevan anonyymi ja valtakunnallinen. Myös itse kyselyn alkuun on sisällytetty lyhyt johdanto kyselyyn, jossa olennaiset asiat ovat tiivistetyssä muodossa. Näillä on tavoiteltu informoida ja motivoida työntekijää osallistumiseen ja kyselyyn paneutumiseen. Omaan työtä ja käytäntöjä koskeva kysely on oletettu jo itsessään oleva kohderyhmälleen mielekäs aihe, joka motivoisi kyselyyn osallistumista ja

panostamista. Vehkalahden (2014, 48) mukaan paras vastaamismotivaatio löytyy, kun aihe kiinnostaa jo valmiiksi.

4.2.3 Analyysi

Tutkimuskirjallisuuden kautta on tutkittu omatyöntekijäkäytännön rakentumista ja sen eri ulottuvuuksia. Menetelmänä tässä on käytetty käsitekarttaa, johon on koottu teoriasta esiin nousevia pääpiirteitä ja tutkittu niiden välisiä merkityksiä. Käsitekartta (concept map) on graafisesti esitetty kartan omainen kaavio, joka koostuu tutkimusalan teoriasta määritellyistä käsitteistä ja niiden välisistä yhteyksiä sekä näiden ajattelun analysoinnista. Mitä enemmän teoriassa esiintyy samoja käsitteitä, sitä keskeisempi se tutkimuksen kannalta on. Näiden suhteiden kautta voidaan löytää eri ulottuvuuksia. (Åhlberg 2018, 45-49, 52.)

Laajalahden & Herkaman (2018, 107) mukaan tietokoneohjelmistot toimivat laadullisen analyysin apuvälineinä. Tässä tutkimuksessa käytetyn Webropol ohjelmiston raportointityökalu kokoaa automaattisesti kyselyn tulokset tilastolliseksi tiedoksi (Webropol 2018). Näiden tietojen pohjalta aineistoa on yleisesti analysoitu kuvailemalla tilastotietoa sekä avointen kysymysten vastauksia on analysoitu niiden sisällön mukaan. Esiin nousevia yhtäläisyyksiä, merkityksiä tai ristiriitoja on havainnoitu kirjaamalla käsitekarttaa soveltaen sekä kirjoittamalla muistiinpanoja.

Analyysivaiheen alussa aineistoa on silmäilty yleisesti tarkoituksena löytää mahdolliset kyselyn rakenteelliset virheet, jotka vaikuttavat tuloksiin. Vehkalahden (2014, 52) mukaan aineistoon tutustumisen ja selailun avulla voidaan havaita esim. tietojen puuttumiset ja oudot arvot. Seuraavaksi tuloksia on tarkasteltu tarkemmin perehtyen sen osioihin erikseen. Osioita ja niiden tuottamaa aineistoa on tarkasteltu lukien ja muistiinpanojen avulla, verraten niitä tutkimustavoitteisiin ja –kysymyksiin.

Avointen kysymysten vastaukset on jaettu niiden sisällön mukaan eri teemoihin yhdistämällä saman sisältöiset vastaukset yhteen. Vallin (2018, 249) mukaan avointen kysymysten kohdalla pyritään huolellisen tarkastelun avulla löytämään yhteisiä teemoja eri vastauksista. Eri teemat voidaan koodata, esimerkiksi numeroimalla samanlaiset vastaukset samalla numerolla. Moilasen & Rähän (2018, 60) mukaan teemoittaminen tarkoittaa aineiston pelkistämistä, jossa etsitään tekstin olennaiset asiat. Tavoitteena on löytää tekstin merkityksen ydin. Tällaista lähestymistapaa kutsutaan aineistolähtöiseksi.

Teemoittamista voidaan tehdä myös omien kysymysten mukaan. Teemojen etsimisen jälkeen täsmennetään niiden merkityssisältö, jossa apuvälineenä voidaan käyttää käsittekarttaa.

Valmiiden vastausvaihtoehtojen ”jotain muuta, mitä?”- avointen vastausvaihtoehtojen sisältö on analysoitu samalla menetelmällä, käyttäen koodaamisessa eri värejä. Tämän jälkeen vastaukset on lisätty niiden merkityksen mukaan jo olemassa oleviin Webropolin kokoamiin tuloksiin tai teemoihin.

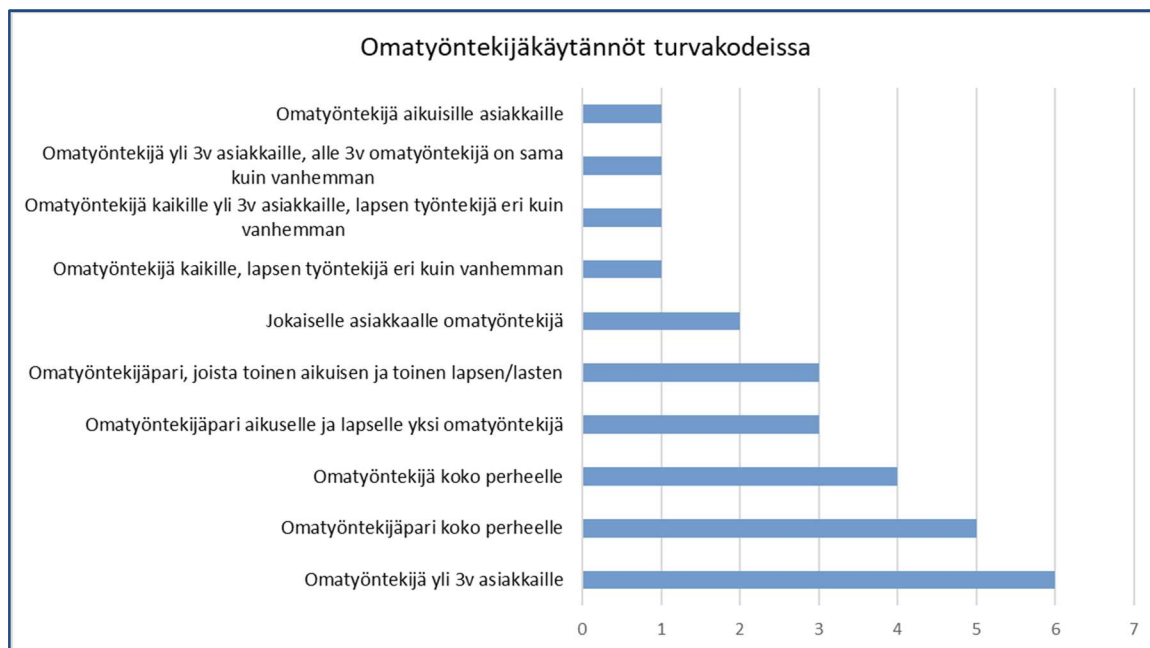
5 OMATYÖNTEKIJYYS TURVAKODISSA

Alkukartoituksen perusteella Suomen 27:stä eri turvakodista on 25:ssä käytäntönä nimetä omatyöntekijä asiakkaille turvakotijakson ajaksi. Yksi turvakodeista, jossa omatyöntekijyys ei ollut käytössä toimii suuremman turvakodin etäyksikkönä, jossa käytäntöä noudatetaan. Näin ollen etäyksikön asiakkaat jakautuvat suuremman turvakodin omatyöntekijöiden kesken.

Kyselytutkimukseen omatyöntekijäkäytännöistä osallistui yhteensä 27 turvakotien työntekijää kuudesta eri turvakodista. Työntekijöistä 24 toimii turvakodin tuki- ja ohjaustyössä, joista 20 työskentelevät ohjaaja nimikkeellä. Neljä osallistujaa toimivat turvakodissa vastuuhenkilönä tai sosiaalityöntekijänä.

Tutkimukseen osallistuneiden työntekijöiden työkokemus turvakodissa työskentelystä vaihteli alle yhdestä vuodesta yli 20 vuoteen. Kyselyyn osallistuneista työntekijöistä yli puolet (67% eli 18 kpl) on työskennellyt turvakodissa alle vuodesta kolmeen vuoteen ja 18% (5 kpl) neljästä kuuteen vuoteen. Vajaa seitsemän prosenttia (2 kpl) osallistujista ovat työskennelleet turvakodissa 7-10 vuotta, yksi vastaaja yli 10 vuotta ja yksi vastaaja yli 20 vuotta.

Aineistosta ilmeni omatyöntekijästä käytettävän usein nimitystä omaohjaaja. Turvakotien omatyöntekijäkäytännöt vaihtelivat erilaisina variaatioina. Yhtenäisimpänä käytäntönä on omatyöntekijän nimeäminen kaikille yli kolme vuotiaille asiakkaille. Toisena yleisimpänä käytäntönä on nimetä omatyöntekijäpari yhteisesti koko perheelle. Osassa turvakodeissa omatyöntekijänä toimitaan koko perheelle ja osassa on käytäntönä nimetä omat työntekijät erikseen lapselle sekä aikuiselle. Esille nousi myös käytäntö, jossa aikuiselle nimetään kaksi työntekijää ja lapselle yksi. Seuraavalla sivulla esiteltynä tulokset kokonaisuudessaan. Kuvion ala reunassa vaakatasolla on esitetty tulokset kappalemäärinä.

Kuvio 6. Turvakotien omatyöntekijäkäytännöt.

Aineisto osoittaa, ettei käytäntönä ole aina nimetä omatyöntekijää alle kolme vuotiaalle lapsille. Perustetta tähän käytäntöön ei aineistosta ilmene. Tutkimuskirjallisuuden (Tiainen & Hokkanen 2010, 34; Ojuri & Laitinen 2015, 33) mukaan joissakin turvakotipalveluissa, lasten kanssa tehtävän yksilötyöskentelyn ikäraajaksi on määritelty kolme vuotiaat lapset, joka avopalveluissa määrittää lapsille tuolloin avattavan oman asiakkuuden. Alle kolme vuotiaiden lasten kanssa työskentely toteutuu yhdessä lapsen ja vanhemman kanssa tai vanhemman kautta. THL (2018, 13) määrittelee turvakodissa lapsella tarkoitettavan alle 18-vuotiaita asiakasta. THL:n turvakotipalveluiden kansalliset laatusuosittukset (THL 2013, 23) ohjeistavat lapsille nimettävän omatyöntekijä, jonka kanssa mahdollistuu väkivaltatyöskentely lapsen ikätaso huomioiden. Tämän rinnalle, tai kun suora työskentely lapsen kanssa ei ole mahdollista, tehdään vanhempien kanssa lapsen hyvinvointia ja selviytymistä tukevaa vanhemmuustyötä. Tässä työskentelyn muodossa korostuu aikuiselle annettava informatiivinen psykososiaalinen tuki sekä lapsen näkökulman yllä pitäminen (Tiainen & Hokkanen 2010, 72; THL 2013, 23). Ojurin ja Laitisen tutkimuksen (2015, 33) mukaan alle kolme vuotiaiden lasten kanssa tehtävälle työlle on kehitetty työmalli väkivaltaa kohdanneiden vauvaikäisten lasten ja heidän vanhempinsa kanssa työskentelyyn. Tässä työmallissa vanhemman voinnin vakauttamien on tärkeä osa lapsen auttamista.

Kyseiset omatyöntekijäkäytännöt ovat olleet käytössä eri turvakodeissa alle vuodesta, yli viiteen vuoteen. Aineiston pohjalta 67% (18 kpl) vastauksista osoittaa, ettei muita käytäntöjä ole kokeiltu. Kolmen vastauksen mukaan aiemmin on myös kokeiltu työskentelyä ilman omatyöntekijän nimeämistä asiakkaille.

Omatyöntekijän valikoitumisessa asiakkaalle on erilaisia ja vaihtelevia käytäntöjä. Yleisempänä käytäntönä on jakaa asiakkaat tasaisesti työntekijöiden kesken (40%/11 kpl), työryhmän yhteisellä raportilla. Toisena käytäntönä turvakodin sosiaalityöntekijä nimeää omatyöntekijän työryhmässä (19%/6 kpl). Muut käytännöt vaihtelevat tilanteen mukaan. Omatyöntekijän valinta perustuu mm. siihen, kuka työntekijä on asiakkaan turvakotijakson alussa työvuorossa ja kenellä on tuolloin vähiten omaohjattavia. Työntekijän valinnassa huomioidaan mahdollisuuksien mukaan myös työntekijän vahvuusalueet ja erityisosaaminen, joiden avulla voidaan vastata asiakkaan tilanteen erityispiirteiden tuomiin tarpeisiin. Erityiseksi huomioitavaksi piirteeksi katsottiin mm. yhteinen kielitaito, mielen-terveys- ja päihdeongelma ja kulttuuritausta. Tavoitteena on, että asiakkaan vastaanotettava työntekijä jatkaisi asiakkaan omatyöntekijänä asiakkuuden ajan.

Vastauksista ilmeni käytäntöä sovellettavan aina mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan. Esimerkiksi omatyöntekijöitä voidaan lisätä perheen lapsimäärän ollessa suuri. Joissakin turvakodeissa osa työntekijöistä on nimetty erikseen lasten kanssa tehtävään työhön ja joissakin turvakodeissa työntekijät työskentelevät sekä lapsien että aikuisten kanssa. Yksi vastaus osoitti lapsen työntekijän nimeämisen välillä unohtuvan.

5.1 Käytännön tavoitteiden toteutuminen

Kappaleessa tarkastellaan teorian mukaisen omatyöntekijyyden tavoitteiden toteutumista, verraten työntekijöiden omaan kokemukseen käytännön tarkoituksesta ja merkityksestä.

Aineiston pohjalta työntekijät toteuttavat koko asiakasjakson aikana henkilökohtaisesti oman asiakkaansa kanssa työskentelyä suurissa määrin. Ainoastaan yhden vastauksen mukaan asiakastyö oman asiakkaan kanssa toteutuu vähäisessä määrin.

Käytännön tavoitteiden katsottiin toteutuvan turvakodissa erittäin hyvin. Omatyöntekijäkäytännön tavoitteiden toteutumista on mitattu arvosteluasteikolla 1-6, jossa ääripäänä ovat toteutuminen huonosti tai erittäin hyvin. Alla esiteltynä tulokset kokonaisuudessaan keskiarvoilla kuvaten.

Kuvio 7. Omatyöntekijäkäytännön tavoitteiden toteutuminen turvakodissa.

Aineiston osoittaa yhtäläistä kokemusta siitä, miten käytännön avulla toteutuu erittäin hyvin tavoite työntekijän paneutumisesta oman asiakkaan tai perheidensä asioihin. Toisena näyttäytyy työntekijän ja asiakkaan luottamuksellinen ja turvallinen yhteistyösuhde. Ainoastaan yksi vastaus kertoo, ettei käytäntö palvele työn kokonaisvaltaista hahmottamista, jolla on tuloksen keskiarvoa laskeva vaikutus. Vähiten käytännön tavoitteina turvakodissa katsotaan toteutuvan asiakkaan kokonaisvaltainen ja yksilöllisen palvelu.

Tarkasteltaessa työntekijöiden omia näkemyksiä omatyöntekijyydestä näyttäytyvät ne samanlaisina kuin teorian antama suunta käytännön tavoitteista. Tutkimusaineiston pohjalta yleisimpänä näkemyksenä (12/27) on, että omatyöntekijyyden katsotaan tarkoittavan asiakkaalle yksilöllisen ajan antamista asiakkaan kriisitilanteessa. Yhteisesti käytetyn ajan katsotaan olevan kohtaamista, läsnäoloa ja turvakodissa tehtävän ”väkivalta-työskentelyn ydintä” eli kriisityötä. Yhteisen ajan koetaan lisäävän palvelun laatua. Hjerppen (2008) mukaan omatyöntekijän nimeämisellä asiakkaalle nähdään olevan mahdollista nostaa työn laatua. Omatyöntekijyyttä turvakotityössä pidetään yleisesti tärkeänä niin asiakkaalle kuin työntekijälle. Ainoastaan yksi vastaaja koki, ettei käytäntö ole mielekäs. Käytäntö koetaan mielekkääksi ja työmotivaatiota nostattavaksi, koska käytännön avulla työtä kyetään rajaamaan. Itsenäinen omaan osaamiseen pohjautuva työskentely, jossa tuetaan asiakasta kohti turvallisempaa elämää, koetaan tuottavan työntekijälle ammatti-identiteettiä nostattavaa tunnetta. Oman tai omien perheiden asioihin keskittymällä katsotaan olevan merkitys yksilöllisen ja laadukkaan palvelun toteuttamiseen.

Toisena yhtenäisempänä näkemyksenä (8/27) omatyöntekijyyden koetaan merkitsevän vastuuta asiakkaan tarpeiden ja asiakkaan äänen esiin tuomisessa sekä vastuuta itse asiakastyöskentelystä. Kolme vastaajaa 27:stä kokee käytännön merkitsevän työskentelyn selkeyttä. Yksittäisiä kokemuksia omatyöntekijyydestä ovat työn tasainen jakautuminen, palkitsevuus ja pysyvyys sekä turhautumista asiakkaan asioissa, kun asiat eivät toimi toivotulla tavalla.

Aineistossa korostuu omatyöntekijäkäytännön nähtävän erittäin merkityksellisenä turvallisen ja luottamuksellisen asiakassuhteen luomisessa. Luottamuksen katsottiin rakentuvan pikkuhiljaa. Ohjaajan vaihtuminen viikoittain koettiin merkitsevän asiakkaan joutumista aloittamaan oma tarina aina uudelleen ja luottamuksen rakentumisen aloittamisen alusta. Hedreniuksen & Johanssonin (2016, 28) mukaan kriisin kohdanneen ihmisen luottamus yhteiskuntaan ja ihmisiin on usein horjunut. Täten työskentelyssä vaaditaan erityistä sensitiivisyyttä ja aluksi luottamuksellisen suhteen rakentamista jatkotyöskentelyä varten (Nyqvist 2001, 184). Hannuksen (2011, 208-211) ja Lindergin (2015, 70) mukaan luottamus asiakassuhteessa rakentuu konkreettisen fyysisen turvallisuuden luomisesta, rajojen ja sopimuksien kiinni pitämisestä sekä aidosta läsnäolosta ja empatiasta. Väkivaltatyöskentelyssä luottamuksen rakentuminen edellyttää aikaa, yhdessäoloa ja pienin askelin etenemistä (Hannus 2011, 208). Luotettavuus väkivaltatyössä näyttäytyy THL:n (2013, 19) mukaan mm. työn läpinäkyväksi tekemisenä eli avoimuutena eri työkäytännöistä, käytettävistä työmenetelmistä sekä perusteluista, miksi näin toimitaan.

Aineistosta ilmeni, ettei omasta työntekijästä ole asiakkaalla aina tietoa. Aineistosta nousi esille (yksi vastaus), että tieto omatyöntekijästä on kyseisessä turvakodissa ainoastaan työntekijöillä. Alla esiteltynä kokonaistulokset asiakkaan tietoisuudesta omatyöntekijästään.

Taulukko 2. Asiakkaiden tietoisuus omatyöntekijästä turvakodissa.

Ei lainkaan	1	2	3	4	5	6	Erittäin hyvin	Yhteensä	Keskiarvo
	0	1	2	3	8	13		27	5,11
	0%	3,7%	7,41%	11,11%	29,63%	48,15%			
Yhteensä	0	1	2	3	8	13		27	5,11

Hjerppeen (2010, 94) mukaan toimiva ja turvallinen asiakkaan ja työntekijän välinen vuorovaikutussuhde vaatii toteutuakseen myös asiakkaan olevan tietoinen omasta työntekijästään. Asiakkaalle omana työntekijänä esittäytyminen, yhteistyösuhteen merkityksen

ja tarkoituksen ääneen sanominen nousee tärkeäksi osaksi käytäntöä. Tieto siitä kuka asiakasta varten on varmistamassa palvelun saantia nostaa asiakkaan luottamusta hyvään palveluun.

Omatyöntekijäkäytännön vaikutuksia

Omatyöntekijäkäytännön vaikutukset näyttäytyvät moninaisina. Käytäntö lisää mm. työn sujuvuutta, mielekkyyttä ja vaikuttavuutta. Tätä kautta voidaan ajatella käytännön vaikuttavan myös työhyvinvointiin.

Omatyöntekijäkäytännön tuomien vaikutusten vertailu on esitelty tarkemmin alla olevassa kuviossa. Tulokset on esitetty niiden keskiarvoin, perustuen arvosteluasteikkoon skaalalla 1-6. Mielipiteitä jakoivat, laskevassa järjestyksessä esitettynä käytännön lisäävän työhön; perehtymistä tai perehdyttämistä, omatyöntekijän tehtävien selkeytymistä, ammatillisuuden kehittämistä, palvelun jatkuvuutta, asiakassuunnitelman merkitystä ja vastuunjakoja.

Kuvio 8. Omatyöntekijäkäytännön vaikutukset turvakotityössä.

Tutkimusaineiston pohjalta omatyöntekijänkäytäntö koetaan olevan erittäin merkityksellinen työntekijälle työn kuormittavuuden vähentämiseksi ja selkeyttämällä työnkuvaa.

Käytännön avulla katsotaan olevan mahdollisuus keskittyä erityisesti oman tai omien perheiden asioihin. Tämän katsotaan helpottavan koko yksikön asiakkaiden asioiden tietämisen rajaamista vähentäen työkuormittavuutta.

Käytännön katsottiin tuottavan joskus myös kuormittavaa vaikutusta. Aineiston pohjalta 8/27 vastaajaa koki omatyöntekijäkäytännön aiheuttavan työn epätasaista jakautumista työryhmän kesken. 10 vastauksen mukaan tämän koettiin johtuvan asiakkaiden kasautumisesta yhdelle työntekijälle ja kuuden vastauksen mukaan oman asiakkaan tuen tarpeen suuresta määrästä. Asiakkaiden tarvitsevuuden todettiin vaihtelevan, jolloin tilanteen koettiin tasaantuvan taas seuraavan asiakkuuden kohdalla. Kahden vastauksen mukaan työn epätasainen jakautuminen johtuu edellä mainittujen lisäksi työnorganisoinista ja miten sijaistavien työntekijöiden määrän ollessa suuri, on asiakastyön vastuu vakituisella työntekijällä suurempi.

5.2 Työnsisältö ja vastuu

Yhteisiä käytäntöjä omatyöntekijän työnsisältöön turvakodissa on aineiston mukaan sovittu yhtä poikkeusta lukuun ottamatta.

Turvakodissa yhteisesti sovittujen omatyöntekijäkäytäntöjen katsottiin toteutuvan pääsääntöisesti hyvin. Alla olevassa taulukossa kuvattuna vastaukset kokonaisuudessaan.

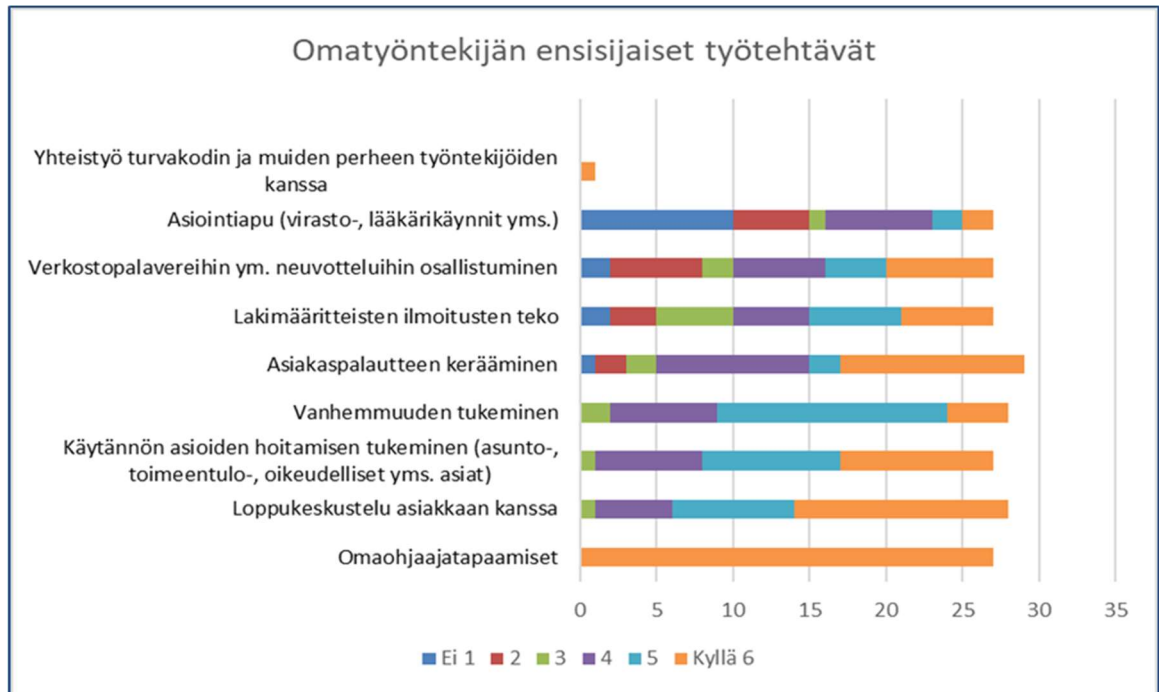
Taulukko 3. Yhteisesti sovittujen käytäntöjen toteutuminen turvakodissa.

Toteutumisen asteikko	1 Huonosti	2	3	4	5	6 Erittäin hyvin	
Vastaukset kappa- leittain	0	1	2	6	12	5	Yhteensä 26 kpl
Vastaukset pro- sentteina	0%	4%	8%	23%	46%	19%	Keskiarvo 5,00

Omaohjaajatapaamisten sisältö on kattava ja sisältää alla erikseen eriteltynä työn eri alueita, jotka voivat myös limittyä toisiinsa.

Omatyöntekijän ensisijaisena vastuuna ja tehtävänä turvakodissa katsottiin yksimielisesti olevan omaohjaajatapaamiset asiakkaan kanssa.

Omatyöntekijän ensisijaiset tehtävät ovat esitettyinä alla kokonaisuudessaan. Ensisijaisuutta on mitattu arvosteluasteikolla 1-6, kysyen mitkä työtehtävät katsotaan kuuluvan omatyöntekijälle ensisijaisesti. Skaalan nro. 1 tarkoittaa että työtehtävä ei kuulu omatyöntekijälle ja skaalan toisen ääripään nro. 6 kertoo sen kuuluvan. Tulokset on esitetty vaaka-akselilla kappalemäärinä. Eri värit kuvaavat alimmalla rivillä näkyvän arvosteluasteikon skaalan mukaisesti arvoitettuja vastauksia.

Kuvio 9. Omatyöntekijän ensisijaiset tehtävät turvakodissa.

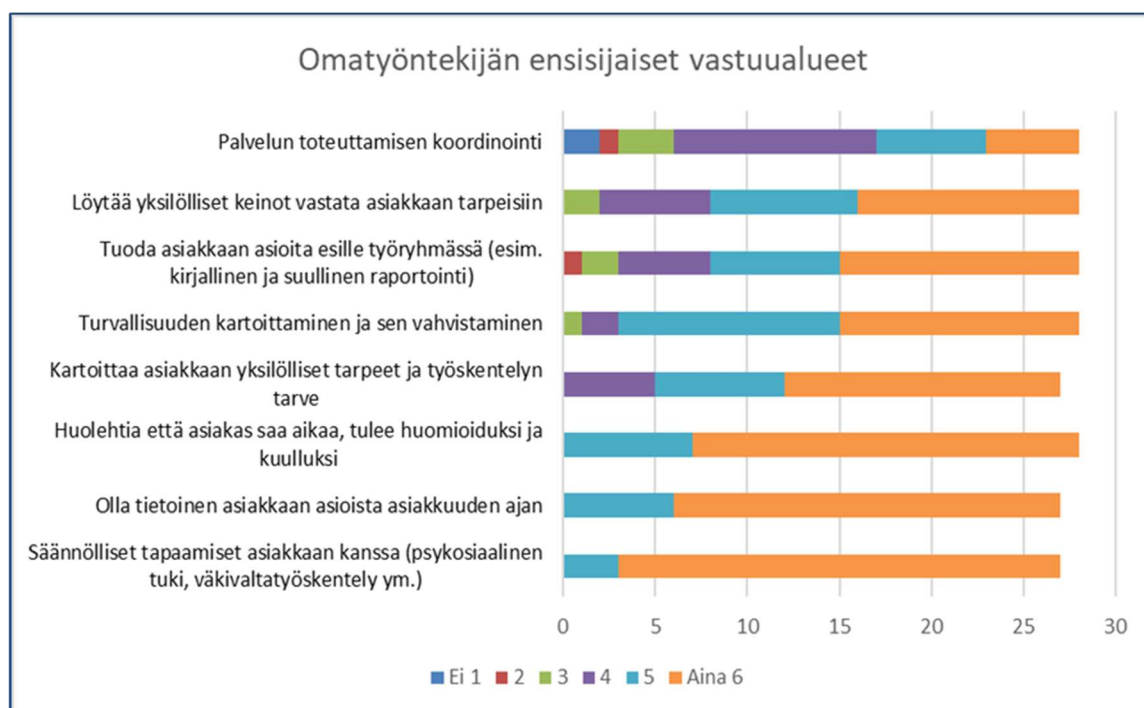
Aineisto osoittaa, että omatyöntekijän tehtävänä on asiakkaan kokonaisvaltaisen palvelun tarjoaminen. Painoarvoa annetaan yksimielisesti yksilön kohtaamiseen ja psykososiaaliseen tukemiseen ohjauskeskusteluihin, jolloin osa käytännön asioiden hoidon tukemisesta voidaan jakaa muulle työryhmälle tai yhteistyökumppanille. Vähiten omatyöntekijän työtehtäviin katsottiin kuuluvan asiointiapu esim. virasto tai lääkärikäynnit. Tuloksissa näkyvät eri turvakotien erilaiset käytännöt ja tavat, jotka erivät toisistaan. Näin ollen myös kokemukset olivat erilaisia. Liittyen työtehtävissä eriteltyyn kohtaan ”lakimääritteisten ilmoitusten teko”, mainittiin esim. lastensuojeluilmoituksen teon kuuluvan aina sille työntekijälle, joka suojelutarpeen havaitsee.

Työnsisältöä voidaan tarkastella myös vastuualueiden kautta. Tarkasteltaessa omatyöntekijyyttä lyhyissä asiasuhteissa kuten turvakodissa korostuu siinä erinäisiä merkittä-

vyyksiä. Laitisen (2003, 155) mukaan tavoiteltaessa perustyön toteutumista mahdollisimman tuloksekkaasti korostuu tuolloin vastuullisuuden merkitys. Vastuullisuus omatyöntekijän roolissa näyttäytyy suunnitelmallisuudesta vastaamisena ja sitoutumisena asiakkaan palvelun toteuttamiseen. Vastuu on myös työryhmän kollegiaalista vastuuta, kun omatyöntekijä on poissa.

Turvakodin omatyöntekijän vastuualueiden jakautuminen on kuvattuna alla kokonaisuudessaan. Vastuualueita on mitattu arvosteluasteikolla 1-6. Skaalan nro. 1 tarkoittaa että vastuualue ei kuulu omatyöntekijälle ja skaalan toinen ääripään nro. 6 kertoo sen kuuluvan. Tulokset on esitetty vaaka-akselilla kappalemäärinä. Eri värit kuvaavat alimmalla rivillä näkyvän arvosteluasteikon skaalan mukaisesti arvoitettuja vastauksia.

Kuvio 10. Omatyöntekijän ensisijaiset vastuualueet turvakodissa.

Tuloksissa korostuu omatyöntekijän vastuulla ensisijaisesti olevan tarjota asiakkaalle säännöllisesti aikaa ja tilanteen ajan tasalla oleminen. Tähän sisältyy niin tilanteen kartoitusta kuin väkivaltatyöskentelyä. Palvelun toteuttamisen koordinoinnin katsottiin kuuluvan omatyöntekijän vastuulle vähiten.

Omatyöntekijyyden katsottiin merkittävästi jakavan vastuuta työryhmän kesken. Poikkeuksellisia tilanteita tähän luovat työntekijöiden lomat, jolloin vastuu saattaa kasaantua.

Omatyöntekijän sitoutumisella omatyöntekijäkäytäntöön ja sen tuomaan vastuuteen koettiin olevan 26/27 vastaajan mukaan käytännön toteutumiseen erittäin suuri vaikutus. Kolmen vastauksen mukaan käytäntö tuo epätasa-arvoista palvelua asiakkaille, jos omatyöntekijä ei hoida vastuullisesti tehtäviään.

Laitinen (2003, 154, 158) korostaa lyhyilläkin asiakasjaksoilla voivan olla kauaskantoisen merkitys asiakkaalle tulevaisuudessa. Lyhyessä ja nopeatempoisessa asiakkuudessa vaaditaan kykyä paneutua ja keskittyä asiakkaan sen hetkisiin tarpeisiin, taitoa yksilöllisyyden tunnistamiseen ja herkkyyttä löytää oikeat auttamisen tavat. Näin asiakas tulee oikea aikaisesti autetuksi. Tässä tarvitaan suunnitelmallista ja systemaattista etenemistä kohti tavoitteita ns. ”hitaasti kiiruhtaen”. Asiakkaan nimeäminen yhdelle työntekijälle vähentää työn ja palvelun hajanaisuutta, kun ns. lankojen käsissä piteleminen on yhden ihmisen vastuulla. Yksilöllisyyden, vaikuttavuuden ja jatkuvuuden kannalta merkittävää on muun työryhmän omahoitajan työn kunnioittaminen ja vastuun kantaminen hänen asiakkaistaan omatyöntekijän poissa ollessa.

Asiakkaan palvelun koordinoiminen ei katsottu aina kuuluvan omatyöntekijän vastuulle. Nyqvistin (2001, 167, 182, 197) tutkimuksen mukaan väkivaltaa kohdanneen avun tarve on usein moninainen ja auttamistahoja on useita, joka nostaa koordinoimisen merkitystä. Tuolloin turvakodin rooli kokonaiskuvan omaavana erityisasiantuntijuuden tahona, koordinoijana ja verkoston yhteen kokoajajana on suuri. Salmisen & Tynnisen (2011, 151) mukaan omatyöntekijän roolina on olla suunnitelman mukaisen toteutuksen ja palveluiden sekä moniammatillisen yhteistyön koordinoijana ja yhteensovittajana.

Hjerppeen tutkimuksen (2010, 28, 40, 59) mukaan omahoitajan tekemän asiakassuunnitelman laatiminen ja asiakastyön kirjaaminen on tärkeää lyhyissä asiakkuuksissa. Tällä säilytetään tiedon välittyminen ja hoidon jatkuvuus työntekijältä sekä organisaatiolta toiselle. Salmisen & Tynnisen (2011, 48) mukaan omalla työntekijällä on merkittävä rooli asiakassuunnitelman laatimisessa, perustuen omatyöntekijän muita työntekijöitä syvempään tuntemukseen asiakkaastaan.

Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa on esitettyinä yksityiskohtaiset tulokset omatyöntekijän vastuulla olevien asiakirjojen kirjaamisesta. Vastuuta on mitattu arvosteluasteikolla 1-6. Tulokset on esitetty vaaka-akselilla keskiarvojen mukaisesti.

Kuvio 11. Omatyöntekijän vastuulla olevat asiakirjat turvakodissa.

Aineiston pohjalta ensisijaisesti omatyöntekijän vastuulle, katsottiin kuuluvan kokonaisuutena kartoittava turvakotipalvelut lomakkeen tekeminen ja asiakasrekisteritietojen kirjaus. Palvelutarpeen arvion, asiakassuunnitelman ja turvakotijakson yhteenvetolomakkeen kirjallinen tekeminen katsottiin kuuluvan omatyöntekijän vähemmälle vastuulle.

Helmisen (2016, 221) mukaan ohjaus toteutuu tavoitteellisena asiakastyönprosessina, perustuen asiakastyösuunnitelmaan. Tässä suunnitelmassa työntekijä ja asiakas yhdessä selvittävät mm. työskentelyn tavoitteet ja niiden pääsemisessä käytettävät menetelmät. Aineiston mukaan kirjallinen asiakastyön suunnitelma turvakodissa nähdään olevan pohjana ohjaukselle jonkin verran (tulosten keskiarvo 4,2). Yleisesti turvakodissa asiakkaille tehdään kirjallinen palvelutarpeen arviointilomake (tulosten keskiarvo 5, 2) sekä asiakassuunnitelmaa (tulosten keskiarvo 5), mutta kirjallista asiakkuuden yhteenvetoa tehdään vähäisemmin (tulosten keskiarvo 3).

Työmenetelmien ja välineiden katsottiin tuovan omatyöntekijälle ammatillisia välineitä turvakotityön perustehtävän toteuttamiseen. Niiden katsottiin lisäävän suunnitelmallisuutta, struktuuria ja luovan pohjaa työlle. Yhden vastuksen mukaan työmenetelmien ja välineiden katsottiin olevan väkivallan psykoedukaatiota ja konkretisoivan tilannetta asiakkaalle, esimerkiksi tehden väkivaltaa näkyväksi.

5.2.1 Omatyöntekijä ohjaajana

Tarkasteltaessa ohjausta, aineiston pohjalta tärkeäksi nähtiin luottamuksellinen, hyväksyvä, kunnioittava ja välitön vuorovaikutus. Helminen (2016, 215) tuo esille asiakassuhteen perusedellytyksenä olevan työntekijän läsnä oleva vuorovaikutus, ennakoitavuus, kontaktin jatkuvuus ja tapaamisten säännöllisyys. Laitisen (2003, 158) mukaan omatyöntekijän vaikuttavan työskentelyn saavuttamisessa asiakkaan ohjaus ja tietojen vaihto toimivat tärkeänä auttamisen dialogisena keinona, jossa perustana on luottamuksellinen suhde. Hannus (2011, 210) tuo esille miten väkivaltatyössä ennakoitavuus tuo turvaa. Tämän lisäämiseksi asiakkaan kanssa sovitaan työskentelyn tavoite ja sisältö, tapaamistiheys, kesto ja miten tapaamisten aikana toimitaan. Työntekijän kiinnipitäminen sopimuksesta ja rajoista lisäävät asiakkaalle turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Tämä osaltaan myös vakauttaa ja jäsentää oloa asiakkaalle sekä työntekijälle. Aineiston mukaan asiakkaiden nopeasti muuttuva tilanne turvakotiasiakkuuden aikana haastaa sovitujen asioiden toteutumista ja suunnitelmallisuutta.

Hannuksen (2011, 210) mukaan sopimukset ja rajaus eivät sulje pois empaattista työskentelyä. Kaikki vastaajat kokivat työntekijän empatian, emotionaalisen tuen ja asiakkaan kuulluksi tulemisen olevan ohjauksessa erittäin tärkeää. Ojurin (2004, 165) tutkimuksen mukaan väkivaltaa kokeneet odottavat empaattista ja sitoutuvaa vuorovaikutusta auttajaltaan, jossa keskiössä on kuulluksi sekä ymmärretyksi tuleminen. Myös Hannuksen (2011, 210-211) mukaan empatian osoittaminen on auttamistyössä tärkeää. Empaattinen työntekijä pystyy aistimaan asiakkaan tunteet ja niiden merkityksen asiakkaan näkökulmasta, tehden näin uusia oivalluksia. Empatian osoittaminen toiselle, tapahtuu peilaamalla eli refleктоimalla eleitä, ilmeitä ja sanoja. Reflektointi vaatii työntekijältä erityistä herkkyyttä tunnistaa asiakkaan edellytykset empatian ja reflektion vastaanottamiseen. Trauman vaikutuksesta asiakkaan ylivirittynyt tila saattaa vaatia työntekijältä enemmänkin tynnyttämisen ja vakauttamisen elementtejä, uudelleen traumatisoitumisen välttämiseksi. Aineiston useissa eri osioissa, nousi esille työssä vaadittavan taitoa tunnistaa trauman ja kriisin vaikutuksia sekä vastata näihin tarpeisiin. Laitinen (2003, 154, 158) korostaa lyhyiden ja nopeatempoisten asiakkuuksien kohdalla vaadittavan kykyä paneutua ja keskittyä asiakkaan sen hetkisiin tarpeisiin, taitoa yksilöllisyyden tunnistamiseen ja herkkyyttä löytää oikeat auttamisen tavat. Näin asiakas tulee oikea aikaisesti autetuksi. Tässä asiakkaan ohjaus ja tietojen vaihto on tärkeä auttamisen dialoginen

keino, jossa perustana on luottamuksellinen suhde. Tarvitaan suunnitelmallista ja systemaattista etenemistä kohti tavoitteita ns. ”hitaasti kiihuhaen”.

Kysymys ”onko ohjauksessa tärkeää asiakkaan asiantuntijuus omassa tilanteessa?”, jalkoi runsaasti mielipiteitä. Tähän voi vaikuttaa edellä mainittu traumanäkökulma, jolloin toisinaan väkivallan vaikutukset vaikuttavat asiakkaan oman tilanteen hahmottamiseen, arviointi- ja toimintakykyyn. THL (2013, 14) tuo esille miten asiakkaan osallisuus turvakodissa tarkoittaa kuitenkin asiakkaan oman asiantuntijuuden kuulemista, asiakkuuden eri vaiheissa.

5.2.2 Erityisosaaminen

Onnismaan (2011, 22) mukaan ohjaajan erityisosaamiseen kuuluvat omassa toimintaympäristössä, asiakasryhmän neuvonnassa tai ohjauksessa tarvittavat tiedot ja taidot. Käytännön tilanteissa ohjauksen menetelmiä ja lähestymistapoja käytetään usein rinnakkain.

Omatyöntekijän erityisosaamisen huomioiminen asiakkuuden eri vaiheissa nousi esille aineistossa. Työntekijän erityisosaamisen hyödyntämisellä katsottiin lisättävän asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin pohjautuvaa avun saantia. Erityisosaamiseksi katsottiin kokemus päihde-, mielenterveys-, maahanmuuttaja- ja monikulttuurisesta työstä, kielitaito ja traumatyön osaaminen sekä palveluohjaus, esim. KELA-asioiden tuntemus. Työntekijän vahvuusalueet määriteltiin myös erityisosaamiseksi.

Turvakotityössä näyttäytyy tarvittavan laaja-alaista osaamista. Erityisosaamisen tarvetta on kyselyssä mitattu arvottamalla osaamisalueita, skaalalla 1-6 (yksi merkitsee, ettei osaamista tarvita ja kuusi merkitsee sitä tarvittavan erittäin paljon). Tulokset esitetään vastausten keskiarvolla kuvaten.

Perehtyneisyys väkivaltailmiöön ja kriisi- ja traumatyöskentelyyn nousi keskeisen tärkeäksi ja välttämättömäksi erityisosaamiseksi (keskiarvo 6). Työn fokuoituessa lähisuhdeväkivallan ympärille vaaditaan työssä lähisuhdeväkivallan ilmiöiden tunnistamista ja kykyä vastata väkivaltaa ja trauman kohdanneiden ihmisten yksilöllisen kriisitilanteen tarpeisiin (THL 2013; Ojuri & Laitinen 2015). Turvakodissa asiakkaiden ohjauksellinen tukeminen kohdentuu mm. palvelujärjestelmän eri palveluihin, psykoedukaationa lähisuhdeväkivaltaan- sekä yksilöllisiin tarpeisiin liittyen. Työskentely tapahtuu osaksi moniammatillisena tiimityönä turvakodin kesken sekä eri yhteistyötahojen kanssa. (THL

2013, 22.) Omaohjaajana koettiin tarvittavan valmiuksia lisäksi vuorovaikutuksellisen ohjauksen hallintaan (keskiarvo 5,5), valmiuksia työskennellä itsenäisesti (keskiarvo 5,5), tiimi- ja verkostotyöskentelyn taitoja (keskiarvo 5,4), organisointikykyä (5,1) sekä palvelujärjestelmän ja työtä ohjaavan lainsäädännön sekä arvojen ja laatukriteereiden tuntemusta (keskiarvo 5,2). Menetelmäosaamiselle annettiin painoarvoa vähiten (4,8). Edellä mainittuja osaamisalueita painotettiin vastaajien kesken tasaisesti.

Tarve perehtyneisyydelle eri kulttuurien erityispiirteistä jakoi poikkeuksellisesti mielipiteitä, vaikkakin keskiarvoksi muodostui viisi. Kyllönen-Saarnion & Nurmen (2005, 29) ja Kanervon ym. (2011, 175) mukaan erilaisista lähtökohdista koostuvan asiakaskunnan erityisyyden huomioiminen voi näyttäytyä esim. asiakkaan kulttuurin tai taustan erityispiirteiden huomioimisena. Näitä voivat olla esimerkiksi tietämättömyys omista oikeuksista, väkivallan eri muodoista ja palvelujärjestelmän tarjoamasta avusta tai kulttuuriin liittyvän väkivallan erityispiirteet. Monikulttuurisessa työssä tulee huomioida niin kulttuurin tuoman yhteisöllisyyden, mutta myös asiakkaan yksilöllisen tilanteen piirteet (Kanervo ym. 2011, 173-174. Tämä voi käytännössä tarkoittaa kommunikointiin liittyvien ilmaisuiden ja tapojen ymmärtämistä sekä huomioimista (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 83). Kulttuurin kautta myös perhekäsitys voi olla suomalaista totuttua kulttuuria laajempi ja yhteisöllisempi, jossa olemassaolo koetaan juurikin yhteisön kautta. Kulttuurin ominaisia piirteitä ei voida yleistää vaan jokainen yksilö on erilainen niin arvomaailmaltaan, taustaltaan ja tavoiltaan. Työntekijän eri kulttuurierojen tuntemus auttaa kuitenkin paremmin ymmärtämään asiakkaan käyttäytymistä ja sen taustaa. (Kanervo ym. 2011, 174.)

Kaksi vastaajaa kertoi työssä tarvittavan myös oman työn johtamisen taitoa ja epävarmuudensietokykyä. Hjerppen (2010) tutkimuksen mukaan asiakkaan omana työntekijänä toimiminen vaatii työntekijältä kykyä itsenäiseen työskentelyyn, joka toteutuakseen tarvitsee työntekijältä vankkaa ammattitaitoa. Ammatillisella osaamisella nähdään olevan selvä yhteys työn laatuun. Metsämuuronen (2000, 103) tuo esille miten laaja-alainen osaaminen on tarpeen, kun asiakaskunta koostuu erilaisista ja monen eri ongelman omaavista yksilöistä. Toisaalta moniongelmaisuuuden lisääntyessä, pienen osa-alueen tuntemus ei riitä, vaan on laajasti kyettävä hahmottamaan erilaisia ongelmia sekä vastaamaan niihin. Tuolloin tarvitaan erikoisosaamista. Asiaan erikoistuneen ammattilaisen tiedolla ja taidolla kyetään vastaamaan asiakkaan tarpeisiin mahdollisimman vaikuttavasti. Käytännössä asiantuntija siis havaitsee ongelman ja puuttuu sen ytimeen. Laaja-alaisuus mahdollistaa asiakkaan kokonaisvaltaisen avunsaannin lisäksi palveluihin ohjauksen.

5.3 Haasteet ja hyvät käytännöt

Hjerppeen (2010, 56) tutkimuksen mukaan omatyöntekijäkäytännön toteutumista estäviä tekijöitä ovat resurssien ja ammattitaidon puute, yhteistyön toimimattomuus, työn psyykinen tai fyysinen rasitus, kielteinen kokemus tai asenne käytäntöön, epäselvä työnsisältö ja epäsäännölliset työvuorot.

Omatyöntekijäkäytäntö katsottiin pääsääntöisesti mielekkääksi ja motivoivaksi tavaksi toteuttaa asiakastyötä, jonka positiivinen merkitys työntekijälle ja asiakkaalle nähtiin suurena. Omatyöntekijyyden kerrottiin olevan ns. ”turvakotityön suola”, sen merkityksellisyyden ja positiivisten vaikutusten vuoksi. Oman asiakkaan kanssa koettiin päästävän paremmin luottamuksellisen suhteen ytimeen ja ”läheemmäs ihmisenä ihmiselle”. Omatyöntekijäkäytännön avulla mahdollistuu mm. työn rajaaminen ja oman panoksen keskittäminen omaan tai omiin asiakkaihin. Tämä vähentää työn kuormittavuutta siten, ettei kaikkien työntekijöiden tarvitse olla tietoinen kaikkien asiakkaiden yksityiskohtaisista asioista vaan tätä vastuuta jaetaan työryhmän kesken.

Aineistosta nousi esille omatyöntekijän tärkeä rooli asiakasprosessin alussa, jolloin luottamus, turvallisuus ja jatkuvuus sekä asiakkaalle annettavan kriisityön katsottiin olevan ensisijaisen tärkeää. Omatyöntekijän kanssa käydyille omaohjaatapaamisille ja luottamuksellisen sekä turvallisen suhteen rakentamiselle annettiin paljon painoarvoa. Asiakkaan katsottiin kiinnittyvän vastaanottavaan työntekijään, jonka perusteella yhteisen asiakassuhteen säilyttäminen ja omatyöntekijän nimeäminen tämän perusteella näyttäytyy hyväksi käytännöksi. Toisaalta tärkeänä näyttäytyy omatyöntekijän valikoituminen asiakkaalle vahvuusalueiden ja erityisosaamisen perusteella. Omatyöntekijän erityisosaamisen hyödyntäminen asiakastyössä ja omatyöntekijän valitsemisessa näyttäisi lisäävän palvelun vaikuttavuutta, mutta myös lisäävän työntekijän motivaatiota nostattaen ammatti-identiteettiä.

Omatyöntekijän merkitys asiakkaan turvakotiproessin loppuvaiheessa ei aineiston perusteella noussut esille, kahta kommenttia lukuun ottamatta. Tuolloin tärkeää oli omatyöntekijän rooli asiakkaan ja hänen tilanteen asiantuntijana, jonka kautta onnistuu asiakkaan tuentarpeen arvioiminen ja jatko-ohjaus katkeamattoman tuen turvaamiseksi. Asiakkaan kanssa käytävä ns. loppukeskustelu katsottiin kuitenkin pääsääntöisesti kuuluvan omatyöntekijälle. Laitisen (2003, 160) mukaan lyhytaikaisessa asiakassuhteessa,

alku- ja loppukeskusteluiden merkitys kasvaa. Asiakkuuden lopussa tapahtuva loppukeskustelu on merkityksellinen asiakkaalle ja työntekijälle, koska tuolloin käydään keskustelua mm. kokemuksista, tavoitteiden saavuttamisesta ja se toimii paikkana selvittää mahdollisia lisäkysymyksiä. Turvakodissa jatkotuen järjestämisen lisäksi merkityksellinen on myös henkilökohtaisen turvasuunnitelman teko, jossa omatyöntekijän asiantuntijuudella on oma erityinen paikkansa.

Koska aineiston mukaan turvakodin asiakkaat eivät aina ole tietoisia omatyöntekijästä, vaatii se asiakkaiden tietoisuuden lisäämistä. Tämä tukee käytännön toimivuutta ideologiansa perustuen ja vaikuttavuuden kasvattamiseksi.

Hjerppeen (2010, 38) tutkimuksen mukaan omatyöntekijyydessä hyvä työn suunnittelu on tärkeää, koska sillä estetään kaaos ja asiat tulevat hoidetuksi. Omatyöntekijäkäytännön turvakodissa katsottiin lisäävän mm. suunnitelmallisuutta, mutta asiakkaan palvelun toteuttamisen koordinoinnin vastuun ei aina koettu kuuluvan omatyöntekijälle. Tämä herättää kysymyksen katsotaanko koordinointi esim. turvakodin vastaavan työntekijän eli sosiaalityöntekijän vastuulle. Hjerppeen (2010, 50,51) tutkimuksen mukaan omatyöntekijät kokevat etteivät he kykene keskenään ilman esimiestä toteuttamaan ja kehittämään yksilövastuista työtä. Esimiehen tuen ja suunnannäyttäjän roolin lisäksi esimiehellä tulisi olla tieto, miten omatyöntekijäyksikössä kullakin hetkellä on. Tämän tutkimusaineiston pohjalta esille nousi muutama kokemus esimiestä tarvittavan nimeämään omatyöntekijät ja sitouttamaan heitä tehtävään työhön. Yhden kommentin mukaan sosiaalityöntekijän kanssa toivottiin keskustelua oman asiakkaan tilanteesta.

Esimieheltä ja turvakodin muulta työryhmältä saatavasta tuesta erottuu aineistossa selvä eroavaisuus näiden kahden taholta. Alla esiteltyinä tulokset kokonaisuudessaan.

Taulukko 4. Turvakodin työryhmän ja esimiehen tuki omatyöntekijälle.

	Ei ollenkaan 1	2	3	4	5	Erittäin hyvin 6	Yhteensä	Keskiarvo
Esimieheltä	4 14,81%	5 18,52%	2 7,41%	3 11,11%	7 25,93%	6 22,22%	27	3,81
Turvakodin muulta työryhmältä	0 0%	0 0%	1 3,7%	1 3,7%	5 18,52%	20 74,08%	27	5,63

Kokemus esimiehen tuesta omatyöntekijälle näyttäytyy vähäisenä, kun verrataan tuloksia turvakodin muulta työryhmältä saatavaan tukeen. Esimieheltä saatu tuki jakoi kokemuksia eri ääripäihin ja turvakodin työryhmältä tukea koettiin saatavan hyvin.

Aineistossa esiintyy, miten omatyöntekijäkäytännön toteutusta haastavat nopeasti muuttuvat asiakkaan tilanteet. Myös työntekijän vuorotyöllä ja lomilla näyttäisi olevan jonkin verran vaikutusta vähentäen kohtaamista ja tapaamisia oman asiakkaan kanssa. Alla esiteltynä kokonaistulokset.

Taulukko 5. Vuorotyön ja lomien vaikutus oman asiakkaan kohtaamiseen ja tapaamiseen.

Ei ollenkaan	1	2	3	4	5	6	Erittäin paljon	Yhteensä	Keskiarvo
	1	2	6	12	6	0		27	3,74
	3,7%	7,41%	22,22%	44,45%	22,22%	0%			
Yhteensä	1	2	6	12	6	0		27	3,74

Aineiston pohjalta, tämä haaste voidaan ohittaa tai ainakin helpottaa työn suunnittelulla ja työn jakamisella työryhmän kesken. Osa ennakoitua katsottiin tulevan aloittaa jo omatyöntekijän nimeämisen hetkellä, huomioiden tulevat työvuorot eli työntekijän paikalla olo. Suunnitelmallisuudessa keskeiseksi nousi asiakkaan ja työryhmän kanssa etukäteen sovittavat omaohjaaja keskustelut, joissa huomioidaan työntekijän poissaolot. Toinena hyvänä käytäntönä nousi asiakkaalle nimettävän lomien ajaksi varatyöntekijä tai turvakodin sosiaalityöntekijän voivan tavata asiakasta omatyöntekijän poissaolon aikana. Kolmantena hyvänä käytäntönä koettiin olevan nimetä asiakkaalle tai perheelle omatyöntekijäpari. Tämän käytännön katsottiin edistävän sujuvuutta ja kohtaamista. Omaohjaajaparin valinnassa korostettiin työparin valittavan työntekijöistä, jotka työskentelevät keskenään eri vuoroissa.

Aineistossa nousi esille muutama kokemus, miten tilanne paranisi resursseja lisäämällä eli lisäten työntekijöiden määrää ja asiakastyön jakamisella sijaistaville työntekijöille. Aineistossa esiintyi ajatus, etteivät omaohjaajat tekisi yövuoroja, jolloin mahdollisuudet asiakkaan kohtaamiseen kasvaisivat. Vastauksista ilmeni suurien lapsiperheiden kohdalla omatyöntekijöiden määrää joskus lisättävänkin. Hjerppeen (2010, 26, 49) tutkimuksen mukaan toteutuakseen käytäntö vaatii riittävän henkilöstömäärän, jotta aikaa on asiakkaan palvelun järjestämiseen, kiireen vähentymiselle ja työn laadun nousuun. Riittävä

henkilöstömäärä tulisi aina suhteuttaa oman asiakkaan vaativuuden mukaan. Vaativuuden kasvaessa myös työntekijän tarve ja työn määrä kasvavat.

Omatyöntekijyyteen kaivattiin lisää perehdytystä, koulutusta ja yhteistä kehittämistä tasaisen vaihtelevasti. Aineistosta nousi esille toiveita omatyöntekijäkäytännön kehittämiseen työryhmän kesken, esim. yhteisellä kehittämispäivällä tai yksilö- tai parityönohjauksen avulla. Kuuden vastauksen mukaan työntekijöiden yhteisen ajan puute esitettiin olevan esteenä niin työryhmän yhteisen kehittämisen kuin työparien asiakastyön suunnittelussa. Uutena työntekijänä kaivattiin lisää perehdyttämistä työn käytäntöihin ja ensisijaisien lomakkeiden käyttöön, koska niiden määrä on suuri. Lisäkoulutus yleisesti turvakotityöhön koettiin olevan aina hyvä asia. Ammattitaitoa työssä arvostettiin yleisesti ja se koettiin välttämättömäksi toimiessa omatyöntekijänä.

6 LOPUKSI

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli tarkastella turvakodin omatyöntekijäkäytäntöä ja sen merkitystä turvakodin kontekstista. Vastauksia on etsitty pohjautuen tutkimuskysymyksiin eli mitä ovat turvakodin käytännöt ja omatyöntekijän työnsisältö turvakodissa, miten asetetut tavoitteet toteutuvat ja mikä ovat hyviä käytäntöjä toteutukseen. Tutkimusmenetelmänä tässä käytettiin sähköistä kyselytutkimusta, joka mahdollistaa tarkastelun valtakunnallisesti kokoamalla yhteen työntekijöiden kokemukseen perustuvaa tietoa.

6.1 Johtopäätökset

Omatyöntekijäkäytäntö on käytössä yhteensä 25 turvakodissa. Tulokset osoittavat turvakotien käytäntöjen eroavan toisistaan ja työntekijöiden kokemusten eriävän toisistaan. Yleisempänä ja yhteneväisimmäksi käytännöksi osoittautui yhden omatyöntekijän nimeäminen yli kolme vuotiaalle asiakkaille. Toisena käytäntönä on kahden omatyöntekijän nimeäminen koko perheelle. Yleisempänä käytäntönä omatyöntekijän nimeämisessä on jakaa omatyöntekijäyys yhteisesti ja tasaisesti työryhmän kesken.

Tulokset osoittavat omatyöntekijäkäytännön tavoitteiden pääsääntöisesti toteutuvan turvakodeissa. Tavoitteita ovat työntekijän paneutuminen oman tai omien asiakkaiden asioihin, työn kokonaisvaltainen hahmottaminen, luottamuksellinen ja turvallinen yhteistyösuhde sekä asiakkaan kokonaisvaltaisen ja yksilöllisen palveluun toteuttaminen. Näistä toteutuvat parhaiten työntekijän paneutuminen asiakkaansa asioihin ja luottamuksellinen ja turvallinen yhteistyösuhde. Omatyöntekijäyys koetaan merkityksellisenä ja pääsääntöisesti hyvänä käytäntönä toteuttaa turvakodin ohjaustyötä. Merkitykselliseksi käytännössä nousi sen mahdollistaessa luottamuksellinen asiakassuhde ja vastuun jakaminen työntekijöiden kesken. Näillä on työnsä tekijälle työn kuormittavuutta vähentävä vaikutus. Käytäntö lisää työntekijän työhyvinvointia olemalla mielekäs ja palkitseva tapa työskennellä, keskittyttäessä oman asiakkaan kanssa työskentelyyn.

Omatyöntekijän työnsisältönä ja vastuualueena on omalle asiakkaalle turvakodista tarjottavan kokonaisvaltaisen tuen tarjoaminen. Tässä painottuvat säännölliset omatyöntekijätapaamiset, joissa merkityksellisiä ovat asiakkaan kohtaaminen ja psykososiaalinen

kriisituki. Omatyöntekijätapaamisten avulla asiakkaan kanssa luodaan turvallista ja luotamuksellista auttamissuhdetta. Tämän pohjalta mahdollistuu asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ja niihin vastaaminen eli asiakkaan hyvinvoinnin lisääminen ja vaikuttavan tuen tarjoaminen. Yhteisesti vietetyn ajan kautta nähdään lisättävän palvelun vaikuttavuutta.

Käytännön tavoitteiden toteutumisessa on suuri merkitys ohjauksella ja työntekijän laaja-alaisella osaamisella. Työssä tarvitaan mm. perehtyneisyyttä lähisuhdeväkivallan ilmiöiden tunnistamiseen ja kykyä vastata väkivaltaa ja traumaa kohdanneiden ihmisten yksilöllisen kriisitilanteen tarpeisiin. Ohjauksessa korostuu empaattinen ja emotionaalinen tuki sekä asiakkaan kuulluksi tuleminen. Työntekijän omien vahvuuksien ja erityisosaamisen huomioiminen näyttäytyy käytännössä merkitykselliseltä. Niiden huomioiminen ja hyödyntäminen palvelevat asiakasta yksilöllisen ja vaikuttavan palvelun saavuttamisessa. Työntekijälle tämä kasvattaa mm. työn mielekkyyttä ja ammatti-identiteettiä.

Tulokset osoittivat turvakodeissa olevan käytössä hyviä käytäntöjä omatyöntekijyyden haasteisiin ja ajatuksia omatyöntekijäkäytännön kehittämiseksi turvakodissa. Vuorotyön ja lomien tuomia haasteita asiakkaan kohtaamisessa nähtiin vältettävän työn suunnitellulla ja työn jakamisella työryhmän kesken. Näitä voidaan ennakoida jo omatyöntekijän valinnassa, sopimalla lomien ajaksi varatyöntekijä tai nimeämällä asiakkaalle omatyöntekijäpari.

Tulokset osoittavat miten toimimattomana käytäntö voi aiheuttaa työn kuormittavuutta, tyytymättömyyttä eikä se selkeytä omatyöntekijän tehtäväkuvaa. Työntekijän sitoutuminen omatyöntekijyyteen ja sen tuomaan vastuuseen näyttäytyy merkityksellisenä käytännön ja palvelun vaikuttavuuden toteutumisessa. Toimimattomana käytäntö voi tuottaa epätasa-arvoista palvelua. Salminen & Tynninen (2011, 12,51) näkevät toimimattomana käytännön olevan enemmän haitallinen esim. lisäämällä oman asiakkaan turvattomuutta. Laitisen (2003) mukaan vastuu on myös työryhmän kollegiaalista vastuuta, kun omatyöntekijä on poissa.

Omatyöntekijäkäytännön vaikutuksilla on yksilön hyvinvointia ja palvelun vaikuttavuutta lisäävä vaikutus. Näin ollen käytäntö on merkityksellinen myös laajemmassa mittakaavassa yhteiskunnallisen hyvinvoinnin edistämisessä.

6.2 Kehittämistarpeet

Koska tämä tutkimus perustuu työntekijöiden kokemuksiin, nostaa se tarvetta jatkotutkimuksen tekoon asiakkaan kokemuspohjasta käsin käytäntöä kehitettäessä. Myös lasten ja nuorten omatyöntekijyyden tutkimiseen nousee tarve, koska tutkimus keskittyi aikuisasiakkaiden omatyöntekijyyteen. Aineiston pohjalta ilmeni tarvetta turvakodin ideologian mukaisesti huomioida työskentelyssä koko perheen jäsenet. Turvakodin työryhmään kaivattiin lisää vahvistusta lapsen äänen esille tuomista ja työskentelyyn toivottiin lisää yhteistyötä lapsen ja aikuisten työntekijöiden välille. Käytäntönä nimetä omatyöntekijä yli kolmevuotiaille lapsille jättää tarkastelun varaa myös alle kolmevuotiaiden lasten omatyöntekijyyden tilanteesta ja käytännön kehittämisestä turvakodissa.

Jotta käytännön ideologia hyödyt saadaan kokonaisvaltaisesti hyödynnettyä edellyttää tämä asiakkaiden tietoisuuden lisäämistä omasta työntekijästä, tämän roolista ja käytännön tarkoituksesta. Kuten teoria osoittaa on tällä asiakkaan turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta lisäävä vaikutus.

Tärkeäksi omatyöntekijyydessä osoittautui asiakkaan tarpeista lähtevä omaohjaaja työskentely. Tässä omatyöntekijän rooli nähtiin suurena, asiakkaan tarpeet tunnistavana ja niihin vastaavana työntekijänä. Omatyöntekijän tehtäväksi katsottiin kuitenkin vaihtelevan mielipiteen mukaan tehdä asiakkaan kanssa kirjallinen asiakassuunnitelma tai palvelutarpeen arvio. Asiakassuunnitelman merkitys asiakastyössä ja pohjana ohjaukselle koettiin osittain vähäisenä. Tämän perusteella ei asiakassuunnitelman mahdollistamia hyötyjä ole otettu täysin käyttöön omatyöntekijän roolissa. Työntekijän näkökulmasta asiakassuunnitelma auttaa oman työnsä jäsentämisessä ollen työskentelyä ohjaava väline. Se toimii myös dokumentoinnin välineenä asiakkaalle, turvakodin tiimille tai mahdolliselle viranomaistahoille. Tämä tukee palvelun jatkuvuutta. Asiakkaan näkökulmasta hyvä suunnitelma tukee omien tarpeiden mukaisia palveluita ja tukitoimia sekä on avuksi oman elämän jäsentämisessä. (THL 2018; Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Asiakastyön suunnitelmassa käytettäviä lomakkeita kommentoitiin vaativan kehittämistä, joka oletettavasti voi vaikuttaa niiden mielekkääseen käyttöön. Tuolloin myös lomakkeiden kehittämisen merkitys kasvaa.

Aineistosta nousi tarve ohjaajan ja sosiaalityöntekijän tehtävänsisällön tarkentamiseen, jolloin myös omatyöntekijän työnsisältö terävöityisi. Myös yhteisesti sovittujen käytäntö-

jen toteutumisen parantamista kaivattiin. Yhteisten pelisääntöjen terävöittämisen ja kehittämisen tarve nousivat esille mm. miten käytännöllä on positiivista vaikuttavuutta, kun se toimii. Esiin nousi kokemus, miten omatyöntekijyys voisi toteutua vaikuttavammin, jos kaikki työntekijät toteuttaisivat käytäntöä vastuullisemmin ja yhteneväisemmin. Kaksi vastausta osoitti omatyöntekijäkäytännön toimivan hyvin kaikkine piirteineen.

Toimivan tavan ja käytännön löytäminen edellyttävät kokeilua ja kehittämistä. Tulokset osoittavat, että 67% mukaan muita tapoja tai käytäntöjä ei ole kokeiltu. Aineiston mukaan yleisesti koulutus sekä käytännön yhteinen kehittäminen koetaan kuitenkin eduksi. Aineistosta nousi esille toiveita omatyöntekijäkäytännön kehittämiseen työryhmän kesken, esim. yhteisellä kehittämispäivällä tai yksilö- tai parityönohjauksen avulla. Yhteisen suunnittelun, kehittämisen ja yhteistyön esteenä mainittiin olevan ajan puute. Aineistossa nousi esille muutama ehdotus, miten tilanne paranisi resursseja lisäämällä eli lisäen työntekijöiden määrää tai asiakastyön jakamisella sijaistaville työntekijöille. Aineistossa esiintyi myös ajatus, etteivät omaohjaajat tekisi yövuoroja, jolloin mahdollisuudet asiakkaan kohtaamiseen kasvaisivat.

Yhdeksi käytännön toteutuksen kehittämistarpeiksi nousi esille lähiesimiehen tarjoaman tuen lisääminen omatyöntekijälle. Kokemus tuesta oli vaihteleva mutta verrattuna turvakodin muulta työryhmältä saatuun tukeen se näyttäytyy vähäisenä. Yhden kommentin mukaan sosiaalityöntekijän kanssa toivottiin keskustelua oman asiakkaan tilanteesta. Tutkimusaineiston pohjalta nousi myös muutama kokemus esimiestä tarvittavan nimeämään omatyöntekijät ja sitouttamaan heitä tehtävään työhön.

Kokonaisuudessaan tulosten tarkastelu herättää ajatuksen mahdollisuudesta kehittää omatyöntekijyydestä tulevaisuudessa oma vaikuttavuutta lisäävä työmenetelmä turvakotityöhön.

Opinnäytetyö jaetaan tutkimuksessa mukana olleille turvakodeille, joka mahdollistaa tulosten tarkastelun ja omatyöntekijäkäytännön kehittämisen käytännössä eri turvakodeissa. Opinnäytetyö lähetetään myös turvakotipalveluita koordinoivalle THL:lle, jolla on tänä päivänä suuri rooli turvakotipalveluiden valtakunnallisessa kehittämisessä. Uusien tulevien kansallisten laatusuosituksen teossa huomioidaan tulevaisuudessa toivottavasti myös väkivaltaa kokeneen tarve omatyöntekijään. Tulevaisuudessa näiden eri tahojen avulla mahdollistuu omatyöntekijyyden ja tutkimustulosten tarkastelu sekä kehittäminen eri tasoilla.

6.3 Tutkimuksen arviointia

Kyselyn vastaajien kommenttien perusteella aihe on mielletty tärkeäksi ja kyselyyn vastaaminen on jo itsessään herättänyt ajatuksia omatyöntekijyydestä ja sen kehittamisestä. Kyselyn kommentteista ilmeni pohdintaa ”mitä kaikkea tämä voisikaan olla” ja kiinnostusta ilmeni muiden turvakotien käytännöistä. Tämän perusteella koen tavoitteen asian äärelle pysähtymisestä ja ajattelun herättelemisestä toteutuneen.

Opinnäytetyön pitkä prosessi vaikutti uusimaan tutkimusta ajoittain, tällä hetkellä nopeasti uudistuvan turvakotijärjestelmän muuttuessa. Pitkä prosessi mahdollisti myös intensiivisemmän tutkimuksen tekemiseen. Oma turvakotityöskentelyn kokemus oli tutkimuksen teossa sekä vahvuus että haaste. Turvakotikontekstin aiempi tuttuus helpotti ilmiön kokonaisvaltaisen tiedon kokoamisessa ja omatyöntekijyyden tarkastelussa. Irtiotto omasta työstä opintovapaan muodossa, helpotti objektiivisuutta ja oman roolin kasvattamista irralliseksi tutkijaksi. Tässä tukena on ollut opinnäytetyön prosessin ajan säännöllinen reflektointi ja kirjalliset muistiinpanot. Tämän kautta olen pyrkinyt irrottautumaan omista tiedostetuista ja tiedostamattomista tulkinnoista, keskittyen kuulemaan vain tutkittavan aineiston kertomaa informaatiota.

Opinnäytetyön tekeminen haastoi löytämään itsestään tutkijan mutta opetti tutkimuksen teosta ja sen tärkeydestä kehittämisen näkökulmasta. Kehityksen tueksi tutkimustyö tuo tietopohjaa asioiden tarkoituksiperistä ja mahdollisuuksista luoden paikkoja ajattelulle ja kehittämiselle. Kokemattomuus tutkimuksen teossa verotti lopputulosta, joka näyttäytyy kyselyssä ja raportissa, joissa ei päästy tavoiteltuun selkeään lopputulokseen. Jälkikäteen arvioituna kyselyn sisältö on toiminut tarkoituksen mukaisena, mutta osa kysymysten asettelusta olisi kannattanut toteuttaa toisin. Näin tulosten esittäminen olisi lukijalleen helpommin tulkittavassa muodossa, esitystavan ollessa kuitenkin tarkka. Suurena haasteena oli koota kysely toimivaan muotoon ja saattaa tulokset kirjallisesti opinnäytetyön raporttiin. Tässä suurin haaste on ollut Webropolin ja taulukoiden käytön taitamattomuus. Vasta opinnäytetyön valmistuttua on syntynyt oivallus, miten ja miksi olisi kannattanut toimia toisin.

Opinnäytetyö toimi kuitenkin hyvänä oppimiskokemuksena tutkimuksen teossa. Tutkimustulosten tuottaman tiedon sisältöä arvioitaessa, koen sen olevan antoisa itselle ja

muille tahoille. Vaikkakin tutkimusotanta on ollut määrällisesti pieni ja raportti oletettavasti haastaa lukijaansa tulosten tulkinnassa, antavat tulokset suuntaa, omatyöntekijäkäytännöstä turvakodeissa.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön laajan teoriapohjan perusteella on saatu kattavasti pohjaa kyselytutkimuksen tekoon tulosten saamiseksi. Vehkalahti (2014, 20) tuo esille, että mitä enemmän käytettävissä on tutkimusalan tunnettua teoriaa, sitä selvemmin sen eri ulottuvuuksia saadaan johdettua suoraan teoriassa määritellyistä käsitteistä.

Tutkimuksen perusjoukkona toimivat Suomen turvakotien henkilökunta ja otantana tutkimuksen kyselyyn valikoituneet turvakotien työntekijät. Otannan toimivuutta takaavat Vehkalahden (2014, 43) mukaan suunniteltu otanta-asetelma, tarkoituksen mukainen menetelmä ja eritoten vastaajien satunnaisuus. Tämän opinnäytetyön tutkimuksessa otanta-asetelma on suunniteltu perustuvan vapaaehtoisuuteen, työn kehittämisestä lähtevään mielekkyyteen ja valtakunnalliseen toteutukseen. Täten on tavoiteltu saatavan tutkimustietoa kattavasti eri palveluntuottajien turvakotien työntekijöiltä. Menetelmänä sähköinen kysely on sopinut tutkimuksen tarkoitukseen ja toiminut hyvin, jossa toteutuu myös vastaajien satunnaisuus. Itsenäisesti tehtävän sähköisen kyselyn avulla oletettavaa on, että ihmiset tuovat kokemuksiaan ja ajatuksiaan yksilöllisemmin esiin ilman muun työryhmän vaikutusta. Anonyymisti tehtävä kysely voi myös helpottaa palautteen antamista ja tuoda esiin mielipiteitä, joita kasvokkain tai omalla nimellä ei välttämättä tuoda esille. Eettisesti ajateltuna sähköisen kysely tukee myös anonyymiutta ja mahdollistaa tiedon keräämisen valtakunnallisesti, kuormittamatta kyselyyn vastaajaa tai turvakoteja. Kysely ja raportti ovat myös toteutettu suojaamaan vastanneita, jossa ei esim. eritellä turvakoteja. Tämän vuoksi myöskään tutkimuslupia ei ole raportissa julkaistu.

Kyselyssä käytetty Webropol-kysely vahvistaa Valli & Aaltolan (2015, 109-110) mukaan tutkimuksen luotettavuutta, aineiston ollessa valmiina sähköisenä ja juuri siinä muodossa kuten vastaaja on sen itse vastannut. Myös mahdolliset syöttö- ja litterointivaiheissa tehdyt virheet jäävät näin kokonaan pois.

Arvioitaessa tutkimuksen luotettavuutta on olennaisena osana kyselylomakkeen kysymysten tarkoituksenmukaisuus ja lomakkeen toimivuus (Valli & Aaltola 2015, 114). Kyselyn testaaminen ei toteutunut tavoitellusti, halutuilla sosiaalialan palveluita tuottavilla

ryhmillä. Toisaalta mukana oli kolme erityisasiantuntijaa kolmelta eri palvelusektorilta, jotka toivat näkemystä kyselyyn laajemmin. Vehkalahden (2014, 40) mukaan laadukas mittaus edellyttää usean asiantuntijan yhteistyötä.

Kyselyn luotettavuutta ja tutkimuksen tuloksellisuutta kasvattaa, ettei kyselyyn ole ollut mahdollisuus jättää tyhjiä vastauksia. Koska sähköisessä kyselyssä haittapuolena on, ettei vastaajalta voida varmistaa sisällön ymmärtämistä on tämän arviointi haastavaa. Kyselyn palautteessa yksi vastaajaa kertoi kyselyn olleen liian pitkä ja kaksi vastaajaa, että osa kysymyksistä oli hankala ymmärtää. Yksi palaute kertoi kyselyn koonnin olleen onnistunut ja toinen kyselyn olleen hyvä.

LÄHTEET

- Ahola, T. & Ahola, M. 2016. Väkivallasta turvallisuuteen. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti Oy.
- Aitoaho, E. 2016. Omaohjaajatyö ja sen kehittäminen Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkodissa. AMK-opinnäytetyö. Turku: Humanistinen Ammattikorkeakoulu.
- Antikainen, M. Aspholm, S. Määttänen, H. 2014. Omahaotajuus mielenterveystyössä – kirjallisuuskatsaus. AMK-opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.8.2018. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/72274/omahoita.pdf?sequence=1>
- Danielsson, Petri & Kääriäinen, Juha (2016) Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2015. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Katsauksia 13/2016. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. Viitattu 7.1.2019. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/161960/Katsauksia_13_Danielsson_K%C3%A4ri%C3%A4inen_2016.pdf?sequence=1
- Dobash, R & Dobash, R. 2004. Women's violence to men in intimate relationships. Oxford: British Journal of Criminology. British Journal of Criminology 44.
- Duodecim. 2016. Traumaperäiset stressireaktiot ja -häiriöt. Viitattu 20.10.2018. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/potilaalle/suositus?id=khp00086>.
- Eksoten www-sivut 2018. Viitattu 31.8.2018. <http://www.eksote.fi/terveyspalvelut/paivystys/sosiaalipaivystys-ja-turvakoti/Sivut/default.aspx>
- Ellonen, N. Kääriäinen, J. Salmi, V & Sariola, H. 2008. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87.
- Elo-Kuru, H. 2003. Oma-hoitaja – kaiken korjaa? Pro gradu- tutkielma. Turku: Turun Yliopisto.
- Ensi- ja turvakoti ry. 2018. Asiakastietolomakkeet 2018.
- Ewalds, H. 2005. Service till offren, vittnena och utövarna. Teoksessa H. Ewalds (toim.) Vem angår våldet? Kommunens handbok om förebyggande av våld i par- och närrelationer. Helsinki: STM. STM:n opas 2005:7, 10-12.
- Ewalds, H. 2005. Vad är våld i par- och närrelationer? Teoksessa H. Ewalds (toim.) Vem angår våldet? Kommunens handbok om förebyggande av våld i par- och närrelationer. Helsinki: STM. STM:n opas 2005:7, 5-6.
- Fagerlund, M. Peltola, M. Kääriäinen, J. Ellonen, N & Sariola, H. 2013. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Tampere: Tampereen poliisiammattikorkeakoulu. Tampereen poliisiammattikorkeakoulun raportti 110. Viitattu 21.8.2018. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf
- Gormley, B & Lopez, F. 2010. Psychological Abuse Perpetration in College Dating Relationships: Contributions of Gender, Stress, and Adult Attachment Orientations. Journal of Interpersonal Violence. Julkaisu 25/2 2010. London: Sage Publishing. Viitattu. 6.8.2018. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0886260509334404>
- Hallintolaki. 2003. L 6.6.2003/434 muutoksineen.

- Hannus, R. 2011. Tutkittua ja koettua. Teoksessa R. Hannus. S. Mehtola. L. Natunen & A. Ojuri (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 201-227.
- Hedrenius, S. & Johansson, S. 2016. Kriisituki. Ensiapua onnettomuuksien, katastrofien ja järkyttävien tapahtumien käsittelyyn. Suom. u. Strellman. Helsinki: Tietosanoma.
- Heiskanen, M. 2001. Naisiin kohdistuva väkivalta yleisintä Argentiinassa ja Brasiliassa - kuolemaan johtava Venäjällä. Helsinki: Tilastokeskus. Tilastokeskuksen artikkeli 8.10.2001. Viitattu 1.8.2018. https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_10_01_naisvakiv.html.
- Heiskanen, M. Piispa, M. 1998. Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Helsinki: Tilastokeskus.
- Heiskanen, M. Ruuskanen, E. 2010. Tuhansien iskujen maa. Miesten kokemaa väkivaltaa Suomessa. Helsinki: Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI). HEUNI:n julkaisu 66. Viitattu 1.4.2018. http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KHnLcUwR/Full_report_66.pdf.
- Helander, J. 2004. Etsivä ohjaus vai kuntoutus? Teoksessa J. Onnismaa. H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. Jyväskylä: PS-kustannus, 140-150.
- Helminen, J. 2016. Sosiaaliohjaus sosiaalialan eri toimintaympäristöissä. Teoksessa J. Helminen. (toim.) Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Hjerppe, M. 2008. Yksilövastuisten hoitotyön toteutuminen omahoitajien arvioimana. Pro-gradu tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. Tampereen Yliopiston julkaisuja 2018/210. Viitattu 25.6.2018. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80430/gradu03423.pdf>
- Kaitue, S. Noponen, T & Slåen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä. Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Keiski, P. 2018. Perheväkivaltaa käyttäneen naisen minuuksien synteesi perheväkivalta-käyttäytymisen vähenemiseen tähtäävän intervention vaikutuksista. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 10.9.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0693-9>.
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 73-87.
- Koskelainen, M. 2001. Naisen selviytymisprosessi. Teoksessa A. Ojuri (toim.) Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 53-67.
- Kyllönen- Saarnio, E & Nurmi, R. 2005. Maahanmuuttajaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Helsinki: STM. STM:n opas 2005:15.
- Kyrönseppä, U. Rautiainen, J & Airio, T. 1990. Omahoitajamenetelmä. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Laajalahti, A & Herkama, S. 2018. Laadullinen analyysi Atlas.ti-ohjelmistolla. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 106-133.
- Lahden ensi- ja turvakoti ry:n www-sivut 2018. Viitattu 31.8.2018. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/lahdenensijaturvakoti>.
- Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 29-50.

Laitinen, H. 2003. Yksilövastuisten hoitotyön lähtökohdat lyhytaikaisessa hoitosuhteessa. Teoksessa T. Munnukka & P. Aalto (toim.) Minun hoitajani. Näkökulmia omahoitajuuteen. 1-3. painos. Helsinki: Tammi, 154-163.

Laki lastensuojelulain muuttamisesta. 2014. L 30.12.2014/1302.

Laki lähestymiskiellosta. 1998. L 4.12.1998/898 muutoksineen.

Laki rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta. 2010. L 10.12.2010/1082.

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista. 2015. L 20.3.2015/254 muutoksineen.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 2000. L 22.9.2000/812 muutoksineen.

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle. 2014. L 30. 12. 2014/1354.

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle annetun lain muuttamisesta. L 18.5.2018/381.

Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417 muutoksineen.

Lehti, M. Henkirikoskatsaus 2018. Katsauksia 28/2018. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. Viitattu 11.1.2019. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233586/Katsauksia_28_Lehti_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lehti, M. 2016. Henkirikoskatsaus 2016. Katsauksia 10/2016. Helsinki: Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. Viitattu 11.10.2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/160000/Katsauksia_10_Lehti_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Linderg, M. 2015. Hoitosuhteen käytännöistä. Teoksessa M. Lindberg. O. Louheranta. K. Mustonen. O. Salo & J. Stenius. Psykoterapeuttinen hoitosuhde. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 70-85.

Manthey, M. 2012. Elements of primary nursing. Teoksessa M. Manthey (toim.) The Practice of Primary Nursing. 2 painos. Minneapolis: Creative Health Care Management, 27-40.

Marttala, P. 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa R. Hannus. S. Mehtola. L. Natunen & A. Ojuri (toim.) Veitsen terällä- Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 37-50.

Mehtola, S & Ojuri, A. 2011. Naisen pitkä matka. Teoksessa R. Hannus. S. Mehtola. L. Natunen & A. Ojuri (toim.) Veitsen terällä- Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 231-233.

Metsämuuronen, J. 2000. Maailma muuttuu. Miten muuttuu sosiaali- ja terveysala? Sosiaali- ja terveysalan muuttuva toimintaympäristö ja tulevaisuuden osaamistarpeet. 2. painos. Helsinki: Edita.

Metsämuuronen, J. 2018. Pienten aineistojen tilastollinen testaaminen. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mielenterveyslaki. 1990. L 14.12.1990/1116 muutoksineen.

Moilanen, P & Räihä, P. 2018. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 51-72.

- Monikanaisten www-sivut 2018. Viitattu 29.8.2018. <https://monikanaiset.fi/apua-vakivaltaa-kokeille/turvakoti-mona>
- Munnukka, T & Aalto, P. 2003. Minun hoitajani. Näkökulmia omahoitajuuteen. 1.-3. p. Helsinki: Tammi.
- Munnukka, T. 1993. Tehtävien hoidosta yksilövastuuseen hoitotyöhön. Väitöskirja. Tampereen yliopiston julkaisu 375. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Mäkelä, V & Ewalds, H. 2014. Selvitys turvakotipalveluiden nykytilasta ja tarpeesta. Helsinki: THL.
- Naisten linjan www-sivut 2018. Viitattu 31.8.2018. <https://www.naistenlinja.fi>
- Niemi, J. 2010. Seurusteluväkivalta nuorten kokemana. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 26.10.2018 <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81555/gradu04280.pdf?sequence=1>
- Nietola, V. 2011. Väkivaltatyö asiantuntijayhteistyönä. Licensiaatin tutkimus. Turku: Turun yliopisto. Viitattu 2.8.2018. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=bf3e2484-5304-445e-bddd-7874e9da4b66>
- Nikupeteri, A & Laitinen, M. 2017. Vaino väkivaltana ja yhteiskunnallisammattillisena kysymyksenä. Teoksessa M. Laitinen, J. Kinnunen & R. Hannus (toim.) Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Varjota valoon. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 41. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 19-41.
- Nyqvist, L. 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Oikeusministeriö. 2010. Lievät pahoinpitelyt virallisen syytteen alaisiksi vuoden 2011 alusta. Tiedote 21.12.2010. Helsinki: Oikeusministeriö. Viitattu 15.1.2018. https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lindrig-misshandel-ska-hora-under-allmant-atal-fran-och-med-ingangen-av-ar-2011
- Ojanen, S. 2012. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian käsittelyä. 5. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Ojuri, A. & Laitinen, M. 2015. Turvakoti työnä. Selvitys Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Ojuri, A. 2004. Väkivalta naisen elämän varjona. Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Onnismaa, J. 1998. Aikuisten ohjaus auttamiskäytäntönä. Näkökulmia ohjauksellisten työtapojen erityispiirteisiin. Helsinki: Opetushallitus
- Onnismaa, J. 2011. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Paloniemi, S & Collin, K. 2018. Etnografi työssä- Kokemuksia organisaatiotutkimuksesta. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 232-247.
- Peavy, V. 1999. Sosiodynaamisen ohjaamisen opas: Konstruktivistinen näkökulmia 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Suom. p. Auvinen. Helsinki: Psykologien Kustannus OY.

Peavy, V. 2001. Elämäni työkirja. Ohjaajien opaskirja konstruktivististen periaatteiden soveltamiseen koulutuksessa ja ohjaustyössä; sisältää tehtäviä ja ohjattuja harjoituksia. Suom. p. Auvinen. Helsinki: Psykologien Kustannus OY.

Piispa, M. Heiskanen, M. Kääriäinen & J & Sirén, R. 2006. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Viitattu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 22/2006.

Punaisen Ristin www-sivut 2018. Viitattu 31.8.2018. <https://www.punainenristi.fi/hae-tukea-ja-apua/nuorten-turvatalosta>

Punamäki, R-L. 2010. Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Teoksessa M. Silvén (toim.) Kun trauma astuu perheeseen. Lasten kehitys sekä selviytymis- ja hoitokeinojen tehokkuus. Helsinki: Minerva, 129-144.

Puukari, S. & Korhonen, V. 2013. Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö, 12-31.

Päihdehuoltolaki. 1986. L 17.1.1986/41muutoksineen.

Pääkaupungin turvakoti ry:n www-sivut 2018. Viitattu 31.8.2018. <http://paakaupunginturvakoti.fi>

Valli, R & Perkkilä, P. 2015. Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus, 109-120.

Rikoslaki. 1889. L 19.12.1889/39 muutoksineen.

Rose, S. 1992. An advocacy model of case management for social work. Teoksessa S. Rose (toim.) Case management & social work practice. Longman: New York & London, 271-296.

Ruohonen, M. 2006. Perhe ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn kehitys Suomessa. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry (toim.) Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Salminen, E. & Tynninen, K. 2011. Omahaotajana päiväkodissa. Omahaotajuus pedagogisena työmenetelmänä. Helsinki: Pedatieto Oy.

Sariola, H. 1990. Lasten väkivalta- ja seksuaalikokemukset. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 885.

Sosiaalihuoltolaki 2014. L 30.12.2014/1301 muutoksineen.

Spangar, T. Pasanen, H. & Onnismaa, J. 2000. Alkusanat. Teoksessa T. Spangar. H. Pasanen & J. Onnismaa (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaus-tutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus, 5-11.

Spitzberg, B & Cupach, W. 2007. The State of the Art of Stalking. Taking Stock of the Emerging Literature. Viitattu 4.8.2018. https://www.researchgate.net/publication/222953393_The_State_of_the_Art_of_Stalking_Taking_Stock_of_the_Emerging_Literature

STM. 2010. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Helsinki: STM. STM:n julkaisuja 5/2010. Viitattu 5.8.2018. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72156/URN%3ANBN%3Afi-fe201504223100.pdf?sequence=1>

STM. 2012. Government Action Plan for Gender Equality 2012–2015. Helsinki: STM. STM:n julkaisuja 22/2012. Viitattu 31.8.2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72267/URN%3ANBN%3afi-fe201504225186.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

- STM. 2017a. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. Viitattu 4.8.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3970-7>. Helsinki: STM. STM:n julkaisuja 16/2017.
- STM. 2017b. Suomessa arvioidaan lähisuhdeväkivallasta aiheutuvat kustannukset. Helsinki: STM. Tiedote 177. Viitattu 13.10.2018. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomessa-arvioidaan-lahisuhdevakivallasta-aiheutuvat-kustannukset
- STM:n www-sivut 2018. Viitattu 31.8.2018. <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>
- Suvanto ry:n www-sivut 2018. Viitattu 3.11.2018. <https://www.suvantory.fi>
- THL. 2012. MARAK (Moniammatillinen riskinarviointikokous) – OPAS. Helsinki: THL.
- THL. 2013. Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksen. Helsinki: THL.
- THL. 2015. Shelters for victims of domestic violence provide support to victims. Viitattu 7.10.2017. Julkaisun pysyvä osoite on <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015111317164>
- THL. 2017. Etäturvakotihankkeen loppuraportti. Helsinki: THL. Viitattu 14.5.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131800/URN_ISBN_978-952-302-815-9.pdf?sequence=1
- THL:n www-sivut 2018a. Viitattu 27.3.2018. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut>
- THL:n www-sivut 2018b. Viitattu 27.3.2018. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut/turvakodit>
- THL:n www-sivut 2018c. Viitattu 20.8.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomennelmat-ja-valineet>
- THL:n www-sivut 2018d. Turvakotitilasto 2017. Viitattu 4.8.2018. Helsinki: THL. THL:n Tilastoraportti 2018/15. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/turvakotipalvelut>
- THL:n www-sivut 2018e. Viitattu 5.9.2018. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menelmat/marak/koulutus
- THL:n www-sivut 2018f. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lomakkeet/lomakkeet_vakivallan_puheeksi_ottamiseen
- THL:n www-sivut 2019. Viitattu 14.1.2019. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut>
- Tiainen, A & Hokkanen, R. 2010. Elävä päiväkirja. Tampereen ensi- ja turvakoti ry:n lapsityön polku. Tampere: Tampereen ensi- ja turvakoti ry. Viitattu 4.11.2018. <https://docplayer.fi/2817121-Elava-paivakirja-tampereen-ensi-ja-turvakoti-ry-n-lapsityon-polku-anne-tiainen-reetta-hokkanen.html>
- Tilastokeskus. 2017. Perhe- ja lähisuhdeväkivallasta 40,6 prosenttia avio- ja avopuolisoiden välistä. Julkaisu 31.5.2017. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 20.5.2018. https://www.stat.fi/til/rpk/2016/15/rpk_2016_15_2017-05-31_tie_001_fi.html / <https://www.stat.fi>
- Toivio, T & Nordling, E. 2013. Mielenterveyden psykologia. 3. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Turun ensi- ja turvakoti ry:n www-sivut 2018. Viitattu 29.8.2018. <https://tuentu.fi/kriisi-ja-vakivalta>

Valli, R. 2018. Vastausten tulkinta määrällisessä tutkimuksessa. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 261-275.

Valtioneuvoston asetus naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 2015. L 11.6.2015/53.

Varjo www-sivut 2018. Viitattu 10.10.2018. <https://varjosta.fi>

Watts, A. & Kidd, J. 2000. Guidance in the United Kingdom: Past, present and future. *British Journal of Guidance & Counselling* 28, 485-502. Viitattu 6.8.2018. https://www.researchgate.net/publication/242094379_Guidance_in_the_United_Kingdom_Past_present_and_future

Webropol. 2018. Viitattu 24.5.2018. <https://webropol.fi/kysely-ja-raportointityokalu/keraa-vas-tauksia>

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura Oy Ab.

WHO. 2005. Teoksessa E. Krug L. Dahlberg. J. Mercy. A. Zwi & R. Lozano (toim.) Väkivalta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti. Suom. e. Salomaa. Helsinki: Lääkärin sosiaalinen vastuu ry ja Terveyden edistämisen keskus ry. Viitattu 18.10.2018. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf

WHO. 2010. Violence prevention: the evidence. Viitattu 18.10.2018. https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/4th_milestones_meeting/evidence_briefings_all.pdf

Väänänen, K. 2011. Miten selviytyä väkivallasta? Teoksessa R. Hannus. S. Mehtola. L. Natunen & A. Ojuri (toim.) Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 109-132.

YK. 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. YK. Viitattu 15.1.2018. <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/UDHRIndex.aspx>

YK. 1991. Yleissopimus lapsen oikeuksista. YK. Viitattu 15.1.2018. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Ylilehto, A. 2012. Lapsen kansio. Työväline lastensuojelun vastaanottoyksikössä. AMK-opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia- Ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.5.2018. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/51788/helsinki_ylilehto_anneli_2012.pdf?sequence=1

Åhlberg, M. 2018. Käsittekartat tutkimusmenetelmänä. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 45- 55.

MARAK- riskinarviointilomake

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

MARAK- riskinarviointilomake

Uhrin nimi:

Päivä:

Tunnistenumero:

Selitä asiakkaalle, että nämä kysymykset esitetään asiakkaan oman turvallisuuden vuoksi ja hänen suojelemisekseen. Merkitse x:lla, kun kysytty asia täyttyy. Käytä lomakkeella olevaa kommenttiilaa tarvittaessa, esim. jos tieto on peräisin jostain muualta kuin uhrilta.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Kommentteja
1. Onko käsiteltävästä väkivaltatapauksesta aiheutunut vammoja? (Mitä vammoja? Onko ensimmäinen kerta, kun tuli vammoja?)	☐	☐	☐	
2. Oletko erittäin peloissasi?	☐	☐	☐	
3. Mitä pelkää? Pelkäätkö uusia vammoja tai väkivaltaa? Kerro, mitä luulet (väkivallan tekijän/tekijöiden nimi...) tekevän ja kenelle (mukaan lukien lapset)	☐	☐	☐	
4. Tunnetko olevasi eristyksissä perheestä/ystävistä, esim. yrittääkö (väkivallan tekijän/tekijöiden nimi ...) estää sinua tapaamasta ystäviäsi/perhettäsi/lääkäreitä tai muita?	☐	☐	☐	
5. Oletko masentunut tai onko sinulla itsetuhoisia ajatuksia?	☐	☐	☐	
6. Oletko eronnut tai yrittänyt muuttaa erilleen (väkivallan tekijästä/tekijöistä) viimeisen vuoden aikana?	☐	☐	☐	
7. Onko teillä kiistaa yhteydenpidosta lapsiin?	☐	☐	☐	
8. Lähettääkö (...) jatkuvasti tekstiviestejä tai soittaa sinulle, ottaa yhteyttä sinuun tai seuraa, vainoaa tai ahdistelee sinua? (Kerro tarkemmin mitä ja uskotko, että hän tekee näin pelotellakseen tahallaan? Mieti, missä yhteyksissä ja millaista käyttäytyminen on)	☐	☐	☐	
9. Oletko raskaana tai oletko saanut lapsen lähiaikoina (viimeisten 18 kuukauden aikana)?	☐	☐	☐	
10. Tapahtuuko pahoinpitelyä useammin kuin aikaisemmin?	☐	☐	☐	
11. Onko väkivalta pahentumassa?	☐	☐	☐	
12. Yrittääkö (...) kontrolloida kaikkea mitä teet ja/tai onko hän erittäin mustasukkainen? (Ihmisuhteista, ketä tapaat; "kytätäänkö" sinua kotona ja määrääkö hän esimerkiksi mitä vaatteita sinun tulee pukea. Ota huomioon kunniaan liittyvä väkivalta ja täsmennä käyttäytyminen.)	☐	☐	☐	

© Web www.caada.org.uk © CAADA suomenkielinen käännös Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

www.thl.fi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • National Institute for Health and Welfare
Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki, puh/tel +358 29 524 6000

13. Onko (...) koskaan käyttänyt asetta tai muita esineitä vahingoittaakseen sinua?	☐	☐	☐	
14. Onko (...) koskaan uhannut tappaa sinut tai jonkun muun (niin että uskot sen olevan totta)? Sinut ☐ Lapsen ☐ Jonkun muun ☐	☐	☐	☐	
15. Onko (...)koskaan yrittänyt kuristaa/tukahduttaa tai hukuttaa sinut?	☐	☐	☐	
16. Sanooko tai tekeekö (...) sellaisia seksuaalisväritteisiä asioita, jotka tuntuvat sinusta pahoilta tai jotka satuttavat sinua tai jotain toista fyysisesti? (Jos jotain muuta henkilöä, ketä?)	☐	☐	☐	
17. Onko kukaan toinen henkilö uhkailut sinua tai pelkäätkö jotain toista henkilöä? (Jos kyllä, tarkenna kuka ja miksi? Ota huomioon laajennettu perhepiiri, jos kyse kunniaan liittyvästä väkivallasta.)	☐	☐	☐	
18. Tiedätkö, onko (...) satuttanut ketään toista? (Tarkenna ketä, mukaan lukien lapset, sisarukset tai vanhemmat sukulaiset. Pidä mielessäsi kunniaan liittyvä väkivalta.) Lapsia ☐ Muita perheen jäseniä ☐ Ex-puolisoa ☐ Muita, ketä ☐	☐	☐	☐	
19. Onko (...) koskaan kohdistanut väkivaltaa eläimiin tai perheen lemmikkieläimeen?	☐	☐	☐	
20. Onko taloudellisia seikkoja, joita pitäisi ottaa huomioon? Esimerkiksi, oletko taloudellisesti riippuvainen (...), oletko sinä tai onko hän menettänyt äskettäin työpaikan tai onko muita taloudellisia ongelmia?	☐	☐	☐	
21. Onko (...) ollut viimeisen vuoden aikana lääkkeiden, huumeiden, alkoholin tai mielenterveyden kanssa ongelmia, jotka haittaavat normaalia elämää? (Jos kyllä, tarkenna mitä?) Huumeet/lääkkeet ☐ Alkoholi ☐ Mielenterveys ☐	☐	☐	☐	
22. Onko (...) koskaan uhannut tehdä tai yrittänyt itsemurhaa?	☐	☐	☐	
23. Onko (...) koskaan rikkonut lähestymiskieltoa, matkustuskieltoa, valvotun koevapauden ehtoja tai lasten tapaamisesta määrättyä sopimusta? (Voi olla tarpeen arvioida myös, miten nämä ovat toteutuneet pahoinpitelijän ex-kumppanin suhteen.) Lähestymiskielto ☐ Matkustuskielto ☐ Valvottu koevapaus ☐ Lasten tapaamissopimus ☐ Muita ☐	☐	☐	☐	
24. Tiedätkö, onko (...) ollut koskaan ongelmia poliisin kanssa tai onko hänellä rikoshistoriaa? (Jos kyllä, kerro tarkemmin). Parisuhdeväkivalta ☐ Seksuaalinen väkivalta ☐ Muu väkivalta ☐ Muu ☐	☐	☐	☐	
Kyllä vastaukset yhteensä				

Ammattilaisen harkittavaksi: Onko muuta asiaan liittyvää tietoa (uhrilta saatua tai ammatillista), joka voi lisätä väkivallan riskiä? Mieti uhrin tilannetta, esimerkiksi fyysisen toimintakyvyn, päihteiden väärinkäytön, mielenterveyden, kulttuuristen tai kielellisten kieli esteiden ja "kunniaan" perustuvien käytäntöjen ja vähättelyn kannalta. Onko uhri valmis sitoutumaan työskentelyyn?

Mitkä ovat uhrin ensisijaisimmat tarpeet hänen turvallisuuden parantamiseksi ja mitä apua uhri itse toivoo?

Pohdi pahoinpitelijän ammattia / harrastuksia – mahdollistavatko ne esim. aseisiin käsiksi pääsyn?

1. Onko perusteltua viedä tämä tapaus MARAK:iin? Kyllä Ei

(kts.alla MARAK:n ohjaamisen kriteerit)

- Ammatilaisen arvio tilanteesta, oletko vakavasti huolissasi?
- 14 tai enemmän kyllä-vastauksia
- Poliisin tietoon tulleet perheväkivalta- kotihälytystehtävät viimeisen 12 kk aikana (3 kpl tai enemmän)

2. Arvioi kohdistuuko perheen lapseen riskiä?

- Kyllä , onko lastensuojeluilmoitus tehty (LsL 25§)? Kyllä Ei
- Ei / Ei lapsia

3. Täytä tarvittavat suostumuslomakkeet ja toimita ne MARAK- yhteyshenkilölle

Nimi ja ammattinimike:

Virasto/ osasto:

Paikkakunta:

Puhelinnumero/ sähköpostiosoite:

Allekirjoitus ja päivämäärä:

Kysely

Turvakodin omatyöntekijyys

Taustatietoja

1. Tehtävänimikkeesi turvakodissa?

- Ohjaaja
- Kriisityöntekijä
- Turvakodin vastaava työntekijä
- Turvakodin johtaja
- Sosiaalityöntekijä
- Jokin muu, mikä?

2. Työkokemuksesi turvakodissa?

- alle vuosi
- 1-3 vuotta
- 4-6 vuotta
- 7-10 vuotta
- yli 10 vuotta
- yli 20 vuotta

3. Minkälainen käytäntö turvakodissasi on omatyöntekijän nimeämisessä?

- Omatyöntekijä nimetään ainoastaan lapsille
- Omatyöntekijä nimetään ainoastaan aikuisille
- Omatyöntekijä nimetään koko perheelle
- Perheelle nimetään omatyöntekijä pari
- Perheelle nimetään kaksi omatyöntekijää, joista toinen on lapsen/lasten ja toinen aikuisen omatyöntekijä
- Jokin muu käytäntö, mikä?

4. Kauanko kyseinen käytäntö on ollut käytössä turvakodissasi?

- alle vuosi
- 1-2 vuotta
- 3-4 vuotta
- yli 5 vuotta

5. Onko turvakodissasi kokeiltu jotakin muuta käytäntöä?

- Ei
- Kyllä, minkälaista?

6. Miten omatyöntekijä valikoituu kullekin asiakkaalle?

- Sen työntekijän mukaan joka ottaa asiakkaan/perheen vastaan
- Työntekijän mukaan jolla ei ole omaohjattavaa
- Esimies jakaa omatyöntekijyydet
- Työyhteisön yhteisellä sopimuksella esim. aamuraportilla
- Vaihtelevan käytännön mukaisesti
- Jollakin muulla tavoin, miten?

7. Ovatko asiakkaat tietoisia kuka omatyöntekijä on?

1 2 3 4 5 6

Ei lainkaan   Erittäin hyvin

Työmenetelmät- ja välineet

8. Tehdäänkö asiakkaalle turvakotipalvelun palvelutarpeen arvio?

1 2 3 4 5 6

Ei   Aina

9. Tehdäänkö turvakodissa asiakastyön suunnitelma/ turvakotipalvelun toteuttamissuunnitelma?

1 2 3 4 5 6

Ei ○ ○ ○ ○ ○ ○ Aina

10. Tehdäänkö asiakkaalle jakson yhteenveto lomake?

1 2 3 4 5 6

Ei ○ ○ ○ ○ ○ ○ Aina

11. Tehdäänkö edellä mainitut asiakirjat yhdessä asiakkaan kanssa?

1 2 3 4 5 6

Ei ○ ○ ○ ○ ○ ○ Aina

12. Onko kirjallinen asiakastyön suunnitelma pohjana ohjaukselle?

1 2 3 4 5 6

Ei ○ ○ ○ ○ ○ ○ Erittäin paljon

13. Onko käytössä muita väkivaltatyön menetelmiä tai välineitä?

Valitse vastauksesi arvioimalla sen käyttöaste, asteikolla 1–6.

	Ei 1	2	3	4	5	Käytetään aina 6
Turvakotipalvelut aikuisen/lapsen - lomake	☐	☐	☐	☐	☐	☐
MARAK-riskinarviointilomake	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pahoinpitely- ja kehokarttalomake (PAKE)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Henkilökohtainen turvasuunnitelma	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lomake häirinnän ja vainon kartoittamiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Joitakin muuta, mitä? _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. Mikä ohjauksessa on tärkeää?

Arvostele kaikki vaihtoehdot asteikolla 1–6,
tärkeysjärjestyksen mukaisesti

	Ei 1	2	3	4	5	Erittäin tärkeää 6
Työntekijän tiedot ja taidot perustyöstä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan asiantuntijuus omassa tilanteessaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ohjaajan ja asiakkaan välinen yhteistyösuhde	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Empatia ja emotionaalinen tuki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan osallisuuden tukeminen ja vahvistaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kannustava, voimavaroja vahvistava työote	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elämänhallinnan ja toimintakyvyn vahvistaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vuorovaikutteinen kohtaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luottamuksellinen, hyväksyvä, kunnioittava ja välitön vuorovaikutus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedon antaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jotakin muuta, mitä? _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. Mitä työmenetelmät ja -välineet lisäävät?

Arvostele vaihtoehdot tärkeysjärjestyksessä
asteikolla 1–6.

	Ei 1	2	3	4	5	Paljon 6
Ammatillisia välineitä turvakotityön perustehtävän toteuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suunnitelmallisuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Struktuuria	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jotakin muuta, mitä? _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Omatyöntekijän työnsisältö ja rooli

16. Onko omatyöntekijän tehtävänkuvaan sovittu turvakodissasi yhteisiä käytäntöjä?

- Ei
 Kyllä

17. Jos on, niin miten ne toteutuvat?

1 2 3 4 5 6

Huonosti   Erittäin hyvin

18. Onko omatyöntekijän vastuulla ensisijaisesti tehdä asiakkaastaan?

	Ei	1	2	3	4	5	Aina 6
Palvelutarpeen arviointi -lomake	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakassuunnitelma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteenvetolomake	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvakotipalvelut -lomake	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakastietorekisterin henkilötietojen ym. päivitys	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Viranomaistahoilta pyydetty kirjalliset asiakirjat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

19. Omatyöntekijäisyys on tiimityöskentelyä, mutta mikä mielestäsi kuuluu ensisijaisesti omatyöntekijän vastuualueisiin?

Valitse vaihtoehdot arvioimalla niiden tärkeys asteikolla 1–6

	Ei 1	2	3	4	5	Aina 6
Olla tietoinen asiakkaan asioista asiakkuuden ajan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kartoittaa asiakkaan yksilölliset tarpeet ja työskentelyn tarve	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Löytää yksilölliset keinot vastata asiakkaan tarpeisiin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palvelun toteuttamisen koordinointi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tuoda asiakkaan asioita esille työryhmässä (esim. kirjallinen ja suullinen raportointi)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Turvallisuuden kartoittaminen ja sen vahvistaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Säännölliset tapaamiset asiakkaan kanssa (sis. ohjaus- ja neuvonta, psykosiaalinen tuki, väkivaltatyöskentely ym.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Huolehtia että asiakas saa aikaa, tulee huomioiduksi ja kuulluksi.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jotakin muuta, mitä? _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

20. Mitä omatyöntekijän tehtäviin ensisijaisesti sisältyy?

Arvioi kaikki vaihtoehdot vastuun mukaan asteikolla 1–6.

	Ei 1	2	3	4	5	Kyllä 6
Käytännön asioiden hoitamisen tukeminen, esim. asunto-, toimeentulo-, oikeudelliset asiat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiointiapu, esim. virasto-, lääkärikäynnit yms.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omaohjaajatapaamiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verkostopalaveriinhin ym. neuvotteluihin osallistuminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ilmoitusten teko; lastensuojeluilmoitus, sosiaalihuoltolain mukainen ilmoitus, lapseen kohdistunut rikosepäily ym.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Loppukeskustelu asiakkaan kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakaspalautteen kerääminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhemmuuden tukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jotakin muuta, mitä? _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

21. Eroaako omatyöntekijän rooli ja tehtävät muusta henkilökunnasta?

1 2 3 4 5 6

Ei ○○○○○○ Kyllä, erittäin paljon

22. Mitä erityisosaamista turvakodin omatyöntekijällä olisi hyvä olla?

Valitse vaihtoehdot arvioimalla niiden tärkeys asteikolla 1–6

	Ei 1	2	3	4	5	Kyllä 6
Perehtyneisyyttä väkivaltailmiöön	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perehtyneisyyttä kriisi- ja traumatyöskentelyyn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Menetelmäosaamista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiimi- ja verkostotyöskentelyn taitoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vuorovaikutuksellinen ohjauksen hallintaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valmiuksia työskennellä itsenäisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perehtyneisyyttä eri kulttuurien erityispiirteistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palvelujärjestelmän tuntemusta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Organisointitaitoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työtä ohjaavan lainsäädännön, ohjeistuksien, arvojen ja laatukriteereiden tuntemista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jotain muuta, mitä? _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kokemuksia omatyöntekijäkäytännöstä

23. Mitä omatyöntekijäisyys sinulle merkitsee?

24. Miten hyvin omatyöntekijäkäytännön avulla toteutuu?

	Huonosti 1	2	3	4	5	Erittäin hyvin 6
a) Asiakkaan kokonaisvaltaisen ja yksilöllisen palvelun toteutuminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Luottamuksellinen ja turvallinen yhteistyösuhde	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Työntekijän paneutuminen yhden asiakkaan/perheen asioihin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Työn kokonaisvaltainen hahmottaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

25. Missä määrin työntekijän vuorotyö ja lomat vähentävät oman asiakkaan kohtaamista ja tapaamista.

1 2 3 4 5 6

Ei ollenkaan ○ ○ ○ ○ ○ ○ Erittäin paljon

26. Miten kohtaamattomuutta voi parantaa?

27. Missä määrin omatyöntekijät toteuttavat oman asiakkaansa kanssa tehtävää työtä koko asiakasjakson aikana?

1 2 3 4 5 6

Ei ollenkaan ○ ○ ○ ○ ○ ○ Erittäin paljon

28. Miten taataan palvelun jatkuvuus, kun omatyöntekijä on poissa?

- Omatyöntekijä organisoii ja delegoi tehtävät yms. etukäteen asiakkaan ja työtiimin kanssa
- Asiakkaalle sovitaan varatyöntekijä
- Turvakodin muu työryhmä ottaa automaattisesti vastuun ja hoitaa parhaaksi katsomallaan tavalla
- Jollakin muulla tavoin, miten?

29. Mikä vaikutus omatyöntekijän sitoutumisella on omatyöntekijäkäytännön toteutumiseen?

1 2 3 4 5 6

Ei vaikutusta ○ ○ ○ ○ ○ ○ Merkittävä vaikutus

30. Aiheuttaako omatyöntekijäkäytäntö työn epätasaista jakautumista työryhmän kesken?

- Ei
- Kyllä

31. Mistä kasautuminen johtuu?

- Oman asiakkaan haastava elämäntilanne
- Yhdelle työntekijällä voi kerääntyä määrällisesti enemmän asiakkaita kuin muille
- Jokin muu, mikä?

32. Saako omatyöntekijä riittävästi tukea?

	Ei ollenkaan	1	2	3	4	5	Erittäin hyvin	6
Esimieheltä	☐			☐	☐	☐	☐	☐
Turvakodin muulta työryhmältä	☐			☐	☐	☐	☐	☐

33. Tukeeko organisaation rakenteet, fyysiset tilat ja käytännöt omatyöntekijäkäytäntöä turvakodissa?

1 2 3 4 5 6
 Ei ○ ○ ○ ○ ○ ○ Erittäin hyvin

34. Onko omatyöntekijätäytäntö motivoivaa ja mielekästä työntekijälle?

1 2 3 4 5 6
 Ei ○ ○ ○ ○ ○ ○ Kyllä

35. Lisääkö omatyöntekijäkäytäntö?

Arvostele kaikki vaihtoehdot toteutumisen perusteella,
 asteikolla 1–6

	Ei	1	2	3	4	5	Erittäin paljon	6
Asiakassuunnitelman merkitystä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työnjaon selkeyttä ja toimivuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vastuunjakoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omatyöntekijän tehtävien selkeytymistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työhön perehtymistä tai perehdyttämistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakaslähtöisyyttä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ammatillisuuden kehittämistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työntekijän ammatti-identiteettiä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työn mielekkyyttä ja motivaatiota	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työn suunnitelmallisuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perustehtävän toteutumista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palvelun jatkuvuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Palvelun laatua	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Jotakin muuta, _____

36. Mikä on erityisen tärkeää omatyöntekijyydessä tai itse käytännöissä?

37. Kaipaanko omatyöntekijyyteen lisää?

	En	1	2	3	4	5	Kyllä
Perehdytystä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutusta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteistä kehittämistä työryhmän kesken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jotakin muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

38. Ajatuksia omatyöntekijäkäytännön kehittämiseksi?

39. Kommentit kyselystä

Tutkimuslupa-anomus

Jussila Mari

mari.jussila@edu.turkuamk.fi

tai

mari.jussila@tuentu.fi

Anomus tutkimusluvasta, sähköisen kyselyn toteuttamiseen turvakodin työntekijöille.

Opiskelen Turun ammattikorkeakoulussa monimuotokoulutuksessa sosionomiksi, turvakodin ohjaajan työn ohessa. Opinnäytetyöni teen aiheesta omaohjaajuus turvakodissa. Opinnäytetyössä tarkastellaan omatyöntekijyyttä turvakodin kontekstista.

Tutkimukseen kerätään tietoa turvakodin työntekijöiden kokemuksia, turvakodin omatyöntekijäkäytäntöön liittyen. Tutkimustietoa kerätään sähköisen kyselyn avulla. Tavoitteena on toteuttaa kyselyä Suomessa valtakunnallisesti, eri turvakotien kautta.

Kyselyssä henkilöstöltä kysytään taustatietoja, omaohjaajuuden merkitystä turvakotiprosessissa ja omaohjaajan roolista osana väkivaltatyön kontekstia, sekä mahdollisia kehitysajatuksia.

Tutkimus toteutetaan anonyymisti sähköisen kyselyn avulla. Kenenkään henkilötietoja tai IP-osoitteita ei osallistumisesta välity, eikä tutkimuksessa niitä kerätä.

Kyselyn vastaukset kootaan ja kirjataan tutkimusraporttiin. Mukana olevia turvakoteja ei raportissa eritellä tai nimetä.

Tutkimuksen avulla mahdollistuu ohjauksen, omatyöntekijäkäytännön ja turvakotityön kehittäminen.

Valmis opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetyö- ja julkaisutietokanta Theseuksessa.

Sähköinen kysely on ensisijaisesti suunniteltu ajoittuvan elo-syyskuulle 2018. Opinnäytetyön tavoiteltu valmistumisaikataulu on syksyllä 2018.

Turussa 5.7.2018

Jussila Mari
Sosionomiopiskelija
Turun Ammattikorkeakoulu